

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1958

ANDRA KAMMAREN

Nr 16

21—22 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 22 april

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Darlin ang. taxeringsmyndighets rätt att infordra upplysningar i enlighet med 32 § 2 mom. taxeringsförordningen	4
herr Darlin ang. översyn av restitution av skatt å bensin, som användes för andra ändamål än för trafik på allmänna vägar	8
herr Carbell ang. redogörelse för bakgrunden till olyckshändelsen med en militärjeep vid Vaggeryd	9
herr Johansson i Stockholm ang. förhindrande av att militärman- skapets och andra människors liv äventyras vid militära övningar i fredstid	9
herr Strandh ang. bostadsfrågan för statliga tjänstemän vid ändrad tjänstgöringsort m. m.	15
herr Strandh ang. virkesmätningen	18
Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m., tillika svar på interpellation av herr Helén ang. resultatet av 1955 års universitetsutrednings undersökningar om lärartillgång och lärarbehov	21
Folkskoleseminarierna: Avlöningar	29
Ändrad lydelse av taxeringsförordningen	38
Förordning om sjömansskatt, m. m.	60
Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen	62
Upphävande av lagen ang. förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg	72
Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.	73
Utredning beträffande den svenska reklamens omfång och kostnader, m. m.	91
Utredning rörande prostitutionsproblemet	95
Läroverksingenjörer för läroverksingenjörer m. m.	99

	Sid.
Interpellation av herr Sundelin ang. förfarandet vid uppbörd av skatt å motorbrännolja	102

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 22 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 86, ang. vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.	20
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 39, om ändrad lydelse av 25 § och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen	38
— nr 40, ang. förordning om sjömansskatt, m. m.	60
— nr 42, ang. förordning om skattefrihet för belopp, som utgår på grund av vissa s. k. riskgarantier	62
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 19, om utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen	62
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 25, om upphävande av lagen ang. förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg	72
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. ändringar i vägtrafikförord- ningen m. m.	73
— nr 21, ang. ändring i lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn	91
— nr 22, om ändring i livsmedelsstadgan	91
— nr 23, ang. upptagande av ersättningsmedel för insulin i förteck- ningen över kostnadsfria läkemedel	91
— nr 24, om undvikande att skyldighet för utländska medborgare att erlägga folkpensionsavgift får retroaktiv verkan	91
— nr 25, om ändring av 10 § sjömanslagen	91
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 16, om ändring av 33 § expropriations- lagen	91
— nr 17, ang. ändrad lydelse av 4 § lagen om hyresreglering m. m.	91
— nr 18, om ändrad lydelse av 69 och 77 §§ lagen om flottning i allmän flottled	91
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. dispositionen av vissa pris- utjämningsavgiftsmedel	91
— nr 20, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för täckande av kostnader vid förutvarande Strömsholms hingstdepå	91
— memorial nr 21, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ytterligare ändamål, vartill de under anslaget till Gottgörelse till trädgårdsnäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt an- visade medlen måtte få disponeras	91
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. avståndskostna- dernas inverkan på levnads- och produktionskostnaderna i Norr- land	91
— nr 16, om utredning beträffande den svenska reklamens omfång och kostnader, m. m.	91
— nr 17, om utredning rörande prostitutionsproblemet	95
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 87, ang. lärarutbildningskurser för läro- verksingenjörer m. m.	99

Måndagen den 21 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 15 innevarande april.

§ 2

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 93—102, bevillningsutskottets betänkanden nr 43—45, tredje lagutskottets utlåtande nr 20 samt särskilda utskottets utlåtande nr 1.

§ 3

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 86 skulle uppföras främst och jordbruksutskottets utlåtanden nr 18 och 24 sist bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista samt att tredje lagutskottets utlåtande nr 20 skulle uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 96.

§ 4

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 144, med förslag till ärvdabalk m. m., och

nr 159, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5

Tillkännagavs, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen

nr 532, av fru *Lindskog m. fl.*, angående prisrabattering av smör, samt

nr 533, av fru *Eriksson* i Stockholm och fru *Ekendahl*, om användande av en del av det svenska smöröverskottet för den internationella hjälpverksamheten för barn.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.03.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 22 april

Kl. 10.00

§ 1

Vid justering av protokoll

Upplästes för justering protokollen för den 16 innevarande april. Därvid yttrade

Herr BÖRJESSON (cp):

Herr talman! Vid justeringen av protokollet från den 16 april vill jag till protokollet uttala att jag vid beslut angående tredje lagutskottets utlåtande nr 12 vid voteringen om reservation nr 1 angående kommunernas rätt till förvärv av jordbruksfastighet av någon anledning kom att rösta Avstår.

Jag avsåg att rösta Ja, d. v. s. bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Protokollen godkändes.

§ 2

Svar på interpellation ang. taxeringsmyndighets rätt att infordra upplysningar i enlighet med 32 § 2 mom. taxeringsförordningen

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Darlin återgivit ett av taxeringsmyndighet använt formulär till uppgifter om levnadskostnader för s. k. kontantberäkning. Formuläret är detaljerat. Avsikten är att den skattskyldige skall uppge eller beräkna sina kostnader för bl. a. hygien, tobaksvaror, spritdrycker, presenter och julklappar m. m. Herr Darlin ifrågasätter

om upplysningarna är av sådan art att de inbegripes i den bestämmelse i taxeringsförordningen som handlar om myndigheternas rätt att anmana skattskyldiga att lämna upplysning för egen taxering. Interpellationen avslutas med en fråga, om jag vill framlägga förslag till sådan lagstiftning eller eljest vidta sådan åtgärd att förfarandet inte upprepas.

Jag skall gärna erkänna, att jag blev förvånad då jag först tog del av interpellationen. Jag hänvände mig under hand till riksskattenämnden och bad att få veta nämndens uppfattning.

Nämnden har låtit utreda det fall som torde avses med interpellationen. Man har på vederbörande länsstyrelse upplyst, att formuläret upprättades för 4—5 år sedan och att det använts i mycket begränsad utsträckning. År 1957 hade det endast använts i det fall som nu är aktuellt. Det förhöll sig så att två personer tillsammans bedrev en affärsrörelse. Nettot av rörelsen hade deklarerats till 430 kronor. Taxeringsnämnden gjorde en kontantsammanställning som visade, att om deklARATIONEN var riktig, så skulle fyra vuxna personer ha haft sammanlagt 5 400 kronor att leva på. Detta ansåg nämnden orimligt, och taxeringen höjdes med 5 000 kronor. Innehavarna anförde besvär hos prövningsnämnden och påstod att 5 400 kronor varit tillräckligt för de fyra personernas försörjning. Då skrev länsstyrelsens taxeringssektion till dem och framhöll att fyra vuxna normalt förbrukar ca 14 000 kronor om året. I skrivelsen påpekades vidare, att även om avvikelser förekommer, kan kostnaderna inte nedbringas till 5 400 kronor. Man bifogade emellertid

Svar på interpellation ang. taxeringsmyndighets rätt att infordra upplysningar i enlighet med 32 § 2 mom. taxeringsförordningen

det av interpellanten påtalade formuläret för att bereda dem tillfälle att redogöra för sina faktiska levnadskostnader.

Riksskattenämnden tillägger, att liknande formulär enligt inhämtade upplysningar förekommer i ytterligare två län men uteslutande i situationer av nyss beskrivet slag, d. v. s. för att bereda de skattskyldiga tillfälle att undgå en på kontantberäkning grundad skönstaxering.

Genom riksskattenämndens utredning har saken kommit i annan dager. Formuläret har inte, såsom herr Darlin utgått ifrån, använts i samband med anmaning. Den skattskyldige har inte ålagts att fylla i formuläret. Vad som har skett är i stället att man i en skatteprocess velat underlätta för den skattskyldige att verifiera sitt påstående om att levnadskostnaderna varit så otroligt låga som 1 345 kronor per person och år.

Häremot kan ingen erinran göras. Det har uttryckligen framhållits under förarbetena till den nya taxeringsförordningen, att utredning om levnadskostnaderna kan vara nödvändig i fall som dessa. Att myndigheterna härvid bör gå fram med omdöme och urskillning är självklart.

Sedan kan man självfallet diskutera om formuläret i alla delar fått en lämplig utformning. För min personliga del ställer jag mig avvisande till en del detaljer, t. ex. när det talas om utgifter för hygien, tobaksvaror, spirituosa, böcker, bio- och teaterbesök, presenter och julklappar. Inte minst av psykologiska skäl kan en begränsning framstå som önskvärd. Det torde räcka att de större utgiftsposterna specificeras och att mindre utgifter av den nyss nämnda typen tas upp i en eller ett par klumpsummor.

Som kammarens ledamöter torde känna till ingår i riksskattenämnden representanter för näringslivet och för

andra grupper av skattskyldiga. Nämnden har understrukit att formulär av den här aktuella typen inte bör användas i samband med anmaning utan endast för att, såsom här skett, bereda den skattskyldige möjlighet att undgå en på kontantberäkning grundad skönstaxering. Vidare har nämnden betonat, att det, såsom också skett, bör göras klart för den skattskyldige, att det inte är fråga om annat än att ge honom tillfälle att komma in med upplysningarna i fråga. Nämnden har emellertid icke kunnat finna att vare sig det fall som torde vara åsyftat i interpellationen eller den av nämnden gjorda undersökningen angående begagnandet av formulär av ifrågavarande slag har visat, att taxeringsmyndigheterna förfarit med bristande omdöme eller urskillning. Icke heller synes enligt nämndens uppfattning någon lagstiftningsåtgärd eller annan åtgärd från centralt håll på området påkallad. Nämndens uttalanden är enhälliga.

Såsom torde framgå av det föregående kan jag, bortsett från de enligt min mening överdrivet specificerade frågorna i formuläret, instämma i nämndens uttalanden.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat interpellationen.

Vidare yttrade:

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det erhållna svaret på min interpellation.

Jag tolkar svaret som ett instämmande i min mening att vederbörande formulär till sin utformning är olämpligt. Det kan inte vara avsikten med taxeringsbestämmelserna, att en skattebetalare skall i detalj redogöra för vilka personliga utgifter han haft. Det förändrar intet i sak att det endast är fråga om underlättande för skattebetalaren att undgå en på kontantberäkning

Svar på interpellation ang. taxeringsmyndighets rätt att infordra upplysningar i enlighet med 32 § 2 mom. taxeringsförordningen

grundad skönstaxering». Möjligen kan jag gå med på att det är en förmildrande omständighet. Jag frågar mig dock hur den skattskyldige uppfattar ett formulär från taxeringsmyndigheten, efter vilket han skall i detalj redogöra för de personliga utgifterna. Den skattskyldige har inte ålagts att fylla i formuläret, menar finansministern, men hur blir taxeringsmyndighetens handlande i händelse intet svar erhålles? Jag är övertygad om att någon rättelse då ej kan erhållas. Inte annat än jag kan förstå är det formella åläggandet av ringa betydelse, eftersom varje skattskyldig känner sig tvingad att svara om han skall ha någon chans till rättelse av skönstaxeringen. Nu är också all skönstaxering en mycket känslig sak, där taxeringsmyndigheten bör gå fram med största försiktighet. Att efter en viss mall utgå ifrån att en person eller flera måste ha den eller den inkomsten för att kunna leva, kan inte vara riktigt. Se på den där damen i Halland, som levde på nästan ingenting. Hon hade hundratusen kronor sparade. Det finns de, som har möjlighet att hyra ut ett rum eller två utan att det behöves uppges för taxeringsmyndigheterna. Det finns de som inte har bil eller något annat utan lever ett eremitliv och kan klara sig på dessa små belopp, som finansministern talat om.

Det är att gå för långt i taxeringsnit och generalisering att på grund av en norm skönstaxera och sedan lägga hela bevisbördan på den skattskyldige, som då skall — för att underlätta för sig själv — fylla i ett formulär där han skall redogöra för teaterbesök, presenter, julklappar m. m. Vore inte det hela så allvarligt, vore det lämpligast att sprida ett löjets skimmer över såväl formulär som författaren eller författarna till formuläret.

Nu säger finansministern att formuläret använts i mycket få fall och under 1957 endast i det fall som berörs i

interpellationssvaret. Detta är en märklig uppgift, som inte jag skulle våga stå för. Det skulle vara intressant att få be-lyst, på vilka grunder finansministern kommit fram till detta påstående.

Det förefaller mig egendomligt att det inte kommit någon reaktion mot den tendens som det berörda formuläret representerar förrän nu, trots att det är fem år sedan vederbörande länsstyrelse fick den geniala idén att i vissa fall ta reda på hur mycket en skattskyldig lägger ut för t. ex. besök hos herr- och damfrisör. Jag kan nämna att även två andra länsstyrelser börjat med sådana här cirkulär. Nog har det gått för långt i undfallenhet, när svenska folket kan finna sig i något sådant. Vi bor ju ändå inte i en polisstat — för övrigt är ju som regel polisen humanare än taxeringsmyndigheterna. Men det är tydligen så, att vi undan för undan fått lära oss att skattemyndigheterna har rätt att begära hur detaljerade upplysningar som helst med den utgångspunkten, att vi allesammans är potentiella skatteskokkare.

Jag fick just i dag ett nytt cirkulär, som av taxeringsmyndigheterna skickats till en arbetare. Han tillfrågades däri om när han börjar och slutar arbetet. Vidare begärs en tidplan för resorna:

»Tidplan för resor med bil

- a) Avstånd mellan bostad och arbetsplats i km: . . . . .
- b) Antal resdagar med bil: . . . . . Antal frånvarodagar: . . . . .
- c) Jag lämnar min bostad klockan: . . . . .
- d) Jag återkommer till bostaden klockan: . . . . .
- e) Tiden 4 d)—4 c) utgör . . . . . tim. . . . . tim.

Tidplan för resor med annat tillgängligt färdmedel såsom tåg och buss.

- a) Jag skulle få lämna min bostad klockan: . . . . .

Svar på interpellation ang. taxeringsmyndighets rätt att infordra upplysningar i enlighet med 32 § 2 mom. taxeringsförordningen

- b) Färdmedlet avgår vid resa till arbetet klockan: ..... från: .....
Om flera färdmedel skulle behövt användas, uppgives här nedan deras avgångs- och ankomsttider respektive -platser .....
- c) Färdmedlet avgår vid resa till bostaden klockan: ..... från: .....
I fråga om flera färdmedel lämnas specifikation angående avgångs- och ankomsttider:
.....
- d) Jag skulle återkommit till bostaden klockan: .....
- e) Tiden 5 d)—5 a) utgör ..... tim. .... min.
Tidsvinst 5 e)—4 e) utgör ..... tim. .... min.
- f) Resa enligt angiven tidplan hade kostat kronor: .....»

Detta visar att det finns flera formulär än det här närmast berörda som finansministern bör se på.

Nu vill jag emellertid fatta finansministern så, att när han tar avstånd från vissa detaljer i det här formuläret och klart säger ut, att myndigheterna bör gå fram med omdöme och urskillning, så kan man förutsätta att liknande formulär i fortsättningen inte kommer att utsändas.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag tycker nog att herr Darlin i sitt inlägg kanske slog in öppna dörrar. Jag har ju sagt ifrån, att jag inte anser att kraven på uppgifter bör specificeras i den utsträckning som skett i detta fall. Följaktligen är interpellanten och jag ense på den punkten.

Jag har ett allmänt intresse av att försöka få fram förenklingar i taxeringskineseriet. Om någon halvtimme kommer kammaren att få ta ställning till en proposition som jag lagt fram och som rör just förenklingar av taxeringsförordningen men som tyvärr avvisats av

utskottet. Jag är mycket intresserad av att herr Darlin, som är en vän av förenklingar, skall följa mig, när den frågan diskuteras.

Men i detta speciella fall får det ju ändå till taxeringsmyndigheternas försvaret sägas, att därest man vet att fyra fullvuxna personer lever på en affärsrörelse, som ger så förvinnande litet netto, att på varje vuxen person faller endast 1 345 kronor per år till livets nödtorft, så är det i och för sig inte orimligt, att taxeringsnämnden närmare frågar sig för i syfte att få veta, hur det hela kan gå ihop. Med all respekt för den sparsamhet, som visas av människor i dessa bygder på gränsen mellan Älvsborgs län och Småland, tror jag ändå att denna förfrågan från taxeringsmyndigheten är befogad. Nu har man gjort den onödigt specificerad, i avsikt att, om vederbörande skulle driva en process, ge honom möjlighet att styrka sitt påstående.

Dessa formulär, som enligt vad jag utgår från i fortsättningen kommer att utformas efter enklare grunder, är ju mycket sparsamt förekommande. Jag har i interpellationssvaret redovisat i vilken utsträckning man har tillämpat dem. Interpellanten frågar hur jag har kunnat få reda på detta. Det har varit så enkelt, att vi i finansdepartementet har hört oss för hos länsstyrelsernas taxeringsintendenter och taxeringssektioner och därifrån fått klara besked om i vilken utsträckning dessa formulär har tillämpats. Jag kan glädja interpellanten med att jag utgår ifrån att denna debatt kommer att föranleda, att dessa specifikt närgångna frågor, som jag inte tycker har någon betydelse i en dylik redovisning, i fortsättningen skall tillhöra det historiska.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr finansministern nämnde att det gällde en familj på fyra personer, som hade en inkomst på 5 400

Svar på interpellation ang. översynen av restitution av skatt å bensin, som användes för andra ändamål än för trafik på allmänna vägar

kronor. Nu vet jag inte exakt vilken familj som avses. Jag har fått en uppgift, som kanske avser samma familj. Inkomsten skulle i detta fall vara 10 400 kronor, men det spelar inte så stor roll i sammanhanget. Jag är mycket tacksam för den ställning finansministern har intagit i detta ärende.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. översynen av restitution av skatt å bensin, som användes för andra ändamål än för trafik på allmänna vägar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Darlin frågat mig om jag har för avsikt att inom den närmaste tiden låta företa en av riksdagen tidigare begärd översyn av restitution av skatt å bensin, som användes för andra ändamål än för trafik på allmänna vägar, exempelvis inom industrien.

Med anledning av interpellationen får jag till en början erinra om att den särskilda bensinskatten är avsedd att finansiera byggnad och underhåll av vägar. Statsmakterna har därför eftersträvat att så långt möjligt medge restitution till den som använder bensin för annat ändamål än i vägtrafik. Man har också lyckats skapa ett restitutionssystem, som täcker de viktigaste fallen.

Det har emellertid på många områden visat sig svårt att anordna ett allmänt restitutionsförfarande som ger tillfredsställande kontroll utan att det blir alltför invecklat och arbetskrävande. Man har fått lösa olika förekommande restitutionfall efter skilda riktlinjer och har fått tillgripa utvägar, som måste betecknas som mer eller mindre tillfredsställande nödfallslösningar. Detta gäller de

schablonmässiga restitutioner som utgår i jordbruket och ännu mera de s. k. kollektiva restitutioner, som beviljats trädgårdsnäringen och fiskerinäringen.

Som interpellanten påpekat har riksdagen uttalat sig för en översyn på detta område. Åskilligt utredningsarbete har också blivit utfört. Jag får erinra om de utredningar som verkstälts av 1948 års restitutionssakkunniga och 1951 års utredning rörande beskattningen av motorfordonstrafiken. Därjämte har ett flertal specialutredningar gjorts. Det oaktat kvarstår åtskilliga restitutionfrågor olösta, bl. a. det i interpellationen särskilt nämnda spørsmålet om restitution för bensin som användes till truckar o. d. inom industrien. Jag kan här nämna att 1951 års utredning avstod från att närmare ingå på detta speciella restitutionsspörsmål med hänsyn till att det icke varit möjligt för utredningen att erhålla representativt statistiskt material angående antal, typer, användningssätt, bensinförbrukning etc.

Det torde numera stå klart att man inte kan åstadkomma en generell lösning av restitutionsfrågorna i den mening, att ett för alla fall gemensamt restitutionsförfarande införes. I den mån man vill utvidga restitutionsrätten torde man vara hänvisad till att fortsätta på den inslagna vägen och lösa olika fall för sig.

Med hänsyn till vad som uttalats från riksdagens sida avser jag att ånyo ta upp frågan. För dagen är jag emellertid inte beredd att uttala mig om formerna härför. Ett särskilt skäl att dröja något är att vissa restitutionfrågor kan komma i ett ändrat läge genom de förslag som väntas från 1953 års trafikutredning.

Med det anförda anser jag, herr talman, att jag besvarat interpellationen.

Härpå yttrade

Svar på interpellationer ang. redogörelse för bakgrunden till olyckshändelsen med en militärjeep vid Vaggeryd den 18 januari 1958 m. m. och ang. förhindrande av att militärmanskapets och andra människors liv äventyras vid militära övningar i fredstid

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det erhållna svaret på denna interpellation. Det torde höra till sällsyntheterna att man får två svar på samma dag och känner sig relativt tillfredsställd med båda.

Beträffande bensinskatterestitutionen kvarstår många frågor olösta. När vi på alla andra områden kämpar för likställighet och rättvisa borde det vara självklart, att vi gör det även på detta område. Bensinskatten skall gå till vägarna. Därav följer att frågan om restitution för bensin, som användes till truckar och dylikt inom industrien, snarast möjligt bör lösas. Finansministern förklarar sig villig att så snart 1953 års trafikutredning är färdig, ta upp hela restitutionsfrågan till lösning. Jag hoppas detta skall låta sig göra inom en snar framtid. I annat fall hoppas jag finansministern är beredd att i särskild ordning pröva frågan om restitution i det av mig berörda fallet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellationer ang. redogörelse för bakgrunden till olyckshändelsen med en militärjeep vid Vaggeryd den 18 januari 1958 m. m. och ang. förhindrande av att militärmanskapets och andra människors liv äventyras vid militära övningar i fredstid

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med kammarrens tillstånd har herr Carbell frågat mig

1) om jag är i tillfälle lämna kammarren en redogörelse för bakgrunden till trafikolyckan lördagen den 18 januari

i år, då två värnpliktiga tillhörande Upplands signalregementes kompani i Skövde med en militärjeep körde av vägen vid Vaggeryd och ned i Stödstorpsån och därvid omkom, samt

2) om jag ämnar vidtaga några åtgärder för att i möjligaste mån hindra att risker för sådana olyckor uppkommer.

Vidare har herr Johansson i Stockholm frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att förhindra, att militärmanskapets och andra människors liv äventyras genom hänsynslös ordregivning, överansträngning och onödig risktagning vid militära övningar i fredstid.

Jag ber att nu få besvara dessa båda interpellationer i ett sammanhang.

Olyckan vid Vaggeryd inträffade vid ett förband, som natten till den 18 januari var under hemtransport till Skövde efter övningar i Skåne. Rörande tjänstgöringsförhållandena under det närmast föregående dygnet är bl. a. utrett, att samtliga bilförare haft order att vila natten till fredagen den 17 januari. De båda förolyckade värnpliktiga hade varit helt tjänstefria på torsdagskvällen från kl. 20 till kl. 1.30 samt på fredagsmorgonen från kl. 7 till omkring kl. 11. De hade senare haft möjlighet att vila tidvis under eftermiddagen och kvällen.

Marschen till Skövde anträdde kl. 23.30 på fredagen. Före kl. 7 på lördagsmorgonen, då olyckan inträffade, gjordes tre raster om 15 à 20 minuter vardera. En marschhastighet av högst 60 km/tim. var anbefalld, och fordonen skulle föras med full belysning.

Landsfogden i Skaraborgs län har på grundval av polisutredningen rörande olyckan uttalat, att av utredningen icke synes framgå att olyckan förorsakats av att bilföraren under övningarna överansträngts eller av att han icke beretts tillräcklig sömn. Halvljuset i bilens båda

Svar på interpellationer ang. redogörelse för bakgrunden till olyckshändelsen med en militärjeep vid Vaggeryd den 18 januari 1958 m. m. och ang. förhindrande av att militärmanskapets och andra människors liv äventyras vid militära övningar i fredstid

strålkastarlampor var vid olyckstillfället ur funktion. Enligt landsfogden torde emellertid olyckan knappast ha förorsakats av denna felaktighet utan av att föraren antingen slumrat till eller brustit i erforderlig uppmärksamhet. Landsfogden har slutligen uttalat, att utredningen icke visar att fel, försummelse eller oförstånd från befällets sida förorsakat olyckan och de värnpliktigas död samt att ärendet därför icke föranleder vidare åtgärd från hans sida.

Till svar på frågan, om jag ämnar vidtaga några åtgärder för att i möjligaste mån hindra att risker för sådana olyckor som Vaggerydsolyckan uppkommer, vill jag säga följande. Oavsett förhållandena i det nu aktuella fallet står det klart, att längre nattkörningar alltid kan medföra vissa risker både för bilföraren själv och för andra trafikanter. Det finns inom det militära området säkerhetsbestämmelser, som avser att minska dessa och andra trafikrisker. Det sker också en fortlöpande bearbetning av erfarenheterna från inträffade olyckor och olyckstillbud i syfte att genom upplysning, utbildning och ändringar i säkerhetsbestämmelserna motverka olycksanledningarna. I enlighet härmed har arméchefen bl. a. beordrat en utredning rörande möjligheterna att skapa fasta normer för att bedöma trötthetsfaktorn hos militära fordonförare. Mot de bestämmelser, som enligt vad jag anfört redan gäller i nu särskilt aktuella hänseenden, kan erinras att de endast är mera allmänt avfattade. Med hänsyn till den synnerliga vikt som måste tillmätas den allmänna trafiksäkerheten är det enligt min mening angeläget, att man genom närmare preciseringar söker skapa starkare garantier mot olyckor. Jag kommer att snarast föranstalta om en noggrann genomgång av de militära bestämmelserna på området i detta syfte. Därvid kom-

mer också civil expertis att anlitas genom min försorg.

Med anledning av herr Johanssons fråga vill jag slutligen uttala, att det enligt min mening icke finns fog för ett generellt påstående om att våra värnpliktiga utsättes för hänsynslös ordergivning, överansträngning och onödigt risktagning.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat de frågor som interpellanterna riktat till mig.

Härefter yttrade:

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret på min interpellation. Jag vill omedelbart anknäta till svaret på min fråga nr 2. Jag kan nu med tillfredsställelse konstatera, att försvarsministern ämnar föranstalta om en noggrann genomgång av de säkerhetsbestämmelser som gäller på detta område. Därmed har ett mycket viktigt avsnitt av min interpellation tillgodosetts. Jag tackar för det.

Jag kan dock, herr talman, icke underlåta att också ingå på frågan om bakgrunden till den inträffade olyckan vid Vaggeryd, till sin art sådan, att man vid detta tillfälle, synes det mig, bör lägga största vikt vid den frågeställning som densamma aktualiserat. Jag gör det närmast för att understryka vad herr statsrådet i den senare delen av svaret har sagt.

Man vet att trötthet vid ratten är en lika allvarlig trafikfara som alkohol vid ratten. Den uttröttade utsätter sig själv, sina passagerare och andra trafikanter på vägarna för uppenbar livsfara. Det har ju flera trafikutredningar understrukit. Man är alltså på det klara med detta.

Av redogörelsen framgår att olyckan

Svar på interpellationer ang. redogörelse för bakgrunden till olyckshändelsen med en militärjeep vid Vaggeryd den 18 januari 1958 m. m. och ang. förhindrande av att militärmanskapets och andra människors liv äventyras vid militära övningar i fredstid

i Vaggeryd inträffat vid hemtransport till Skövde efter övningar i Skåne. När man närmare granskar de tjänstgöringsförhållanden som gällde under de närmaste dygnet dessförinnan, finner man, att samtliga bilförare haft order att vila fredagen den 17 januari. De hade varit helt tjänstefria från klockan åtta på kvällen till klockan halv två på natten. På fredagsmorgonen hade de varit lediga från klockan 7 till omkring klockan 11. De hade också haft möjlighet att vila stundtals under eftermiddagen och på kvällen. Under resan, som började på fredagskvällen klockan halv tolv och fortgick fram till olyckshändelsen klockan 7, hade de haft tre raster om 15 à 20 minuter.

Jag kan inte låta bli att ställa en allvarlig fråga i detta sammanhang: Är det rimligt och riktigt att lägga in en nattövning i bilkörning i slutet av en veckolång manöver, som uppenbarligen har tröttnat dem som varit med? Det är klart att militära manövrer ställer stora krav på deltagarna och att de även skall göra det. Ändå måste man ifrågasätta, om det verkligen är nödvändigt med denna planering. Jag föreställer mig, att det hela väl skulle kunnat ordnas så att någon längre vila hade kunnat ifrågakomma, även om man genom detta arrangemang inte skulle ha kommit hem till Skövde före lördagen.

Nu sägs det visserligen, att om någon blir trött har han skyldighet att anmäla det till befälet, och då kan han ha möjlighet att bli befriad. På det sättet lägger man emellertid ansvaret i en sådan här fråga på de unga rekryterna, och det är — tycker jag — inte riktigt lämpligt. En ung pojke vill inte gärna inför sina kamrater ge uttryck för sin trötthet. Han vill inte tala mycket om saken, och detta innebär naturligtvis vissa risker.

I samband med att herr statsrådet

behandlar frågan om säkerhetsbestämmelserna i det senare avsnittet — och jag konstaterar där med tillfredsställelse att civil expertis kommer att nyttjas — vill jag understryka att man, som jag tror, ibland ser litet stelt och formellt på dessa frågor inom militära kretsar. Jag kan som exempel anföra, att man som bekant länge i trafiksäkerhetsarbetet strävat efter att motorcyklister skall använda störthjälm. Om emellertid en ung man, som gör sin värnplikt vid ett förband utanför Stockholm, har motorcykel eller scooter och i eget intresse som skydd skaffar störthjälm och vid permission kommer till vakten med hjälmen på sig tillsammans med uniformen, säger vakten ifrån, att han inte får ha den. En sådan sammanblandning av civilt plagg och uniform får inte förekomma. Han får ta av sig störthjälmen och sätta på sig en tygmössa i stället. Detta är i all sin enkelhet enligt min mening ett exempel på att man kanske ser litet anorlunda på trafiksäkerhetsfrågorna än man egentligen borde göra.

I försvarsministerns svar skymtar jag vidare en trafikfara, som vid sidan av den inträffade olyckan torde ha förelegat under denna hemstransport. Den hänger ihop med de säkerhetsbestämmelser som finns för sådana här transporter och som särskilt säges gälla vid nattransport. Halvljuset i bilens båda strålkastare var vid olyckstillfället ur funktion. Innebär detta att bilen, som framfördes i en militärkolonn, hela tiden gick med full strålkastarbelysning och därigenom självklart utgjorde en förstärkning av den eljest stora trafikfara, som en militärkolonn utgör vid mötande av annan trafik, eller då bilen kom närmare den framförvarande än man räknat med i början? Här uppställer sig frågan, huruvida de säkerhetsbestämmelser som nu finns för aft mot-

Svar på interpellationer ang. redogörelse för bakgrunden till olyckshändelsen med en militärjeep vid Vaggeryd den 18 januari 1958 m. m. och ang. förhindrande av att militärmanskapets och andra människors liv äventyras vid militära övningar i fredstid

verka olycksanledningar inte inrymmer något om belysningen. Man kan lätt föreställa sig vilken slumpartad risk som skulle ha kunnat uppkomma, därest den uttröttade föraren glömt bort att halvljuset inte fungerade, trampat på omkopplingspedalen och helt hastigt i kurvan befunnit sig i mörker. Sådana fel kan lätt inträffa, när man uttröttad skall köra en så lång sträcka med en hastighet av 60 kilometer i timmen.

Jag har, herr statsråd, att tacka för ett mycket positivt svar på min interpellation, och vad jag i vissa avseenden nu anfört är allenast ägnat att understryka frågans vikt.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Även jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra ett tack för svaret men framför allt för hans bestämda löfte att med hjälp av civil expertis göra en översyn av dessa säkerhetsbestämmelser och närmare precisera dem.

Vad det aktuella Vaggerydsfallet beträffar kan jag till att börja med helt instämma i de synpunkter som herr Carbell nyss anfört. Därutöver vill jag titta litet närmare på de tidsbestämningar, som finns i svaret. Vi erinrar oss vad herr Carbell just belyste, nämligen att olyckan skedde vid slutet av en svår manöver. Bilförarna hade order — heter det — att sova natten före och var helt tjänstefria på torsdagskvällen från klockan 20 till klockan 1.30 samt följande morgon från klockan 7 till klockan 11. Betyder detta, herr statsråd, att de hade tjänstgöring mellan 1.30 och klockan 7 på morgonen? Detta måste innebära att de hade varit i tjänst under större delen av natten. Vad finns det vidare för säkerhet för att de verkligen hade någon chans att vila ordent-

ligt under de strödda timmar som det här gäller? Den som varit med om en manöver vet, att sådana där utplotttrade ledighetstimmar under en manövers betingelser inte är så mycket värda. Slutligen hade ju de värnpliktiga nattmarsch från klockan 23 natten till och till klockan 7 den dag olyckan inträffade.

Slutsatsen i landsfogdens utredning motsäger enligt min uppfattning hans frikännande av befälet, när han gör gällande att olyckan icke orsakats av fel, försummelse eller oförstånd, utan av den mänskliga faktorn. I utredningen säges emellertid ganska öppet att det inte kan ha varit lyset som orsakat olyckan utan föraren måste antingen ha slumrat till eller brustit i erforderlig uppmärksamhet. Men en bilförare slumrar väl inte till på slät väg och i en kolonn, om han inte är dödstrött. Bör därför inte de, som åstadkommit att han pressades så hårt, att han blev dödsstrött, ställas till ansvar? Jag kan för min del inte dela landsfogdens slutsats då han vill frikänna befälet.

Det gäller inte heller någon enstaka företeelse. Tvärtom har anklagelserna för hårdkörning och ligkiltighet, vad gäller människors liv och hälsa vid militärmanövrerna, stegrats år efter år. I svaret på min interpellation säger försvarsministern att han inte kan gå med på ett generellt påstående om att de värnpliktiga utsättes för hänsynslös ordergivning, överansträngning och onödiga risker. Jag kan inte dela försvarsministerns mening i det avseendet. Det är nämligen bekant att militärbefälet konsekvent hävdar den tesen, att manövrerna skall göras så realistiska, så lika det verkliga kriget som möjligt. De värnpliktiga drives till trötthetens yttersta gräns. De skall uthärda kyla och alla slag av strapatser. Förresten kombineras detta med att man såsom ett led i själva utbildningen visar råbar-

Svar på interpellationer ang. redogörelse för bakgrunden till olyckshändelsen med en militärjeep vid Vaggeryd den 18 januari 1958 m. m. och ang. förhindrande av att militärmanuskapets och andra människors liv äventyras vid militära övningar i fredstid

kade amerikanska krigsfilmer, vilka avser att utrota alla känslomässiga hämningar mot att döda.

Hela denna föreställning om att manövern bör likna det verkliga kriget är en skrivbordskonstruktion. En manöver kan aldrig ge en bild av det verkliga kriget. Om man studerar amerikanernas utredning om truppernas beteende i Korea, märker man genast att soldaterna inte alls reagerade på det sätt som psykologer och officerare tänkt ut vid skrivbordet. Det blev i verkligheten fråga om någonting helt annat. Därför är det också rätt meningslöst att utsätta hyggliga svenska pojkar för sådana strapatser som nu sker. Detta är inte på något sätt till gagn för Sveriges försvar, utan det är bara fråga om en meningslös hårdkörning.

Protesterna från allmänhetens sida har också blivit starkare än någonsin förr. Klagomål över hårdkörning, sjukdomar och olyckor under en manöver var vanliga redan på den avlägsna tid då jag exercerade, och det har förekommit allt sedan dess, men det har verkligen blivit litet för mycket av klagomål nu på sistone, liksom tidigare under beredskapstiden. Jag ser att försvarsmministern skakar på huvudet, och jag vill därför något citera en artikel ur en tidning som står honom nära, nämligen Stockholms-Tidningen. I denna artikel räknas upp en hel rad av sådana olyckor, alltifrån östgötaolyckan vid en sjö i fjol, förfrysningsolyckorna vid norrlandsmanövern, som tidigare påtalats av andra interpellanter här i kammaren, flygolyckorna, och de många skjutolyckorna — exempelvis värnpliktige Lars Samuelssons bortsprängda hand — och en rad andra övningar. Vi minns väl också alla de disciplinmål, som nyligen inträffade och där en sjuk värnpliktig blev dömd för att ha vägrat lyda order, när han var alldeles övertygad om att

han skulle tvingas bada i iskallt vatten fastän han hade feber.

Allt detta utgör tecken på att man följer den generella linjen, att manskapet skall hårdränas att uthärda alla slags strapatser. Alla kommer vi väl också ihåg skildringarna från norrlandsmanövern, där så många förfrös. Av dessa kunde vi se hur de värnpliktiga i nästan arktisk kyla gick och släpade på sina cyklar och sin hårda packning, medan officerarna åkte bil. I artikeln i Stockholms-Tidningen — det finns en mängd liknande skildringar i pressen, men jag skall nöja mig med att citera denna enda artikel — framhåller författaren Hans Hederberg att militärbefälet har ett strategiskt försvar för dessa fall. »En äldre kamrat till mig», säger författaren, »var med om en övning (också i Norrland) som ledde till att ett par soldater dog. Överstens kommentar vid hemkomsten var: 'Det inträffade är beklagligt, men viktiga rön har gjorts'.» Författaren ställer frågan, vad det är för rön som man vunnit och som är värda det offret att, jag vill minnas, tjugu man råkade ut för förfrysning vid dessa övningar vid norrlandsmanövern, vilka inleddes vid 31 graders kyla och fortsattes i 40 graders kyla. »Realismen' måste alltid», säger vidare författaren, »bli en avvägningsfråga: Hur mycket kan vi slita på vårt manskap, hur svåra strapatser kan vi låta dem gå igenom?» Han vänder sig också mot pressoffice-rens förklaring att humöret bland de värnpliktiga var prima, att det var otur att kölden skulle komma så hastigt, men att man inte hade några planer på att inställa övningarna.

Han kräver en principiellt ändrad inställning till militära olyckor, även om de procentuellt sett inte är så många i förhållande till antalet värnpliktiga. Han vänder sig mot »den militära oförmågan att tänka i annat än tusental. Det är till-

Svar på interpellationer ang. redogörelse för bakgrunden till olyckshändelsen med en militärjeep vid Vaggeryd den 18 januari 1958 m. m. och ang. förhindrande av att militärmanskapets och andra människors liv äventyras vid militära övningar i fredstid

räckligt med tjugu frostskadade, och man måste lära sig omsorg för individen.»

Detta är bara ett ströexempel på den opinion, som i dessa organ av skilda politiska färger kommit till uttryck i samband med Vaggeryds-olyckan och norrlandsmanövern.

Som herr Carbell nyss sagt, hänvisar man truppen till dess eget ansvar. Vederbörande behöver bara säga till, så blir han befriad om han är trött. Jo, det känner vi igen! Var det någon som märkte några exempel på det när vi var ute i värnpliktsinkallelsor eller beredskap? Först och främst finns där ett tryck från omgivningen. Man vill inte känna sig svag. Man vet, som den här unge pojken som vägrade bada i isvak, att man kommer att bli utskälld av officerarna för att man är en ynkrygg, och därför sliter man sig till yttersta gränsen av sin förmåga, tills man ligger där.

Det är inte den värnpliktige, som skall ta ansvaret för detta, utan det militära befälet, och det vore glädjande om försvarsministern ville på allvar ta itu med denna nonchalans. Men ta civil expertis till hjälp, ty officerarna är tränade och fostrade till att inte räkna med människors liv och hälsa; för dem är vad de kallar det militära syftet, alltså skrivbordskonstruktionerna, det vägledande. Men, som jag tidigare har sagt, har dessa synnerligen ringa betydelse, om det en gång skulle bli allvar.

Det är alltför många unga män här i Sverige, som dras med frostsador, sjuksador och följsjukdomar från militära olyckor. Det är tyvärr alltför många män som har stupat i fredstid för denna militära nonchalans. Och de vanliga undanflykter och uppkaranden, som skall skydda det ansvariga befälet, och de standardiserade, patenthurtiga förklaringarna efteråt att humöret är prima i truppen, tröstar inga änkor eller

sörjande föräldrar och återkallar ingen av de unga männen till livet.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Det anförande som herr Johansson hållit här har visat att han håller fast vid sina påståenden, att militärbefälet rent generellt ger ut hänsynlösa order och på så sätt är orsaken till att det har inträffat olyckor. Jag vill fortfarande tillbakavisa dessa påståenden och säga herr Johansson, att man är tvungen att ta dessa militärolyckor var och en för sig liksom olyckor som inträffar i det civila livet, då man vill undersöka vad orsakerna är.

Herr Johansson har utöver Vaggeryds-olyckan tagit upp vad som inträffade under norrlandsmanövern. Jag vill bara hänvisa till diskussionen i kammararen för en tid sedan. Det framgick då, att det var kolossala överdrifter i pressens uppgifter om de förfrysningsfall som inträffat. I själva verket var det, sedan skadorna blivit översedda av läkare, bara två värnpliktiga som behövde stanna kvar för sjukhusvård, och ingen värnpliktig har några men av deltagandet i denna vintermanöver i stark kyla. Detta vill jag bl. a. tillskriva befälets mycket snabba ingripande när de upptäckte att situationen blev allvarlig. Hade befälet inte vidtagit de åtgärder de vidtog — de avbröt övningarna och lät truppen gå i bivack — hade man kunnat få en sådan katastrofsituation som herr Johansson nu utmålet som om den hade inträffat. Den inträffade inte.

Vad Vaggeryds-olyckan beträffar har jag tolkat landsfogdens ställningstagande så, att han tagit hänsyn till att de båda värnpliktiga som det här gäller under denna manöver hade haft vad man kallar lindrig tjänst. Båda hade haft hand om en radiostation och vistats

Svar på interpellation ang. bostadsfrågan för statliga tjänstemän vid ändrad tjänstgöringsort m. m.

inomhus den mesta tiden under manöver och bytt om att vakta sin radiostation. De hade alltså inte deltagit i några längre körningar under manöver.

Jag har i likhet med herr Carbell och herr Johansson naturligtvis upptäckt att dessa båda liksom övriga före denna tröttande nattkörning — den varade en hel natt — inte hade fått sova hela natten före. De hade genom befälets försorg beretts extra fritid för att kunna sova — detsamma gällde alla bilförare, såsom föreskrives i de nuvarande säkerhetsbestämmelserna — men det har inte utretts om samtliga utnyttjat denna möjlighet. Man kan inte vara så säker på att ungdomar i den åldern bara lägger sig att sova på sin fritid.

Jag har också lagt märke till uppgifterna om rasternas längd under nattkörningen. Det är båda dessa omständigheter som gör att jag kommit till uppfattningen, att även om de nuvarande säkerhetsbestämmelserna, ganska färska som de är, i och för sig skulle kunna hindra sådana olyckor eller i varje fall förebygga att truppen är tröttkörd vid sådana övningar, är bestämmelserna väl allmänt formulerade. Det saknas i själva verket preciserade bestämmelser, och det är det vi måste få.

Jag har också liksom herr Carbell fäst mig vid att denna nattkörning kom som sista etapp i en niodagarsövning. Man kan ifrågasätta om de nödvändiga nattövningarna — jag räknar med att man måste träna truppen att röra sig nattetid — måste komma i slutet av en manöver. Det är dessa frågor jag vill ha översedda nu. Vid den översynen kommer det att visa sig om det är möjligt att få preciserade bestämmelser t. ex. om att så långa nattkörningar skall komma i annat sammanhang än under slutskedet av en manöver.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. bostadsfrågan för statliga tjänstemän vid ändrad tjänstgöringsort m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM, som anförde:

Herr talman! Herr Strandh har ställt två frågor till mig rörande förhållanden, som sammanhänger med bestämmelserna om anstånd med omstationering för tjänstemän som förflyttats från tjänstgöringsort till en annan.

Jag vill inledningsvis erinra, att ifrågavarande bestämmelser — liksom föreskrifterna om flyttningsersättning — har tillkommit för att i rimlig omfattning skydda tjänstemännen för ekonomiska förluster i samband med förflyttningar, som tillkommit i statens intresse.

Enligt bestämmelserna kan en i statens tjänst anställd tjänsteman med eget hushåll, vilken befordras eller utan att han uttryckt önskan därom förflyttas till tjänst på annan ort, av vederbörande myndighet medgivas anstånd med ändring av stationeringsorten, under förutsättning att han i samband med omstationeringen icke kunnat erhålla godtagbar bostad på den nya orten. Sådant anstånd kan beviljas under högst ett år och endast under villkor att tjänstemannen vidtar alla de åtgärder, som bör åligga honom för att anskaffa dylik bostad. Kungl. Maj:t är oförhindrad att härutöver bevilja ytterligare anstånd och brukar också efter framställning från tjänstemannen medgiva en förlängning av anståndstiden med i regel sex månader, räknat från det tre månader förflutit efter den förutnämnda anståndstiden om ett år. Under den tid vederbörande tjänsteman sålunda bibehålles vid den gamla stationeringsorten, äger han på den nya orten uppbära s. k. anstånds-traktamente på sätt föreskrives i allmän-

Svar på interpellation ang. bostadsfrågan för statliga tjänstemän vid ändrad tjänstgöringsort m. m.

na resereglementet med tillägsbestämmelser.

Herr Strandhs första fråga till mig har formulerats på följande sätt:

»Har vid tjänstemäns förflyttning från en tjänstgöringsort till en annan möjligheterna till effektivt samarbete från statsmyndigheternas sida med de lokala bostadsförmedlingarna i tillräcklig grad uppmärksamats?»

Såsom framgår av den redogörelse jag nyss lämnat för de gällande bestämmelserna på området är det den omflyttade tjänstemannen som själv har att skaffa sig bostad på den nya tjänstgöringsorten. Någon skyldighet för myndigheterna att söka skaffa en förflyttad tjänsteman bostad föreligger som regel icke. Man torde i detta sammanhang beakta, att statstjänstemän icke ansetts böra beredas prioritet framför andra bostadssökande medborgare. Det har emellertid fallit sig naturligt, att vid förutsebar förflyttning av ett större antal tjänstemän till en ort — i samband med inrättande eller flyttning av en statlig institution eller dylikt — kontakt av myndigheten tagits med vederbörande kommunala organ rörande möjligheten att genom nybyggnation eller eljest bereda de inflyttande bostad. Såsom en personalvårdande åtgärd har också — som herr Strandh framhållit — vid vissa myndigheter inrättats bostadsförmedlingsorgan för att underlätta personalens bostadsanskaffning. I vissa fall har föreskrivits, att beslut om förflyttning av tjänstemän skall fattas senast viss tid före förflyttningens verkställande för att på det sättet tjänstemännen skall få tid på sig att söka ordna sin bostadsfråga. Vid tjänstetillsättningar, som föregås av ansökningsförfarande, ligger det ofta i sakens natur, att någon längre tid före tjänstetillträdet icke står till buds för bostadsanskaffningsåtgärder vare sig från myndighetens eller från den förflyttade tjänstemannens sida.

Jag vill i denna fråga ytterligare framhålla, att ur den utredning, som 1957 års riksdagsrevisorer i sin berättelse nyligen förebragt om kostnaderna m. m. vid omstationering av statstjänstemän, en tydlig tendens kan utläsas till förkortning av väntetiderna för de förflyttade tjänstemän, som söker bostad. Medan enligt den av revisorerna åberopade, inom försvaret i mars 1956 verkställda utredningen närmare 29 % av de förflyttade icke erhållit bostad efter det ett år förflutit efter omstationeringen, hade sålunda motsvarande procenttal enligt den i september 1957 gjorda undersökningen nedgått till cirka 21. Det finns alltså grundad anledning förmoda, att här berörda olägenheter för de förflyttade tjänstemännen kommer att stegvis avtaga och statens kostnader för traktamenten till dessa tjänstemän att minska i motsvarande mån.

Herr Strandhs andra fråga gäller om jag vill medverka till att kontrollen över användningen av anståndstraktamenten effektiviseras. Som jag förut nämnt, åligger det enligt bestämmelserna myndigheterna att, innan de utbetalar sådana traktamenten, kontrollera, att vederbörande vidtagit alla de åtgärder, som bör åligga honom för att skaffa bostad. Det är givet, att trots vidtagna kontrollåtgärder fall av missbruk här som på andra områden kan inträffa. I sådana fall är det i allmänhet fråga om bedrägligt förfarande, som om det uppdagas, bör lagligen beivras. Jag har mig bekant att så i några fall skett. Man bör dock därav inte dra den slutsatsen, att här föreligger ett mera omfattande missbruk från tjänstemännens sida. Jag delar emellertid interpellantens mening, att kontrollen på förevarande område måste effektivt upprätthållas. Detta torde också i allmänhet stå klart för myndigheterna. Ett exempel härpå är den av herr Strandh åberopade cirkulärskrivelsen

Svar på interpellation ang. bostadsfrågan för statliga tjänstemän vid ändrad tjänstgöringsort m. m.

från järnvägsstyrelsen till underordnade myndigheter. För egen del är jag beredd att ta initiativ till att genom cirkulär till statsmyndigheterna en erinran utgår om vikten av att, vid prövning av ärenden rörande anstånd med omstationering, det omsorgsfullt kontrolleras att villkoren för anstånds beviljande behörigen uppfyllts.

Herr talman, härmed anser jag mig ha besvarat herr Strandhs frågor så långt det är möjligt utan att föregripa behandlingen av riksdagens revisorers berättelse i de delar, som berör de av herr Strandh avhandlade förhållandena.

Härefter yttrade:

Herr STRANDH (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lindholm för det synnerligen positiva svaret på min interpellation. Orsaken till denna var vissa uppgifter om otillräckligt samarbete mellan statliga myndigheter och lokala bostadsförmedlingsorgan. Svårigheterna för de lokala bostadsförmedlingsorganen låg bland annat däri, att när en tjänsteman fick förflyttning anmäldes denna endast till bostadsförmedlingen på vederbörandes inflyttningsort, medan motsvarande anmälan inte skedde på avflyttningssorten. Härigenom blev ingen lägenhet disponibel på avflyttningssorten för en eventuell clearing med inflyttningssorten eller annan ort. Detta förfarande, som varit ganska vanligt, har i hög grad försvårat ett samarbete mellan landets bostadsförmedlingar.

Det har varit svårt att få en samlad överblick över den totala tillgången och efterfrågan på lägenheter, som har kunnat disponeras för omflyttningar av statstjänstemän. Exempel på mindre god planering är anskaffning av bostad åt ersättare för pensionsavgången personal. Här har förhandsanmälan till vederbörande kommunala bostadsförmedling — *Andra kammarens protokoll 1958. Nr 16*

ling ofta inte skett förrän tjänstemannen i fråga har utnämnts. En sådan anmälan bör dock, när det gäller så förutsebara fall som ersättare för pensionsavgången personal, kunna ske i mycket god tid med hänsyn till den kännedom vederbörande verk har om sin personal, dess tjänstetid och kommande placering.

Statsrådet framhöll i sitt svar, att han är beredd att ta initiativ till att kontrollen över de s. k. anståndstraktamentenas utnyttjande effektiviseras. Härtill skulle jag endast vilja visa på en detalj, nämligen att de lokala bostadsförmedlingarna borde anmodas att till respektive statliga verk omedelbart anmäla när en tjänsteman har anvisats bostad. Sådan anmälningsskyldighet torde för närvarande inte föreligga.

Nu gällande bestämmelser beträffande ändring av stationeringsort innebär, att den förflyttade tjänstemannen själv får avgöra, om den anvisade bostaden skall godtagas eller inte. Detta har i flera fall lett till tvistigheter mellan de lokala bostadsförmedlingarna och den bostadssökande. Godkännandet av den anvisade lägenheter bör lämpligen ankomma på den myndighet, som har beviljat anståndstraktamentet.

Statsrådet anförde vidare, att antalet av de förflyttade som icke erhållit bostad inom ett år efter omplaceringen nedgått betydligt. Detta är en glädjande utveckling, men skulle inte de av statsrådet här påpekade åtgärderna räcka till, kan ifrågasättas om inte — som också riksdagens revisorer har föreslagit — en gemensam bostadsförmedling för de statliga verken borde inrättas. Jag tror att detta skulle ställa sig både billigare och effektivare än det nuvarande systemet.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag vill gärna i anslutning till denna interpellation göra en

Svar på interpellation ang. virkesmätningen

liten reflexion kring bostadsförmedlingen.

Bostadsförmedlingarna i storstäderna — Stockholm, Göteborg och Malmö — har ett gemensamt organ där vi årligen diskuterar aktuella frågor, och vi har särskilt uppmärksammat förflyttningarna av statstjänstemän. Vi känner till ersättningarna, och vi vet att de gäller ungefär ett år. Vi tar mycket stor hänsyn till dem som tvångsförflyttas och låter dessa få en viss förtur i alla tre städerna, men vi är allvarligt bekymrade. Väntetiden i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö är ju fyra—sex år, och det gör att vi kommer i ett svårt läge vid tvångsförflyttningar av större omfattning. Jag kan nämna, att vi i Malmö under ett par års tid fick motta ansökningar från 200—300 verkstadsarbetare vid järnvägens verkstäder, anställda som förflyttades från Ronneby och Ystad, och det gällde att på ett års tid skaffa bostäder åt alla dessa människor. Det betydde en hård belastning på den bostadskvot som vi har fått. Vi har därför gjort framställningar till statsmakterna om att få en extra bostadskvot för dessa förflyttningsärenden, eftersom vi måste ta hänsyn till alla dem som står i den vanliga bostadskön och har väntat fyra—sex år, men vi har inte fått en sådan extratilldelning. Nu förekommer ytterligare förflyttningar inom både statens järnvägar, posten och televerket som belastar bostadsförmedlingen.

Det är enligt min mening angeläget, att man tar hänsyn till nödvändigheten av att vår vanliga bostadskvot förstärkes, så att vi kan klara dess problem; i annat fall kan vi inte hålla den tid om ett år som gäller i detta fall, utan vi måste låta tjänstemännen vänta längre, vilket såvitt jag förstår innebär en hård ekonomisk belastning av dessa tjänstemän och deras familjer.

Det var för att påpeka detta som jag tog till orda i denna interpellationsdebatt. Jag vill framhålla önskvärd-

heten av att man tar hänsyn till de synpunkter som jag här har anfört.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. virkesmätningen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN, som anförde:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Strandh frågat mig

1) om jag uppmärksammat, att virkesmätningen, särskilt beträffande sågtimmer, 14 år efter det särskild laglig reglering skett ännu i mycket stor omfattning sker i strid med gällande bestämmelser,

2) om jag vill redogöra för vilka åtgärder som vidtagits för att råda bot på den bristande laglydnaden på detta område,

3) om jag avser att vidtaga särskilda åtgärder för att råda bot på rådande missförhållanden.

Beträffande den första frågan torde jag få erinra om att förhållandena på virkesmätningens betydelsefulla område ingående behandlades av 1955 års skogsvårdsutredning, vars promemoria i ämnet blev föremål för beslut vid föregående års riksdag.

Inledningsvis torde få fastslås, att några anmärkningar inte med fog kunna göras mot den mätning, som utföres av virkesmätningföreningarnas personal. Interpellanten torde med sin fråga närmast avse sådana mätningar, som icke utföres av virkesmätningföreningarnas personal utan av enskilda företag och personer. Enligt vad skogsstyrelsen under hand upplyst torde det vara riktigt att denna mätning icke på alla håll är tillfredsställande. Detta gäller, som herr Strandh anfört, i huvudsak sortimentet sågtimmer inom Småland, Blekinge och Skåne, där man icke över lag lär följa de av skogsstyrelsen

Svar på interpellation ang. virkesmätningen

fastställda mättningsreglerna i vad de avser timrets uppläggning. Densamma sker ofta nog i högar på trånga upplagsplatser, så att timret ej kan rullas, varigenom diametern ej kan mätas med klave och någon bestämning av timrets kvalitet ej kan ske. Överenskommelser om timmerpris i form av ett genomsnitt för samtliga kvaliteter blir i sådana fall nödvändiga. Det kan emellertid också med fog göras gällande, att föreligger överenskommelse om sådant enhetspris, kan det förefalla köpare och säljare som om kvalitetsbestämning vore onödig. Det konkurrensläge, som rått i många år om råvaran, har antagligen bidragit till de förhållanden, som interpellanten fäst uppmärksamheten på. Förhållandena på detta område synes dock ha avsevärt förbättrats med åren.

Till svar på interpellantens andra fråga vill jag framhålla följande. Skogsstyrelsen har bemyndigande att med stöd av 1947 års virkesmätningsslag utfärda mättningsföreskrifter, bevilja dispenser från desamma samt utöva den upplysnings- och tillsynsverksamhet, som krävs för att lagstiftningens grundtankar skall tränga igenom i mättningsverksamheten. För handläggningen av dessa frågor har inom styrelsen sedan år 1944 funnits inrättad en särskild s. k. virkesmättningsavdelning. Verksamheten vid denna avdelning granskades av statens sakkrevision åren 1949 och 1950 samt behandlades — som nämnts — även av 1955 års skogsvårdsutredning. För att förbättra avdelningens arbetsmöjligheter beslöt 1957 års riksdag vissa ändringar i personalens anställningsvillkor och uppgifter, bl. a. genom att medge inrättande av vissa pensionsberättigande tjänster.

Den gren av skogsvårdsstyrelsens befattning med virkesmätningen, som avser tillsynen av mättningsförekriaternas efterlevnad, utövas i vad avser gagnvirke som förbrukas inom landet för närvarande med hjälp av fyra assistenter, varav två är helårsanställda. Hälft

ten av denna personal, alltså en helårsanställd samt en säsonganställd assistent, är för närvarande avdelad för tillsyns- och upplysningsverksamhet i södra Sverige. Som exempel på omfattningen av personalens verksamhet kan anföras, att det inom Småland finns cirka 1 300 köpare av sågtimmer, varav under åren 1956 och 1957 besöktes i genomsnitt 570 stycken årligen.

För att skapa förståelse för en ordnad virkesmätning har det ansetts lämpligt att i första hand arbeta på övertygelsens väg genom handledning och upplysning. En dylik verksamhet kan emellertid till stor del endast ge resultat på längre sikt. Det vill emellertid synas, som om interpellanten skulle önska en effektivare kontroll än den skogsstyrelsen åstadkommit. Statsmakternas år 1957 fattade beslut innebar emellertid i enlighet med 1955 års skogsvårdsutrednings förslag, att verksamheten skulle bedrivas i huvudsakligen samma omfattning som tidigare. En viss inskränkning och omläggning av själva tillsynsverksamheten ansågs emellertid, i enlighet med vad skogsvårdsutredningen uttalat, möjlig att vidtaga med hänsyn till den ökade insikt om och förståelse för virkesmätningens betydelse, som framvuxit under senare år. I gengäld borde ökat intresse kunna ägnas åt upplysnings- och undervisningsverksamhet på området.

Vad så angår interpellantens tredje fråga vill jag framhålla att, med hänsyn till att riksdagen så sent som föregående år behandlat detta område, erfarenheterna av den då beslutade omläggningen av skogsstyrelsens tillsynsverksamhet ytterligare bör avvaktas, innan nya åtgärder övervägs. I detta sammanhang torde jag dessutom få erinra om att jordbruksutskottet föregående år vid behandlingen av virkesmättningsavdelningen uttalade, att behövligheten av en statlig tillsyn av virkesmättningslagstiftningens tillämpning ytterligare borde prövas, eftersom det

Svar på interpellation ang. virkesmätningen

kunde ifrågasättas, om ej kontrollen i tillräcklig grad — liksom i andra fall där lagstiftning reglerar rättsförhållandet mellan enskilda — skulle komma att ombesörjas av parterna själva.

Härmed anser jag mig ha besvarat herr Strandhs interpellation.

Härpå yttrade

Herr STRANDH (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet Netzen för svaret på min interpellation. Tyvärr inger detta ingen förhoppning om att de i interpellationen påtalade missförhållandena beträffande efterlevnaden av virkesmätningsslagen skall elimineras. Statsrådet medger, att virkesmätningen icke på alla håll är tillfredsställande, men tycks mena, att detta är en sak mellan köpare och säljare. Han bortser härvid från ansvarsbestämmelserna i gällande lag. Lagen är icke dispositiv utan stadgar dagsböter vid åsidosättande av bestämmelserna i § 10.

Förhållandena på detta område synes dock ha avsevärt förbättrats med åren, säger statsrådet. Men skogsstyrelsens rapporter under de senaste åren berättar dock om ett otal fall, varvid icke lagenlig mätning har förekommit. Alltför många rapporter slutar med följande: »Vid diametermätning (egen, d. v. s. köparens) har dock som regel tumstock använts».

Det kan nämnas, att flera sågverksföreningar har hävdat, att den olagliga mätningssättet med tumstock innebär illojal konkurrens, som avsevärt försvårar råvaruanskaffningen för sågverk som följer lagens bestämmelser.

Under förutsättning att i lag stadgat ansvar icke heller i fortsättningen — hittills har ju ytterst få fall beivrats — avses att beivras av skogsstyrelsen, kan ifrågasättas om inte det i § 10 virkesmätningsslagen stadgade bötesstraffet bör borttagas samt mättningsinstruktionen för barrtimmer förenklas, så att den

nu så vanligen förekommande mätningssättet med tumstock legaliseras. En sådan virkesmätningsslag skulle säkerligen efterlevas i samma utsträckning som våra övriga lagar. Nu är så inte förhållandet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7

Föredrogos var för sig och remitterades till behandling av lagutskott de å bordet vilande propositionerna:

nr 144, med förslag till ärvdabalk m. m., och

nr 159, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

§ 8

Föredrogos var efter annan och hänvisades till jordbruksutskottet följande å kammarens bord liggande motioner, nämligen

nr 532, av fru *Lindskog m. fl.*, och nr 533, av fru *Eriksson* i Stockholm och fru *Ekendahl*.

§ 9

Vidareutbildning av folkskollärare m. m., tillika svar på interpellation ang. resultatet av 1955 års universitetsutrednings undersökningar om lärartillgång och lärarbehov

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 179, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Folkskoleseminarieorganisationen m. m. för budgetåret 1958/59 beräkna ett förslagsanslag av 27 500 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 108, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet

Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.

över ecklesiastikärenden för den 14 mars 1958, framlagt förslag beträffande vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium samt för ändamålet för budgetåret 1958/59 äskat anslag å riksstaten med 600 000 kronor. Vidare hade Kungl. Maj:t i samma proposition framlagt förslag beträffande anslag till folkskoleseminarieorganisationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Edenman, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Heléns interpellation angående resultatet av 1955 års universitetsutrednings undersökningar om lärartillgång och lärarbehov.

*Avd. I***Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.**

Utskottets i denna avdelning gjorda hemställan föredrogs, varefter ordet på begäran lämnades till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Helén frågat, om jag är beredd att inför riksdagen redovisa resultatet av 1955 års universitetsutrednings undersökningar om lärartillgång och lärarbehov, innan riksdagen fattar sina beslut om universitetsorganisationen och lärarutbildningen för enhetsskolans högstadium.

Med anledning därav får jag anföra följande.

Universitetsutredningen har själv eller i samråd med andra insamlat och bearbetat ett omfattande statistiskt material, ägnat att belysa tendenserna på den akademiska arbetsmarknadens utbuds- och efterfrågesidor. En del av detta material är redan offentliggjort. Så t. ex. har utredningen nyligen låtit

publicera en omfattande inventering av antalet akademiker under perioden 1935—55. Vidare har redovisats en undersökning av behovet av farmaceutiskt utbildad personal och en om ingenjörsbehovet. Universitetsutredningen har tidigare begärt och även erhållit tillstånd att dessutom publicera en undersökning om efterfrågan och utbud på akademiskt utbildad lärarkraft inom skolväsendet. Denna senare undersökning, som herr Helén åsyftar med sin interpellation, är numera slutförd. Undersökningsresultatet är f. n. under tryckning och kommer att publiceras i »Statens offentliga utredningar» nästa månad.

Riksdagen kommer i dag att fatta beslut i anledning av propositionen nr 108 om vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium. Som bekant avser detta förslag endast en lösning med sikte på förhållandena under de närmaste åren, i avvaktan på den slutliga prövningen av spörsmålen om högstadiets utformning. Beträffande propositionen nr 104 om åtgärder för upprustning av universitet och högskolor, så torde man kunna räkna med att den ifrågavarande undersökningen skall föreligga i tryck, när sakbehandlingen av propositionen skall äga rum. Om så inte skulle bli fallet, bör det kunna vara möjligt att i någon form ställa undersökningsmaterialet till förfogande vid utskottsbehandlingen av propositionen.

Jag anser det emellertid lämpligt att redan i förevarande sammanhang något beröra de i interpellationen åsyftade problemen.

Bristen på läroverkslärare har länge varit mycket kännbar och hindrande vid utbyggnaden av olika delar av vårt skolväsen. Den starka ökningen i tillströmningen till de filosofiska fakulteterna under efterkrigsperioden samt den stora andelen filosofie studerande med planer på lärarverksamhet efter

Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.

avlagd examen är därför från skolans synpunkt mycket glädjande. A andra sidan har det länge stått klart, att möjligheterna att få lärare i naturvetenskapliga ämnen varit och kommer att inom överskådlig framtid förbli mindre än möjligheterna att få lärare i humanistiskt betonade ämnen. Härtill har bidragit bl. a. såväl fördelningen av de studerande vid de filosofiska fakulteterna på skilda ämneskombinationer som olikheter i fråga om konkurrensen från områden utanför skolväsendet om den färdigutbildade akademiska arbetskraften.

I propositionen nr 126 till 1956 års riksdag angående skolväsendets ordnande på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande konstaterade min företrädare som ecklesiastikminister på basis av de undersökningar, som realskoleutredningen framlagt, att vissa tecken tydde på att lärarbristen inom ett par av de humanistiska ämneskombinationerna skulle kunna vara hävd före ingången av nästa årtionde, medan den i de stora naturvetenskapliga ämneskombinationerna skulle komma att bibehålla sin nuvarande karaktär betydligt längre.

I syfte att få en mer ingående kunskap om hithörande frågor än den man då kunde erhålla ur tillgängligt utredningsmaterial lät 1955 års universitetsutredning utföra den hittills mest utförliga undersökningen av behovet av och tillgången på lärare i skilda ämneskombinationer. Enligt vad jag erfarit bekräftar resultatet av denna nya undersökning i stort sett de resultat, som realskoleutredningen kom fram till. Resultaten av de omfattande beräkningarna kan sammanfattas på följande sätt enligt det ena av de två alternativ som redovisas i undersökningen.

Lärarbristen — jag avser i det följande genomgående bristen på lärare med akademisk examen — i modersmålet skulle enligt beräkningarna suc-

cessivt avtaga de närmaste åren, och jämvikt skulle uppnås 1960 för att senare efterträdas av ett stigande överskott av modersmålslärare. I de främmande levande språken synes tendensen vara oenhetlig. Betraktar man emellertid språkgruppen engelska—tyska—franska som en enhet, skulle man ha att motse brist till och med år 1960, var-efter ett kalkylmässigt överskott på språklärare skulle uppstå. I fråga om historia och geografi skulle likaså en vändning från brist till överskott vara att vänta i början av 1960-talet. Av de naturvetenskapliga ämnena skulle biologi tidigare än övriga naturvetenskapliga ämnen kunna uppvisa balans mellan behov av och tillgång på lärare. En dylik jämvikt skulle kunna uppnås ett stycke in på 1960-talet. I fråga om gruppen matematik—fysik—kemi är att säga, att den kalkylmässiga bristen på akademiskt utbildade lärare synes komma att bli än större de närmaste åren än den är för närvarande.

Enligt det andra alternativ, som presenteras i undersökningen, skulle jämvikt mellan behov av och tillgång på lärare i skilda ämnen inträda något tidigare.

Det är självklart, att beräkningar av det slag, som ligger till grund för de här återgivna resultaten, är behäftade med mycket stor osäkerhet. Detta beror inte enbart på att dessa beräkningar måste baseras på de beslut om skolväsendets utformning som förelåg vid beräkningarnas genomförande. Av den anledningen kan beräkningarna i vissa avseenden vara föråldrade redan då de publiceras. Osäkerheten i kalkylerna beror även och kanske i än högre grad därav, att omfattningen av lärarproduktionen är avhängig av en rad faktorer — som examinationsfrekvensen vid de filosofiska fakulteterna, de utexaminerade magistrarnas och licentiaternas val av levnadsbana m. m. — om vilka man har en ganska ofullständig

Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.

kunskap men om vilka man dock vet, att de mycket snabbt kan komma att ändras, exempelvis till följd av just publicerandet av och diskussionen omkring den undersökning som det här gäller. Men alldeles bortsett från hur stor osäkerheten i beräkningar av här ifrågavarande art kan vara, måste man vara försiktig vid tolkningen av utredningsresultat av det slag jag nyss återgivit. För min del finner jag det, som jag även antydde inledningsvis, vara från skolans synpunkt ytterligt glädjande, om det i början av 1960-talet kommer att bli möjligt att ombesörja lärarrekruteringen i varje fall i ett antal ämnen vid våra läroverk och motsvarande skolor utan de olägenheter och svårigheter som nu följer med lärarbristen.

Jag är emellertid inte beredd att utan vidare av de nu föreliggande undersökningarna draga den slutsatsen, att ett överskott av akademiker med vissa ämneskombinationer snart skulle komma att föreligga. Lärarbanan är inte den enda möjligheten för en nyexaminerad filosofie magister eller licentiat. Den expansion, som universitetsväsendet står inför, kräver ett växande antal färdigexaminerade akademiker på skilda nivåer. Den s. k. fria sektorn av den akademiska arbetsmarknaden kan tänkas uppvisa ett starkt expansionsbehov kommande årtionde. Såsom jag framhållit i propositionen nr 104 är det min allmänna inställning, att varje tillskott av kvalificerad arbetskraft är värdefullt för samhället och att de stora årskullar ungdom, som på 1960-talet når universitet och högskolor, ger oss en verklig chans att öka våra tillgångar på universitetsutbildad arbetskraft. Vi vet också av erfarenhet, att vi hittills knappast i något avseende förmått att på förhand uppskatta de ständigt växande behov av universitetsutbildad arbetskraft, som ett progressivt samhälle skapar.

Jag vill slutligen, herr talman, fram-

hålla, att 1955 års universitetsutredning enligt vad jag erfarit kommer att inom något år redovisa resultaten av sin bedömning av arbetsmarknadsutvecklingen i dess helhet för akademiskt utbildad personal. Först med ett mer fullständigt material än det som f. n. föreligger är det enligt min mening på sin plats med en mer allsidig och djupgående debatt om de frågeställningar, som resultaten av nu föreliggande lärarprognoser i och för sig eljest kan ge anledning till.

Härefter anförde:

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag tror att det tack, som jag som interpellant nu framför till ecklesiastikministern, egentligen borde uttalas inte bara av mig utan av kammaren som helhet. Det beslut, som kammaren nu går att fatta i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108 och statsutskottets utlåtande nr 86, även om ett senare beslut om den s. k. universitetsreformen bör nämligen ses mot bakgrunden av just den lärarbrist som belysts i ecklesiastikministerns svar.

Man kan tycka att det vore ganska självklart, att ett sådant material stode till riksdagens förfogande, men så har inte tidigare varit fallet. Det är anledningen till att jag har efterlyst det. Personligen har jag den uppfattningen, att den vidareutbildning av folkskollärare, som nu föreslås efterträda den tidigare s. k. 23-gradsutbildningen, i och för sig är väl motiverad. Såvitt jag förstår kommer den att tillföra den nioåriga grundskolans högstadium en värdefull lärarkategori, samtidigt som den ökar dragningskraften hos studenter med goda betyg till den grundläggande folkskolläroverutbildningen. Men det är givet, att riksdagen inte gärna kan besluta om att tillföra lärarmarknaden en ny stor kategori, om man inte i detalj känner till föreliggande bristläge på området. Nu

Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.

kan vi hysa förhoppningar att den akademiska utbildningen plus vidareutbildningen av folkskollärare — eventuellt kompletterad med mera provisoriska åtgärder för att täcka bristen i just de naturvetenskapliga ämnena — mot slutet av 1960-talet skall kunna åstadkomma en hygglig balans mellan tillgång och efterfrågan.

Jag vill i sammanhanget erinra om att det på s. 14 i statsutskottets föreliggande utlåtande finns en formulering, som i viss mån innebär en skärpning av propositionen. Utskottet säger där, att ifrågasvarande tjänster i lönegraden Ao 19 i första hand avser att täcka bristen på lärare och att »utskottet förutsätter, att vederbörande myndigheter noga följer utvecklingen av arbetsmarknadsläget på lärarbanan och genom anvisningar tillser att ovan nämnda princip för ledigförklarandet iakttages». Därmed syftar man uppenbarligen på att undanröja de många olägenheter, som skulle kunna uppkomma i ett läge med alltför hård konkurrens mellan olika lärarkategorier. Det är ju också viktigt, att vi inte genom vårt beslut medverkar till att åstadkomma ett läge, där människor över huvud taget inte kan få en tjänst, som de har fullgod utbildning för.

Det besvärliga med lärarsituationen för närvarande är, att bristen fördelar sig så ojämnt, och att vi inom några år kommer att ha en brist på naturvetare parallellt med ett överskott av lärare på den humanistiska sidan.

En annan besvärande faktor uppstår därigenom, att just när de stora lärarkullarna börjar utbildas, så har elevkullarna kommit ned på en nivå, som är betydligt lägre än den nuvarande. Tillgång och efterfrågan på folkskollärare beräknas komma i balans redan inom två år, och som ecklesiastikministern påpekade gäller detsamma om språklärare med akademisk utbildning. Strax efteråt kommer balans att vara

nådd även beträffande vissa andra kombinationer på ämneslärarplanet. Bristen på naturvetare, speciellt då i kombinationen matematik-fysik-kemi, kommer — såsom framgick av svaret — inte bara att kvarstå utan att öka, såvida vi inte kan ändra läget genom andra åtgärder än den allmänna akademiska magisterutbildningen, och den kommer inte att avsevärt minska förrän vid 1960-talets slut.

Frågan är då vad man, utöver vad ecklesiastikministern här anfört i sitt svar, kan göra för att skapa ett rimligare läge mellan tillgång och efterfrågan. Jag delar ecklesiastikministerns uppfattning, att man först och främst skall gå fram på upplysningsplanet. Ecklesiastikministerns svar är enligt min mening det första viktiga bidraget till en upplysningsverksamhet, som vi alla måste hjälpas åt att bedriva.

Publiceringen av den utredning han nämnde är åtgärden nummer två inom denna viktiga upplysningsverksamhet, som syftar till att åstadkomma en rimligare fördelning mellan antalet filosofie magistrar i humanistiska kombinationer och motsvarande grupper i de naturvetenskapliga kombinationerna. Eftersom emellertid studentkårernas egen studierådgivning faktiskt har blivit den allra viktigaste faktorn på detta område, skulle jag vilja fråga ecklesiastikministern, om man kan räkna med att utgivandet av den utredning han här aviserade kommer att bli klart i god tid före studentriksdagen i Göteborg i slutet av maj. Det är viktigt inte minst av det skälet att denna institution sammanträder endast vart femte år.

Jag skulle också vilja fråga, om man inom ecklesiastikdepartementet har för avsikt att då utredningen är publicerad vidtaga några särskilda åtgärder för att ställa lämpligt material till yrkesrådgivningsinstitutionernas förfogande. Det faktiska valet av högre teoretisk ut-

Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.

bildning inträffar ju faktiskt för flertalet elever vid läroverken redan i klass 4^s eller motsvarande och på enhetsskolans högstadium i klass 8. Om en elev då bestämmer sig för en sådan studieinriktning, som förutsätter att man går reallinjen på gymnasiet, är det mycket som talar för att han också kommer att tillhöra den grupp av akademiker, som skall hjälpa oss att häva bristen på naturvetare. Om emellertid alltför många vid detta tillfälle inriktar sig på en humanistisk studiegång, är vi fortfarande kvar i samma svåra läge. Reallinjen på gymnasiet måste få en större dragningskraft, och vi får lov att, inte minst för flickorna, försöka klargöra, att just reallinjens studier kan leda till goda utbildningsvägar utöver det ganska trånga yrkesval flickorna hittills visat upp.

Jag vill i detta sammanhang rikta en tredje fråga till ecklesiastikministern, nämligen om vad man inom departementet gjort för att tillgodose 1957 års riksdags begäran om en särskild undersökning på arbetsmarknadens behovsida av arbetskraft som har studentexamen. Ecklesiastikministern talar i sitt svar om vad universitetsutredningen i framtiden skall publicera beträffande den akademiskt utbildade arbetskraften, men även om denna utgör huvuddelen av studenterna är det väl dock åtminstone en fjärdedel av dem som avlägger studentexamen, som inte går till akademisk utbildning. Det är värdefullt att behovet av dem på arbetsmarknadssidan kartlägges. Det är ju en parallell till den verksamhet som inom skolberedningen bedrivs på realskolestadiet, och en utredning bör enligt vad riksdagen i fjol uttalade snarast möjligt sättas i gång även på gymnasiestadiet.

Ecklesiastikministern understryker, att lärarbanan inte är den enda som står till buds för dem som tar en fil. mag.-examen, och det är naturligtvis sant,

men såvitt jag vet och enligt de preliminära redogörelser vi fått i skolberedningen förefaller det, som om en alldeles övervägande del av de filosofie magistrarna faktiskt hamnar i katedern förr eller senare. Enligt en uppgift som varit tillgänglig för oss skulle 83 % av 1955 års filosofie magistrar redan befinna sig i klassrummen. Det är väl då rätt naturligt, att det kommer att ta tid att upparbeta andra jämförbara samsättningsvägar, som verkligen tar hand om den del av humanistöverskottet som ecklesiastikministern här ville hänvisa till andra yrken än lärarnas. Det är också angeläget att skattepolitiken justeras så att de hinder, som för närvarande råder för många gifta kvinnor med akademisk examen att verkligen utnyttja denna, undanröjes. Vi får väl hoppas, att åtminstone 1960-talet på den punkten skall kunna bjuda på en annan och ljusare bild än den vi i dag har på detta område.

Jag tror med andra ord, liksom ecklesiastikministern, att det är viktigt att man på allt sätt försöker kanalisera den värdefulla arbetskraft det här är fråga om till delvis nya yrken, och jag tror också, att en stor del av detta humanistöverskott kommer att kunna absorberas inom de enskilda företagen, exempelvis på journalistmarknaden och inom kulturdistributionen över huvud taget. Vi skall emellertid inte inbilla oss att detta kommer att ske gratis och smärtfritt, utan vi får nog lov att här hjälpa till med upplysningsverksamhet. Ingenting vore bedrägligare än om man skulle behöva gå den motsatta vägen och tillämpa den principiellt olyckliga formen med spärrar för inträdet till de humanistiska fakulteterna. Om ingenting göres från statsmakternas sida i syfte att minska och om möjligt avlägsna det kommande humanistöverskottet, förmodar jag dock att det inte dröjer länge förrän rop kommer att hö-

Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.

jas just i avsikt att få till stånd sådana spärrar. Vi har i dag i stället anledning, som ecklesiastikministern säger, att vara glada över att en så stor del av våra ungdomar går till högre studier, och det blir då en skyldighet för samhället att se till att det även finns plats för dessa.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i dess utlåtande nr 86.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Då föredragningslistan är ganska lång skall jag vid detta tillfälle bara svara på de frågor herr Helén nyss framställde.

Det är onekligen att hoppas, att denna utredning skall bli färdigtryckt i så god tid, att den kan föreläggas vid studentriksdagen i Göteborg den 19 och 20 maj. Det är svaret på herr Heléns första fråga.

Vidare är det alldeles uppenbart, att det material man får fram kommer att ställas till myndigheternas, inte minst yrkesrådgivningens förfogande. Givetvis kommer även skolöverstyrelsen och andra planerande organ att få tillgång till materialet.

Jag vill sedan säga några ord om herr Heléns sista fråga, där han ville vidga denna utredning till att gälla inte bara den humanistiska arbetskraften utan även behovet av den arbetskraft över huvud taget som har studentexamen. Härtill vill jag säga, att det ju är den första grundläggande undersökningen vi nu kommer att få. Den undersökningen herr Helén och jag diskuterar kallar vi den Lundbladiska undersökningen — det är undervisningsrådet Lundblad som utfört den på universitetetsutredningens uppdrag. Det är utgångspunkten för att vi över huvud taget skall kunna gå vidare på detta fält. Jag vill också erinra om att universitets-

utredningen kommer med en del förslag, som bl. a. syftar till att avleda en del studenter med humanistisk utbildning från de humanistiska fakulteterna in på andra banor.

Det pågår och kommer att ytterligare dras i gång en ganska intensiv vägledning — eller låt oss gärna kalla det för propaganda — när det gäller att få gymnasisterna att välja reallinjen eller i varje fall mer naturvetenskapligt betonade ämneskombinationer. Jag hade glädjen att förra veckan få bidra med ett litet anslag till skolöverstyrelsen, som önskade utge en broschyr att utdelas till eleverna i realskolans sista klasser. I den broschyren är det bl. a. meningen att man skall försöka ge ungdomarna en föreställning om vad olika utbildningslinjer på gymnasiet kan komma att leda till för olika yrken. Där kommer vi fram till det märkliga, att det på alla områden, där man ser en — jag höll på att säga — nästan o begränsad expansion, krävs någon form av naturvetenskaplig utbildning.

Jag tror, herr talman, att ungdomen är mycket lyhörd för dessa ting, och jag är övertygad om att bara publicerandet av det siffermaterial vi nu diskuterar kanske kommer att avskräcka alltför många från humanistiska studier. Jag har ett ganska livligt minne av en debatt, som brukar kallas spärrdebatten till universiteten. Första gången jag medverkade vid en studentriksdag var 1943, och jag representerade då Uppsala studentkår. Det var mitt under kriget, och alla räknade med att det så småningom skulle komma någonting som man kallade för fredskris med en oerhörd arbetslöshet o. s. v. Dessutom hade vi erfarenhet av 1930-talets extralärarelände, extraläkarelände och elände på alla möjliga områden när det gällde den akademiskt utbildade arbetskraften. Det var från början en ganska stark stämning för spärrar till varje pris, så att det inte skulle bli för många

Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.

akademiker som sedan skulle bli arbetslösa. Det var 1943. 1946—1947, alltså bara ett par tre år efteråt, var läget ett helt annat.

Jag vill, herr talman, sluta med att ställa siffrorna beträffande akademikerproduktionen i sitt riktiga sammanhang. Vi talar här t. ex. om en fördubbling av studentantalet och nämner så och så många tusen ingenjörer. Men ändå är Sverige underförsörjt när det gäller akademiskt utbildad arbetskraft. År 1955 utgjorde akademikerna 1,4 procent av antalet personer i de yrkesverksamma åldrarna eller i absolut tal 52 000. Med de försiktigare perspektiv, som bl. a. universitetsutredningen arbetar med, skulle vi år 1975 vara uppe i 119 000 yrkesverksamma akademiker. Det är mer än en fördubbling. Men ändå kommer år 1975 inte mer än 3 procent av de yrkesverksamma att ha fått sin yrkesutbildning vid universitet eller högskolor. Vi skall alltså ha klart för oss att vår utgångssiffrå är låg. Vi har som en gammal kulturnation vant oss vid att utbilda akademiker för gamla traditionella yrken, men det är alldeles uppenbart, som jag också antydde i interpellationssvaret, att det kommer att skapas — om uttrycket tillåtes, herr talman — nya yrken i nya tider. Vi skall alltså inte läsa in alltför mycket av restriktivitet i de siffror, som jag hoppas kommer att publiceras om några veckor.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen från ecklesiastikministern avvikande mening i fråga om den allmänna expansion av den högre utbildningen, som han här tecknat i ett ganska fascinerande framtidsperspektiv. Vad jag är angelägen om att understryka, kanske något mer än ecklesiastikministern gjort, är att vi redan under de allra närmaste åren måste försöka åstadkomma en annan

fördelning av gymnasisternas studieinriktning än den vi hittills haft. Jag vill påminna ecklesiastikministern om att vi för närvarande på den 9-åriga enhetsskolans högstadium har en tillvals konstruktion, som i utomordentligt hög grad hjälper de språkinriktade eleverna att på ett helt annat sätt än som är möjligt för de matematiskt-naturvetenskapligt inriktade gå till gymnasie-studier. Där har vi en faktor, som pekar i en riktning rakt motsatt den önskvärda, nämligen att gymnasierna redan under kommande år tar hand om en betydligt större del av sina elever på reallinjen än på exempelvis latinlinjen. Vi har all anledning att se upp härvidlag och hjälpa till att påskynda den utveckling, som ecklesiastikministern menade skulle komma av sig själv. Att den studerande ungdomen bara efter att ha tagit del av siffrorna och hört talas om denna debatt skulle undvika det felval, som ett ensidigt väljande av humanistlinjen skulle innebära, vågar jag tyvärr inte tro.

Jag tror tvärtom att det finns goda skäl att fortsätta den upplysningsverksamhet, som ecklesiastikministern frångångsrikt har påbörjat här i dag.

Herr NYHAGE (h):

Herr talman! Jag har i en motion, II: 501, föreslagit att i händelse av tillräckligt antal sökande till befodringskurserna för folkskollärare skall krävas en föregående tjänstgöringstid som lärare om tre år.

Det råder ingen som helst tvekan om den utomordentligt stora roll den praktiska erfarenheten spelar vid utövandet av läraryrket. Inte minst framgår väl detta av det stora avseende som i merithänseende fästes vid tjänstgöringstiden. Det förefaller mig därför vara riktigt att vid den föreslagna vidareutbildningen av folkskollärare om två terminer och en sommarkurs också fästa

Vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m.

kravet på en föregående tjänstgöringstid om tre år. Detta krav gäller vid den nuvarande vidareutbildningen och har väl enbart haft positiv verkan på utbildningen som sådan.

För kursdeltagarna själva måste naturligtvis en föregående lärarerfarenhet vara mycket värdefull att bygga på vid utbildningen. Det måste också vara av största betydelse för dem när de åter träder ut i förvärvslivet att redan ha en praktisk erfarenhet av yrkesarbetet. Självfallet kommer detta undervisningen till gagn, och därmed betjänas skolan i dess helhet.

Folkskollärarna, som väl nästan kan betraktas som part i målet, har ansett denna föregående tjänstgöring ytterst värdefull och har därför föreslagit den i sitt yttrande i frågan. Utskottet har emellertid inte velat tillstyrka detta krav men framhåller, att man utgår från att erforderligt avseende kommer att fästas vid tidigare lärarerfarenhet vid intagningen till befodringskurserna.

Herr talman! Jag ämnar inte yrka bifall till motionen mot ett enhälligt utskott men vill uttrycka den förhoppningen, att vad utskottet utgår från verkligen skall bli beaktat.

Jag har vidare föreslagit, att sökande till befodringskurs skall som merit få tillgodoräkna sig en föregående tjänstgöringstid som lärare om sex år. Ecklesiastikministern har stannat vid tre år, vilket också blivit utskottets förslag.

Det främsta skälet till att jag inte velat acceptera tre år är, att det förefaller mig egendomligt att kategoriskt fastslå, att just bara de tre första åren skulle ha någon betydelse ur erfarenhetssynpunkt för en lärare. Enligt min uppfattning är denna tidsbegränsning för snävt tilltagen. Under tre år hinner en folkskollärare inte få erfarenhet av samtliga klasser i folkskolan, och jag menar att denna erfarenhet är av sådan vikt, att större hänsyn borde tagas till den.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av ecklesiastikministerns sista anförande, som ju var betydelsefullt när det gäller de principiella riktlinjerna.

Ecklesiastikministern sade att det nu överallt på olika områden krävs naturvetenskaplig utbildning, och det må vara riktigt. Men man har dock anledning att inte stirra sig så blind på den naturvetenskapliga utbildningen, att man förlorar ur sikte att gymnasiet ju inte skall utbilda specialister. Ett mycket stort minus i den nuvarande utbildningen och något som onekligen försvårar rekryteringen till de naturvetenskapliga studierna är det många gånger konstaterade faktum, att matematikundervisningen i vårt land på sina håll sköts på ett sådant sätt, att man i skrivningar i fjärde klassen i realskolan — alltså en klass, varifrån ofta övergång till gymnasiet sker — kan ha kanske 25 underbetyg. Det säger sig självt, att med en sådan underbetygsfrekvens kommer mången elev att fråga sig, hur långt hans begåvning räcker till för naturvetenskapliga studier, och resultatet blir ofta, att vederbörande väljer en annan linje. Jämte engelskan är matematiken i allmänhet den svåraste stötestenen, och det är uppenbart, att om studieinriktningen skall bli den som alltmer tycks krävas, måste man på allvar ta itu med frågan om matematikundervisningen.

Kännare av Sovjetunionens skolväsende har pekat på att man där ofta har en rationellare matematikundervisning än i vårt land. Framstående svenska vetenskapsmän har riktat kritik mot vår nuvarande matematikundervisning. Denna fråga är av central betydelse, såsom också ecklesiastikministern antydde, och skall vi komma till rätta med förhållandena måste vi angripa de flaskhalsar som hindrar en effektiv naturvetenskaplig utbildning.

Statsrådet har väl inte någon speciell

Folkskoleseminarierna: Avlöningar

anledning att i denna debatt ta upp frågan om spärr eller inte spärr. Jag vet inte om han kommer till studentriksdagen i maj, då denna fråga kanske kommer att behandlas. Det har från skolexperterna ofta antytts, att man måste komma fram till en spärr vid de humanistiska fakulteterna. Det har ganska nyligen från läroverkslärarhåll och även från andra håll uttalats, att man exempelvis skulle uträkna ett medeltal på basis av studentbetygen och på grundval härav bedöma om vederbörande är skickad att bedriva humanistiska studier eller ej.

Jag tror att vi med en sådan spärr är inne på en utomordentligt farlig väg, nästan lika farlig som när ett betyg i historia kan bli avgörande för om en elev får studera vid tekniska högskolan eller ej. Det är ju ett faktum, att betygen mätes på det sättet för inträde vid tekniska högskolan.

Jag hoppas nu, att statsrådet i denna sak gör vad i hans makt står för att värna de fria studierna vid de humanistiska fakulteterna, så att vi kan bevara något som varit av stor betydelse för vetenskapen.

När statsrådet erinrar om den ringa procent i vårt land, som ägnar sig åt akademiska studier, skulle det vara frestande att också påpeka hur statsmakterna i fråga om finansieringen av dessa studier i alltför hög grad har försummat att ta upp de önskemål som har framförts just från studenternas sida. Även amortering av studieskulder o. s. v. måste nog in i bilden, om vi skall få den höga procent av studerande, som är önskvärd för att vi skall kunna tillgodose samhällets behov. Jag vet att lösandet av denna fråga kommer att föranleda livliga debatter vid studentriksdagen.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Herr Nyhage underströk i sitt inlägg vikten av lärarerfarenhet som grund för en fortsatt utbildning.

Han underströk också, att i de gängse meritvärderingsnormerna denna lärar-erfarenhet tillmättes mycket stor vikt, exempelvis i förhållande till kunskapsbetygen.

Nu är det emellertid så, att det förslag, som regeringen framlagt och som utskottet har godtagit, innebär att de gängse meritvärderingsnormerna skall läggas till grund för bedömningen av de lärare, som söker sig till vidareutbildning vid seminarier eller lärarhögskolan. Såvitt jag förstår har man därmed rimligen tillmötessgått just den synpunkt, som herr Nyhage framför.

Man kunde givetvis ha tänkt sig att gå ytterligare ett steg i den riktningen och säga: Vi fordrar som ett minimum exempelvis tre års aktiv lärartjänst, innan vederbörande får gå till vidareutbildning. Erfarenheten visar emellertid, att just denna klausul tidigare har verkat som en av de svåraste rekryterings-spärrarna när det gäller att få folkskollärare till vidareutbildningskurserna. Av det skälet har man måst undanröja denna speciella klausul.

För att inget missförstånd skall uppstå beträffande Folkskolläraryrkesförbundets inställning vill jag nämna, att detta förbund inte har motsatt sig den föreslagna anordningen.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets i denna avdelning gjorda hemställan bifölls.

Avd. II**Anslag till folkskoleseminarieorganisationen****Punkten 1****Folkskoleseminarierna: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 1, s. 56—68 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 14 mars 1958) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1958/59, vidtaga de ändringar

Folkskoleseminarierna: Avlöningar

i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, som föranleddes av vad departementschefen anført, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1958/59, dels ock till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1958/59 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 23 775 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* (I: 396) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 502) hade hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen 1958:108 måtte uttala att vid intagningarna till folkskoleseminarierna man skulle följa principen att endast de bäst meriterade vunne inträde och att fordringarna för inträde vore lika för alla.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1958/59, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1958/59;

c) till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1958/59 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 23 775 000 kronor;

II. att motionerna I: 396 och II: 502 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 395 och II: 500 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson*, fröken *EL-*

mén, herr *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort under II. hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 396 och II: 502, besluta uttala, att vid intagningarna till folkskoleseminarierna den principen skulle gälla, att endast de bäst meriterade vunne inträde och att fordringarna för inträde skulle vara lika för alla;

2) av herr *Arvidson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Om den på denna punkt väckta motionen II: 502 kan man säga, att den borde ha väckts för flera år sedan. Men när så inte har skett — jag har själv också försummat det — ansåg jag det riktigare att göra det nu, än att saken även i år skulle helt försummas.

Jag är ganska säker på att en del av riksdagens ledamöter i den nu rådande brådskan inte har satt sig in i vad motionen gäller. När man ögnar igenom den, ligger det nära till hands att tro, att det är en kvinnosaksfråga som jag vill föra fram. Jag vill från början deklarerera, att inte alls så är fallet, utan det är enbart av intresse för skolan och för att vi till den skall få de bästa lärarkrafter, som jag väckt denna motion. Den går i korthet ut på att vi skall frångå den spärr, vars tillkomst vi i riksdagen gjort oss skyldiga till genom att besluta, att av dem som antas för utbildning till mellanskollärare skall hälften vara kvinnliga och hälften manliga. Denna regel har man emellertid nödgats frångå, enär man inte har fått tillräckligt antal manliga sökande, som har fyllt kraven, varför man i stället nödgats ta in flera kvinnliga sökande. I lärarhögskolans redogörelse, som är knuten till årets statsverksproposition,

Folkskoleseminarierna: Avlöningar

säges sålunda, »att då vid intagningen vid början av vårterminen 1957 tillräckligt antal väl kvalificerade manliga sökande inte kunde erhållas har 31 av de 48 platserna besatts med kvinnliga sökande. Till följd av den framträdande skillnaden i fråga om meritering har också höstterminen 1957 ett något större antal kvinnliga än manliga sökande intagits, trots att fordringarna på de förra ställdes avsevärt högre än på de senare».

Man har alltså gått ut ifrån att man inte skall behandla de sökande likvärdigt även om de har samma meriter. För att kammaren skall få klart för sig, hur det i realiteten förhåller sig, vill jag nämna, att man exempelvis år 1954, då man fortfarande strikt höll på förhållandet 360—360, tog in 115 manliga sökande med lägre betygskvalifikationer än de kvinnliga. Man måste således slå ut en del av de kvinnliga sökandena, betydligt mer meriterade än de manliga, för att man skulle hålla fast vid denna siffra. Nu har man som jag tidigare sagt fått rucka litet på detta. Man har helt enkelt inte fått så många manliga för intagning godkända sökande, att man kunde hålla fast vid denna siffra.

Man frågar kanske med rätta: Hur kan man veta, att de som kommer in blir verkligt goda lärare? Kan det inte hända att de som har de sämsta betygsmeriterna har personliga meriter som uppväger bristen i fråga om betyg? Ja, det vet man inte ens, när de lämnar seminariet med de bästa betyg. Det kan vi inte veta förrän de varit ute i skolarbetet en tid. Ja, det kan hända att en från början god lärare inte blir det i fortsättningen. Med hänsyn till bl. a. disciplinsvårigheterna i skolan nu för tiden kan man inte veta, hur det blir med den saken. Ingen kan på förhand veta något om den fortsatta utvecklingen. Vi kan alltså inte i förväg bedöma vem som blir den bäste läraren. När man tar in sökande till mellanskoleut-

bildning, har man därför ingenting annat att gå efter än betygsmeriter jämte de betyg som de får vid inträdesproven, när de genomgår de muntliga provningarna i övningsämnen och vissa prov för bedömning av lämplighet. Därför menar jag, att man bör ta in de mest meriterade, oavsett om de är män eller kvinnor, detta av det skälet att endast det bästa är gott nog för våra skolor. Vidare bör man givetvis inte ställa större fordringar på den ena än den andra kategorien, utan fordringarna måste vara lika för alla.

För att förstå hur det sedan kommer att utveckla sig, om vi vidhåller denna hälftindelning eller som det är sagt i utskottets utlåtande en ungefärlig hälftindelning — man har alltså ruckat litet på den bestämda siffran — bör vi se på hur det kommer att gå i framtiden med dessa lärare. Då visar det sig, som väl är, att en del av mellanskolelärarna efter vidareutbildning söker sig till andra lärarbanor, dels på enhetsskolans högstadium, där de väl behövs, och dels även till andra områden. Vilka söker sig dit? Givetvis de mest meriterade. De har lättast att slå sig fram. På mellanstadiet blir då de ur betygssynpunkt minst meriterade kvar. Det kan inte vara bra. Vidare visar det sig att de allra flesta som söker sig dit är män, nämligen ungefär två tredjedelar, något år till och med 75 procent.

Man frågar sig varför så många av de manliga lärarna söker in på vidareutbildningsbanorna? Är det enbart därför att det ekonomiskt lönar sig? Jag tror inte det. Löneskillnaden är nämligen inte så stor att den svarar mot kostnaderna för vidareutbildningen. Jag tror det snarare rör sig om en trivselfråga. De finner måhända att det är mera trivsamt att undervisa på ett högre stadium. Det är tacknämligt att de som gör det söker sig dit. Vi behöver lärare där också.

Å andra sidan skall vi glädja oss mycket åt att några trivs och stannar kvar

Folkskoleseminarierna: Avlöningar

på mellanstadiet. Att så många kvinnor stannar kvar beror kanske på att de trivs bra där, men det kan också bero på familjeförhållanden o. d.

Nu kan man kanske säga att det väl inte har visat sig några större besvärigheter och svårigheter med denna spärr. Bortsett från de synpunkter jag redan anfört vill jag säga, att det för flickorna dessutom är svårigheter genom att de har mycket färre utbildningsmöjligheter än pojkarna. De kan därigenom kanske inte så lätt tillgodogöra sig de meriter, som de tidigare har skaffat sig.

Jag finner det också anmärkningsvärt att just denna del av lärarkåren skall vara utsatt för en sådan spärr. Det förekommer inte på lågstadiet. Nu är det som väl är också möjligt för pojkar att söka sig till småskolläroverbyggnaden. Jag såg just en annons från Stockholms seminarium, där man säger ifrån att utbildningen är öppen även för manliga sökande, och jag när den ivriga önskan, att manliga studenter och andra ungdomlingar söker sig till den banan, om de har lust och fallenhet för den. På lågstadiet har vi alltså ingen spärr, på högstadiet har vi ingen spärr för vidareutbildning, och mig veterligt finns det inte något annat område där man har en liknande spärr för utbildningen som på mellanstadiet. Det förekommer inte för tandläkare och farmaceuter och inte heller på GCI och andra skolor, utan där är det fri konkurrens.

Det skulle kunna framföras ännu flera skäl för att mitt yrkande i motionen skulle beaktas. Jag tycker det är närmast genant att vi i nådens år 1958 skall behöva kämpa för att få in de bästa av dem, som söker till våra mellanskoleutbildningsanstalter, att man alltså skall behöva se det som en fråga om huruvida manliga eller kvinnliga sökande skall ha företräde. Det är väl ändå en föråldrad syn på frågan. Åtminstone har jag, om jag någonsin varit inne på den linjen, vilket jag icke kan erinra mig,

klart för mig att det är en föråldrad uppfattning.

Jag skulle slutligen vilja säga, att om man fasthåller denna uppfattning när det gäller mellanskoleläroverbyggnaden, så måste man också vara konsekvent, dels inom det område jag redan pekat på och dels när det gäller att ta vara på den tekniska begåvningsreserven hos flickorna. Är det någon av andra kammarens ledamöter som tror att det skulle vara rimligt och möjligt att för att tillvarata den tekniska begåvningsreserven hos flickorna bestämma att det skall tagas in hälften pojkar och hälften flickor, så att de mera meriterade pojkarna får vika för de mindre meriterade flickorna? Det är en absurd tanke, men det måste för kammarens ledamöter, om de inte följer min reservation, naturligtvis vara ett konsekvent steg.

Med detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den vid punkt 1 fogade reservationen.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Naturligtvis kan man som motionärerna och reservanterna anser och fröken Karlsson här gjort gällande säga, att endast meriterna borde vara utslagsgivande vid intagningen. Jag håller med fröken Karlsson om att ur principiella synpunkter är det naturligtvis inte något särskilt att invända mot detta. Men jag tror ändå att man får akta sig för att hårdraga dessa principer. Då råkar man lätt ut för en hel del misstag.

Låt mig bara erinra om att meriterna vid intagningen inte är utslagsgivande för hur examensbetygen blir. Det brister i överensstämmelse i detta hänseende. Erfarenheterna från t. ex. samseminarierna har visat det. Jag håller med fröken Karlsson om att pojkarna i merithänseende oftast är underlägsna, men dessa pojkar har en egendomlig förmåga att under utbildningstiden hämta upp sin eftersläpning. Enligt er-

Folkskoleseminarierna: Avlöningar

farenheten är skillnaden mellan pojkar-
na och flickorna inte så stor vid exa-
men som vid intagningen. Bara detta
ger en liten tankeställare om att man
kanske bör gå fram med en viss försik-
tighet. Detta gäller redan student-
klasserna, men det gäller naturligtvis i
alldeles särskild grad för de fyraåriga
linjerna. Där tar man in pojkar och
flickorna efter realskolebetygen och
dessutom med hänsyn till proven. Men,
ärade kammarledamöter, realskolebety-
gen har man fått under realskoletiden,
och det är ganska väl bekant, att flic-
korna hävdar sig utomordentligt väl un-
der realskoletiden jämfört med pojkar-
na. Godtar man nu fröken Karlssons re-
sonemang, så skulle realskolebetygen få
ett inflytande i detta avseende, som man
har anledning att ställa sig mycket tvek-
sam inför. Det är ju inte så egendomligt
att flickorna hävdar sig på det sättet i
realskolan. De är ju före i sin utveck-
ling jämfört med pojkar.

Man kommer alltså inte ifrån att man
måste ta ståndpunkt till denna fråga
med mycket stor försiktighet. Ett strikt
meritresonemang vid intagningen å den
fyraåriga linjen skulle leda till orättvis-
sor mot pojkar och inte direkt med-
verka till det bästa urvalet.

Dessutom kan man inte se på denna
fråga bara ur principiella synpunkter.
Saken har också en praktisk sida. Vi
behöver manliga lärare i vissa skolfor-
mer, t. ex. för pojkslöjden. Jag vill ock-
så fästa stort avseende vid en annan
synpunkt. Om jag fullständigt ger frö-
ken Karlsson rätt i att det här inte
borde vara någon skillnad, så vill jag
tillägga, att jag kan göra det endast om
vi lägger rent undervisningsmässiga
synpunkter på saken. Men läraren skall
ju inte bara undervisa. Läraren skall
också ha hand om elevernas personlig-
hetsfostran, och då kan det inte vara
alldeles likgiltigt — även om det vore
likgiltigt ur undervisningsmässig syn-
punkt — om lärarna i en skola är bara

manliga eller bara kvinnliga. Vi har ju
elever av bägge sorterna. Det finns pro-
blem som gör, att jag tror, att det många
gångar är klokast att flickorna får ha
sin lärarinna och pojkar sin manlige
lärare. Man kan inte gärna komma ifrån
dessa synpunkter, som jag tror kam-
marledamöterna känner mycket väl till
från folkskoleväsendet. Jag vill inte pre-
cis peka ut disciplinproblemen, men de
kanske hör hemma där. Det är sådana
svårigheter, herr talman, som gör att
även om fröken Karlsson naturligtvis
har rätt ur principiella synpunkter så
manar de praktiska synpunkterna till
försiktighet.

Seminarieutredningen, som blev fär-
dig med sitt betänkande för två år se-
dan, tog ju upp dessa frågor till ingå-
ende penetrering och föreslog denna
ungefärliga hälftindelning, som också
departementschefen tog upp i proposi-
tion förra året och som vi blev överens
om här i kammaren. När fröken Karls-
son säger, att det är genant i nådens år
1958, må det vara fröken Karlssons sak,
men den domen drabbar fröken Karls-
sons egen inställning förra året, när hon
var med om riksdagsbeslutet om den
ungefärliga hälftindelningen.

När nu utskottet hänvisar till sitt
ståndpunktstagande förra året beträf-
fande den ungefärliga hälftindelningen
och fäster uppmärksamheten på att ar-
betsmarknadsstyrelsen och skolöversty-
relsen bör ta initiativ i denna fråga, så
tror jag, herr talman, att försiktigheten
bjuder oss att även i år inta den ställ-
ningen under avvaktan på vad som kan
komma att ske. Detta innebär bl. a. att
ingen ännu riktigt vet, hur dessa frågor
om intagningen kommer att påverkas
av det beslut vi nu har fattat, nämligen
att alla tjänster skall vara öppna för
både män och kvinnor. Den saken kan
komma att få en viss inverkan på den
här frågan.

Jag ber alltså att på denna punkt få
yrka bifall till utskottets hemställan.

Folkskoleseminarierna: Avlöningar

Fröken KARLSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag var beredd på att herr Blidfors skulle påminna mig om att jag deltog i beslutet vid föregående års riksdag, men om herr Blidfors hade varit inne i kammaren och lyssnat till mitt första anförande skulle han ha funnit, att jag började med att uttala mitt beklagande av att jag var med om detta beslut och att framhålla att jag nu velat rätta till detta genom att väcka den motion det här gäller.

Jag måste säga att det var en underlig argumentation herr Blidfors kom med, när han framhöll att de svagt meriterade pojkarna gör så utmärkta framsteg i jämförelse med de bättre meriterade flickorna. Det är ju glädjande att de manliga eleverna gör sådana framsteg, men om man skulle vända upp och ned på hela bunten ansökningshandlingar och börja med att ta in de sämst meriterade flickorna, så skulle det kanske visa sig att också de gjorde så fantastiska framsteg.

Jag har roat mig med att ta del av den förra veckan utkomna Folkskolans årsbok och den statistik som där finns över medelbetygen för de år 1957 utexaminerade lärarna. Av denna statistik framgår att för de manliga eleverna vid ett seminarium — det gäller studentklasserna — var medelbetyget 1,6, vid fyra seminarier var medelbetyget 1,7 och vid fem seminarier 1,8. För de kvinnliga utexaminerade var vid sex seminarier medelbetyget 1,8, d. v. s. det högsta medeltalet för pojkarna, vid fyra seminarier var medelbetyget 1,9 och vid ett seminarium 2.

De nyaste siffrorna för studentklasserna visar alltså, att de kvinnliga eleverna ligger klart över de sämre meriterade manliga. Några motsvarande siffror för de fyraåriga seminarierna har jag tyvärr inte hunnit ta reda på.

Vidare har jag roat mig med att titta litet på siffrorna för Lunds seminarium, som ju herr Blidfors känner väl till och som även jag såsom skåning är intresse-

rad av. Under tioårsperioden 1948—1957 har icke de manliga eleverna något år haft så hög betygssiffra som de kvinnliga eleverna — för år 1949 har inte angivits någon siffra för de kvinnliga eleverna, men jag vill minnas att det då inte skedde någon examination av kvinnliga elever. Det finns alltså inte heller i siffrorna från Lunds seminarium något som styrker det uttalande herr Blidfors här gjort, och den statistik från alla Sveriges seminarier, som jag tidigare åberopat, visar klart att flickorna ligger över sina manliga kamrater i fråga om betyg. Det är ju också rätt naturligt när de kommer in med bättre meriter.

Vidare kom herr Blidfors in på en sak som jag inte berörde, eftersom jag anser att vi alla är överens därom, men som naturligtvis borde framhållas i alla sådana här sammanhang. När det gäller skolans personlighetsdanande uppgift är det först när lärarna kommer ut i tjänstgöring som man kan bedöma vem som bäst fullgör denna sin uppgift.

Herr BLIDFORS (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan lugna fröken Karlsson med att jag var i kammaren under hela hennes anförande. Fröken Karlsson har inte observerat, att jag i mitt anförande inte sade, att pojkarna och flickorna var jämställda när de lämnade seminariet. Jag sade, att pojkarna har haft en enastående förmåga att hämta in flickornas försprång och att skillnaden i examensbetyg inte är lika stor som vid intagningen. Det är detta, fröken Karlsson, som är relevant i detta exempel, när man som fröken Karlsson endast vill gå ut ifrån intagningsmeriterna. Man får nog akta sig för att påstå, att dessa skulle vara mera utslagsgivande än examensbetygen då det gäller frågan om vem som blir en god lärare.

Jag vill gärna som ytterligare belägg

Folkskoleseminarierna: Avlöningar

för hur försiktig man bör vara och för att man nu bör avvakta vidare initiativ i denna fråga erinra om ett seminarium, som har kvinnlig småskollärlinje. Där sökte inte mindre än om jag minns rätt 46 kvinnliga studenter förutom ett hundratal andra till denna enda linje. När man nu gick ut från meriterna vid intagningen, fröken Karlsson, fick man räkna med att alla som togs in var studentskor. Då ställer man frågan: Kan man inte tänka sig att det bland de sökande realskoliterna vid ett sådant tillfälle också kunde finnas sådana, som mycket väl skulle kunna bli bättre lärare än de svagare av de kvinnliga studenterna?

Fröken KARLSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag föreställer mig att om man skulle följa herr Blidfors i hans resonemang skulle man helt enkelt inte bry sig om de meriter, som nu visas fram i form av betyg. Jag skulle bara vilja veta hur man då skall bära sig åt vid intagningen.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! I motsats till fröken Karlsson är jag inte alls rädd för att lägga kvinnosakssynpunkter på den här frågan, men jag anser att just ur sådana synpunkter bör vi följa utskottet. Lika viktigt som det är att få goda sökande till lärarutbildningsanstalterna, lika viktigt är det att få väl meriterade kvinnor att söka sig till andra yrken.

Yrkesvalet är fortfarande i hög grad traditionsbundet. Det finns yrken, som anses lämpa sig bäst för män, och andra yrken som anses lämpa sig bäst för kvinnor, och till dessa yrken söker man sig utan att ha något vidare begrepp om huruvida man själv lämpar sig för det ena eller andra av dessa yrken. Jag tror aldrig att vi kommer att få någon uppsjö på exempelvis manliga skolkökslärare eller att många kvinnor kommer att ägna sig åt undervisning i träslöjd eller många män åt undervisning i tex-

tilslöjd, men i princip skall naturligtvis alla yrken stå öppna både för män och kvinnor, även om det finns naturliga förutsättningar för att ett visst yrke rekryteras övervägande med män eller med kvinnor. Men å andra sidan finns det yrken, där det inte föreligger samma naturliga förutsättningar för att yrket skulle bli antingen manligt eller kvinnligt, men där det ändå blivit ettdera. Fröken Karlsson nämnde de tekniska yrkena. Såvitt man kan förstå finns det ingenting som säger — det har på senare år gjorts en del vetenskapliga undersökningar på området — att flickorna skulle ha så mycket mindre tekniska anlag än pojkarna som man skulle kunna tro när man ser på tillströmningen till de tekniska yrkena.

Vad lärarbanan beträffar är vi väl ändå alla överens om att den hör till de yrken som lämpar sig lika mycket för män och kvinnor liksom att det är önskvärt att det bland lärarna finns ungefär lika mycket män och kvinnor. Därför skulle det både ur skolans synpunkt och ur kvinnosakssynpunkt vara mycket olyckligt, om läraryrket så småningom glede över till att bli ett traditionsbundet kvinnoyrke. När det gäller småskolans lärarbefattningar förutsätter man ju att dessa skall besättas med kvinnor, och det går mycket trögt att få in män på denna linje.

Fröken Karlsson anförde en del siffror från lärarhögskolan, som visade att där tagits in 31 kvinnor och 17 män och att därvid företräde givits åt män med något sämre meriter än en del av de kvinnliga sökandena. Ja, men om man gått strikt efter meriterna och det första året fått 40 kvinnliga elever och 8 manliga, hade det varit ytterligt farligt, ty då hade det genast hos de studerande skapat den föreställningen, att det är flickorna som går på lärarhögskolan, medan pojkarna väljer den gamla vägen med studier vid vanlig högskola och provår. Sedan hade det kanske nästa år blivit 45 kvinnliga sökande och 3

Folkskoleseminarierna: Avlöningar

manliga, och snart hade de manliga helt avstått från att söka sig till lärarhögskolan.

Detta är icke någon skräckmålning, utan det är ett faktum att det kan gå till på detta sätt. Därför är det även ur flickornas synpunkt fördelaktigt, om vi under den första tiden kunde få inkört den föreställningen, att det är naturligt att både män och kvinnor går denna väg. Naturligtvis måste man hela tiden hålla på att det skall vara väl kvalificerade sökande. Man har ju faktiskt vid intagningen till seminarierna vissa år när det varit dålig tillströmning, i synnerhet till studentlinjen, fått göra en verklig bottenkrapning bland de manliga sökande, och det bör ju inte ske, utan man bör förvissa sig om att de som kommer in är väl kvalificerade. Betyget är en så ofullkomlig mätare på kompetensen, att en skillnad på någon bråkdels poäng inte bör vara utslagsgivande, utan man bör, om man har väl kvalificerade sökande, kunna göra en jämkning för att nå fram till den fördelning på manliga och kvinnliga elever som anses önskvärd.

Fröken Karlsson nämnde också GCI. Vi behöver både manliga och kvinnliga gymnastiklärare. För närvarande råder ingen som helst spärr, utan man tar in de sökande man får. Vi kan dock mycket väl komma i det läget att det blir en förskjutning, så att man måste säga sig: »Vi har just nu för många manliga — eller kvinnliga — gymnastiklärare i förhållande till behovet, och därför måste vi under några år göra en omfördelning i utbildningen.» Det är ingenting orimligt.

Fröken Karlsson yttrade även att det var fullkomligt absurt att tänka sig att vissa platser vid de tekniska utbildningsanstalterna skulle förbehållas flickorna. Jag vill redan nu anmäla, att jag finner detta vara en naturlig konsekvens av vad vi här beslutat. Önskar vi kvinnor på de tekniska utbildningsvägarna — och det gör vi väl — kan det

hända att vi under en övergångsperiod för att bryta flickornas motstånd mot att söka sig dit kan få vidta särskilda åtgärder, t. ex. göra preparandkurser för flickor eller avdela vissa platser för dem, naturligtvis under förutsättning att välkvalificerade flickor anmäler sig som sökande. Jag är inte rädd för något sådant. Huvudsaken är ändå att vi får bra folk till alla yrken och att vi får spridning inom yrkena. Jag tror att man just med hänsyn till traditionernas styrka är tvungen att tillgripa åtgärder, som kanske ur principiell synpunkt inte ter sig så trevliga.

Det har i samband med detta i tidigare diskussioner framhållits, att man framför allt skulle ta hänsyn till skolstyrelsernas önskemål. Om det visar sig att de vill inrätta flera manliga platser — eller flera kvinnliga — skall den kommunala självstyrelsen fungera och de skall få göra som de vill. Det beror på om de tänker på skolans bästa. Råder sådana förhållanden att det just då är lämpligt att tillsätta manliga respektive kvinnliga lärare är det riktigt att göra så, men har skolstyrelsen den uppfattningen, som många har, att »en karl i alla fall är en karl», då behöver man inte rätta sig därefter. Jag anser alltså, herr talman, trots att jag naturligtvis i princip delar fröken Karlssons åsikt, att man när det gäller att se till resultat ibland måste göra avsteg från principerna och vidta praktiska åtgärder. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken *Vinge* (fp) instämde häri.

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag har skrivit på motionen och står även under reservationen. I likhet med fröken Karlsson kan jag inte finna annat än att det måste vara till båtнад för skolan att meriterna blir utslagsgivande när det gäller intagning på seminarierna. Nu hänvisar herr Blidfors till mognadsprocessen. Det är

Folkskoleseminarierna: Avlöningar

mycket egendomligt att tänka sig, att man inte i alla avseenden skall ta hänsyn till meriterna. Skall vi gå ifrån dem i detta fall, skall vi göra det i alla andra fall också. Jag undrar om man skulle ta någon hänsyn till mognadsprocessen om den vore den motsatta, så att pojkarna ginge före flickorna i detta avseende.

När det nu efter den 1 juli inte skall annonseras »manliga» eller »kvinnliga» tjänster och inte blir läraryrket som förut utan även på detta område meriterna skall bli utslagsgivande, tycker jag motiveringen för denna uppdelning helt faller bort.

Jag kan inte förstå annat än att fri konkurrens vid intagningen skall vara det bästa. Kan detta inte också ha till följd att de manliga rycker upp sig och försöker meriterna sig, om de verkligen har intresse för läraryrket? Läraryrket är säkerligen ett arbete som ligger mycket väl till för kvinnorna. Fröken Olsson sade att man skulle tänka sig möjligheten att kvinnorna också ginge in på andra arbetsområden men att så oerhört många kvinnor nu söker sig just till detta arbete. Det beror väl på att de är intresserade för undervisningsverksamhet i stor utsträckning.

Här har frågats varför man inte tänker sig samma anordning i fråga om de tekniska yrkena. Vad gör man där? När man vill animera ungdomarna att gå över till tekniska yrken, testar man bara den manliga begåvningsreserven och utestänger faktiskt kvinnorna. Vederbörande försöker att försvara sig med att på det området blir det spegelvända förhållandet vad kvinnorna beträffar. Till dessa yrken vill man i själva verket inte alls släppa fram kvinnorna.

Det finns som sagt ingen annan utbildningsanstalt som vänder sig till arbetsgivarna och frågar hur många manliga och hur många kvinnliga de vill ha samt ordnar intagningen av manliga och kvinnliga elever därefter, på bekostnad

av meriterna. Detta är det enda område där något sådant förekommer.

Jag vill återigen understryka att jag tror att fri konkurrens här skulle medföra, att de manliga som verkligen vill in på detta område skaffar sig meriter så att de kan konkurrera. Det måste vara till båtad för skolan att meriterna blir utslagsgivande. Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fröken Höjer (fp) och herr Nihlfors (fp).

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Det är närmast en konsekvens av fröken Olssons resonemang som gör att jag besvärar kammaren igen. Hon håller mycket bestämt på att mellanstadiet bör ha ungefär lika många manliga som kvinnliga lärare, och hon anser detta riktigt t. o. m. ur kvinno-sakssynpunkt — den åsikten är för mig egal i detta sammanhang. Varför ger fröken Olsson då inte på något sätt uttryck för hur hon har tänkt sig fördelningen på högstadiet? Där har vi ett stort manligt överskott. Jag tycker det är riktigt att både manliga och kvinnliga lärare går till de yrken där de finner sig bäst till rätta och för vilka de har de bästa kvalifikationerna. För mig innebär en så grundad fördelning mellan manliga och kvinnliga lärare konsekvens. Fröken Olsson borde, om hon vore konsekvent, förklara att det borde införas spärrbestämmelser som medförde att det bleve fifty—fifty även på högstadiet.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Bara ett par ord till fröken Elmén. Hon säger, att det bör vara fri konkurrens vid intagningen, och jag väntade att hon skulle lägga till orden »på lika villkor», men det gjorde hon inte.

Låt mig ett ögonblick återgå till den fyraåriga linjen. Dit kommer pojkarna och flickorna från realskolan och skall

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

undergå prov i övningsämnen samt s. k. lämplighetsprov, och man tar även hänsyn till kunskapsbetygen. Där kommer flickorna, fröken Elmén, mogna och anpassningsbara i förhållande till de prövande lärarnas bedömning. De har en större förmåga att göra sig gällande än pojkarna, eftersom de är betydligt mera mogna än dessa. Pojkarna i den åldern har ofta jag höll på att säga vissa besvär och kanske ett litet tafatt och vårdslöst uppträdande. De gör inte samma intryck på de prövande lärarna som de mera mogna flickorna, och alla dessa saker skall poängsättas och gå in i den totala bedömningen.

Är det fri konkurrens på lika villkor, fröken Elmén?

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Det var verkligen egenodmigt att höra herr Blidfors framföra hur avancerade flickorna är jämfört med pojkarna. Men kan man inte tänka sig, att vi skulle kunna vara rättvisa vid intagningen på studentlinjen åtminstone, ty då har väl pojkarna kommit till bättre mognad?

Jag tror herr Blidfors överdriver i stor utsträckning.

Herr **BLIDFORS** (s):

Endast en liten erinran, fröken Elmén. Reservationen har inte gjort någon skillnad på den tvååriga och den fyraåriga linjen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till denna hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan under Avd. II., punkten 1:o) i utskottets utlåtande nr 86, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Karlsson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 147 ja och 59 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr förste vice talmannen övertog nu förhandlingarnas ledning.

§ 10

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 25 § och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 14 februari 1958 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 76, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt

utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 25 § och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623).

I syfte att förenkla deklarationsförfarandet föreslogs i propositionen, att löntagare skulle befrias från skyldig-

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

het att i allmän självdeklaration redovisa förmögenhet om bruttovärdet av hans tillgångar inte överstege 50 000 kronor.

Vidare föreslogs en ändring av taxeringsförordningens bestämmelser om arvode åt ledamot i prövningsnämnd.

Författningsförslaget var av följande lydelse.

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 25 § och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623)

Härigenom förordnas, att 25 § och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

25 §.

Allmän självdeklaration skall upptaga:

1) den skattskyldiges namn — — — vid taxeringen,

5) *den skattskyldiges tillgångar och skulder vid slutet av beskattningsåret, ändå att förmögenheten icke uppgår till skattepliktigt belopp, dock endast om och i den mån skattskyldighet för förmögenhet åligger honom,*

6) beloppet av — — — dennes hemortskommun.

Allmän självdeklaration — — — denna förordning.

Har skattskyldig — — — sådan förmögenhet.

Belopp, som — — — öretal bortfalla.

Föreslagen lydelse:

25 §.

Allmän självdeklaration skall upptaga:

1) den skattskyldiges namn — — — vid taxeringen,

5) tillgångar och skulder vid slutet av beskattningsåret, dock endast om och i den mån skattskyldighet för förmögenhet åligger *den skattskyldige samt — såvitt avser fysisk person som icke har att redovisa inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse — om värdet av tillgångarna överstiger 50 000 kronor,*

6) beloppet av — — — dennes hemortskommun.

Allmän självdeklaration — — — denna förordning.

Har skattskyldig — — — sådan förmögenhet.

Hava makar, som ingått äktenskap före ingången av beskattningsåret och levtt tillsammans under större delen därav, var för sig haft förmögenhet, skall vardera makens skyldighet att enligt 5) härovan i självdeklarationen upptaga tillgångar och skulder bedömas med hänsyn såväl till det sammanlagda värdet av boets tillgångar som till arten av makarnas inkomster.

Belopp, som — — — öretal bortfalla.

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

Nuvarande lydelse:

129 §.

8 mom. Sådan ledamot i prövningsnämnd, som icke är befattningshavare i statens tjänst, äger för tid, varunder han varit inkallad till tjänstgöring, åtnjuta arvode med trettio kronor om dagen. Ledamot, som är befattningshavare i statens tjänst, skall för tjänstgöringen åtnjuta, jämte ersättning för avlöningsförmåner, som han får avstå under tjänstledighet för ifrågavarande uppdrag, arvode med belopp, som bestämmas av Kungl. Maj:t. Därjämte skall ledamot i förekommande fall åtnjuta resekostnadsersättning och traktamente enligt rese- och traktamentsklass A i allmänna resereglementet.

Föreslagen lydelse:

129 §.

8 mom. Ledamot i prövningsnämnd åtnjuter för tid, varunder han varit inkallad till tjänstgöring, ersättning av statsmedel enligt grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft, såvitt angår 129 § 8 mom., dagen efter den då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling och i övrigt den 1 januari 1959.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I:345 av herrar *Eliasson* och *Alvar Andersson* samt II: 441 av herr *Onsjö*, vari hemställts »att riksdagen vid behandling av propositionen nr 76 måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts förslag om att löntagare skall befrias från skyldighet att i allmän självdeklaration redovisa förmögenhet, om bruttovärdet av hans tillgångar icke överstiger 50 000 kronor, eller — därest detta förslag icke bifalles av riksdagen —

att riksdagen måtte besluta, att varje skattskyldig må befrias från skyldighet att i allmän självdeklaration redovisa förmögenhet, om bruttovärdet av hans tillgångar icke överstiger 25 000 kronor, samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till i anledning härav erforderlig författningsändring», ävensom

2) motionen I: 344 av herr *Spetz*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå

Kungl. Maj:ts proposition i vad den avsåge ändring av 25 § taxeringsförordningen den 23 november 1956.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 76 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till de likalydande motionerna I:345 av herrar *Eliasson* och *Alvar Andersson* samt II:441 av herr *Onsjö* ävensom motionen I: 344 av herr *Spetz* antaga följande

Förslag
till

förordning om ändrad lydelse av 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623)

Häri genom förordnas, att 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

129 §.

8 mom. Ledamot i prövningsnämnd åtnjuter för tid, varunder han varit

inkallad till tjänstgöring, ersättning av statsmedel enligt grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Eriksson, Andersson* i Essvik och *Rydén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å motionen I:344 av herr *Spetz* samt de likalydande motionerna I:345 av herrar *Eliasson* och *Alvar Andersson* samt II:441 av herr *Onsjö* och med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 76 antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 25 § och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

II) av herr *Kollberg*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! I den proposition, som ligger till grund för utskottets betänkande, tar finansministern ett friskt och välbehövt grepp för att ur vår taxeringsförordning operera bort en gammal och ur taxeringssynpunkt värdelös bestämmelse, som dessutom vållar både taxeringsnämnder och den enskilde en hel del besvär. Enligt den ordning som nu gäller skall alla i sin deklarationer uppta tillgångar och skulder, även om tillgångarna ej uppgår till skattepliktigt belopp. Bestämmelsen är snart femtio år gammal och måste ses i samband med att inkomsttaxeringen förr var hopkopplad med förmögenheterna, på så sätt att först en hundradel och sedan en sextiondedel av förmögenheten lades till det belopp som skulle taxeras till statlig inkomstskatt. Mycket obetydliga för-

ändrad lydelse av taxeringsförordningen mögenheter kunde därigenom påverka den statliga inkomsttaxeringen.

Finansministern har nu föreslagit att alla som har inkomster av tjänst och har tillgångar som understiger 50 000 kronor icke längre skall behöva redovisa för dessa i sina deklarationer. Inkomster av kapital, som överstiger 600 kronor för gifta och 300 kronor för ogifta, skall givetvis även i fortsättningen upptas i deklarationerna.

Remissinstanserna har fördelat sina gracer ganska jämnt, dock med någon övervikt för dem som varit för avslag. Jag kanske redan nu borde fästa uppmärksamheten på att det då gällde belopp på 25 000 kronor, men detta saknar enligt mitt sätt att se någon större betydelse i detta sammanhang. Bland de remissinstanser, som tillstyrkt förslaget, befinner sig Landsorganisationen, TCO, RLF och Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund.

När detta förslag kom till bevillningsutskottet, visade det sig att detta i motsatts till vad som i vanliga fall brukar vara fallet satte sig på bakhasorna. Man ville inte vara med om förenklingen och mobiliserade en hel del enligt min uppfattning konstifika skäl för att komma fram med ett avslagsyrkande. Skrivningen är från början mycket välvillig. Man söker stryka med håren och väger mycket riktigt skäl emot skäl men kommer obönhörligt fram till att yrka avslag på vad Kungl. Maj:t i detta avseende har föreslagit. För att om möjligt göra övergången litet mildare talar man i utskottets betänkande om att det skulle finnas möjligheter att i vissa fall i den nuvarande deklarationen redovisa vissa mindre förmögenheter. Detta skulle enligt min uppfattning innebära, att den sista villan blir värre än den första. Detta måste väl i praktiken innebära, att vi skulle få en förordning, som på något sätt säger hur stora de förmögenheter skall vara, som skall redovisas på det sätt som bevillningsutskottet har föreslagit, och vilka förmögenheter som

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

i fortsättningen skall redovisas enligt den nya g-blanketten, mot vilken så stark kritik har riktats.

Jag tror, att bevillningsutskottets resonemang på den punkten är mycket verklighetsfrämmande och att det skulle betyda ett ytterligare försvårande av taxeringsnämndernas arbete. När det gäller en sådan sak vill man gärna framlägga skäl för sin ståndpunkt, och dessa skäl har man i betänkandet försökt att redovisa. Det heter där på sidan 7: »Häremot får till en början ställas ett visst merarbete som åsamkas de enskilda skattskyldiga, vilkas förmögenhet anses böra underkastas särskild granskning. Det torde då nämligen bli nödvändigt att på en gång inhämta uppgifter om förmögenhetsställning vid beskattningsårets början och slut och eventuellt även för tidigare år. Dylika förfrågningar är i hög grad ägnade att väcka irritation hos de skattskyldiga.»

Jag måste säga att jag har svårt att fatta detta resonemang. Det är väl ändå så att om en taxeringsnämnd anser att det är något fel på en deklaration, låter den sig inte åtnöja med den förmögenhetsredovisning som finns i deklarationen och har inte heller rätt att låta sig åtnöja med denna, utan måste tillskriva vederbörande deklaratant och göra de förfrågningar som enligt bevillningsutskottets betänkande skulle väcka irritation. Den irritation, som mycket väl kan uppstå, kommer till stånd oavsett om man godkänner Kungl. Maj:ts förslag eller inte, varför jag anser att bevillningsutskottet på denna punkt tagit till något för hårt.

Längre ner på sidan gör man påståendet att en redovisning av förmögenheten »torde ha en viss återhållande effekt, då det gäller olika åtgärder i skatteundandragande syfte». Jag vet inte vad man syftar på, men sannolikt syftar man på att om en människa avser att deklarerera felaktigt, kommer hon inte att göra detta i den händelse hon även måste redovisa sina tillgångar.

Detta skulle antagligen innebära att hon skulle vara oärlig när det gäller att redovisa räntan av kapitalet men ärlig när det gäller att redovisa själva kapitalinnehavet. I själva verket är det väl ändå så att, om det finns någon — och det finns det givetvis — som avser att göra en sådan manöver i syfte att undandra sig beskattning, då redovisar han eller hon sitt kapital på så sätt att relation uppstår till den ränteinkomst som skall presenteras för taxeringsnämnden. Jag anser, att bevillningsutskottet även på den punkten har tagit något för lätt på saken.

Längre ner på samma sida gör utskottet ett påstående, som jag anser vara fullständigt felaktigt: »Utskottet har för sin del bibragts den uppfattningen att förmögenhetsuppgifterna har en icke ringa betydelse ur kontrollsynpunkt även då det gäller löntagare.» Jag skulle önska att talesmännen för utskottet ville precisera något fall när det är av betydelse för inkomsttaxeringen huruvida förmögenheten redovisas. Under de år jag sysslat praktiskt med detta arbete har jag inte kommit på något exempel som kan styrka bevillningsutskottets påstående på denna punkt.

Ytterligare längre ner sägs en sak som jag tycker är om möjligt ännu mer grotesk: »Det kan därför enligt utskottets mening ifrågasättas, om inte hänsynen till taxeringsorganisationen bjuder att man nu avstår från sådana åtgärder, som kan väntas medföra ytterligare arbetsbelastning.» Såvitt jag förstår vill utskottet därmed göra gällande, att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle innebära en ytterligare arbetsbelastning för taxeringsorganisationen. Det om någonting måste väl vara fullständigt felaktigt. Som det nu är nödgas ju taxeringsnämndernas ordförande granska och summera alla uppgifter beträffande förmögenhetsställningar, även om dessa förmögenhetsställningar inte har den minsta betydelse för inkomsttaxeringen. Det skulle de

slippa om reservationen bifalles. Jag emotser med synnerligen stort intresse att utskottets talesmän anger några exempel som styrker påståendet på denna punkt.

Slutligen säger utskottet: »Enligt utskottets mening bör man om möjligt åstadkomma en sådan lösning, att principiell åtskillnad inte göres mellan olika yrkeskategorier.» Detsamma har sagts i motionerna I: 345 och II: 441. Vi kan väl ha skilda meningar om vad som är principer, och vi har rätt i det här landet att ha vilka principer som helst, men jag vill minnas att man med princip menar ett rättesnöre i praktiska och moraliska ting. Hur man kan få detta till en princip kan jag inte fatta. Dessa redovisningar av förmögenheten är en kontrollåtgärd för rörelseidkare och jordbrukare — för dem spelar det en roll vid taxeringen. Enligt mitt sätt att se kan man emellertid inte gärna påstå, bara av den anledningen att det är nödvändigt för taxeringen att jordbrukare och rörelseidkare redovisar sin förmögenhet, att även ett par miljoner andra människor skall åläggas göra samma sak, trots att det är utan praktisk betydelse. Jag kan inte förstå att detta har någonting med principer att göra, och för övrigt har riksdagen tidigare fattat beslut i den riktning jag har angivit. Ingen vettig människa säger i dag att därför att det är nödvändigt att vid taxering av annan fastighet använda ett visst formulär så skall samma formulär användas vid taxering av villafastigheter etc., men det är ungefär innebörden av detta resonemang.

Jag har haft det tvivelaktiga nöjet att vara ordförande i en taxeringsnämnd i snart 20 år, och jag skall villigt erkänna att jag blev något överraskad över det förslag som finansministern lagt fram här. Det hänger kanske samman med att man väl inte kan undgå att i någon mån bli miljöskadad av det arbetet. När man försöker sätta sig in i

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

saken och undersöka i vilka fall det här har praktisk betydelse, kommer man emellertid till den slutsatsen, att det, såsom jag tidigare har sagt, absolut inte har någon betydelse för inkomsttaxeringen huruvida den föreslagna ordningen genomförs eller inte. Den där förvånningen hänger kvar även när det gäller bevillningsutskottets stora majoritet — jag vill därmed inte säga att den på något sätt är miljöskadad — och den hänger även kvar när det gäller vissa andra grupper här i riksdagen, som inte brukar försumma något tillfälle att tala om att staten i onödan griper in i de enskilda människornas angelägenheter och i sådant som egentligen inte angår den. De som annars brukar hävda detta har nu anslutit sig till utskottet och vill alltså inte medverka till denna förenkling.

Jag tror att kammaren gör klokt om den följer reservanterna. Det skulle innebära att grovt räknat 2 miljoner deklareranter slipper ifrån denna redovisning av sina tillgångar som vållar dem en del besvär och som enligt mitt sätt att se absolut inte har någon betydelse för taxeringsarbetets effektivitet. Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Bevillningsutskottet sätter mycket stort värde på varje försök till förenkling av taxeringsarbetet, och utskottet har också i en rad frågor livligt understött förslag som framkommit i detta syfte. Att utskottet i detta fall har avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag är därför måhända förvånande. Men när herr Andersson i Essvik förklarar att utskottets avstyrkande är grundat på konstifika och groteska skäl, så tycker jag att han skjuter över målet. Vi har understrukit det önskvärda och berömvärda i att förenkla taxeringsarbetet, men varje reform i det avseendet måste tillfredsställa kraven på en riktig och rättvis beskattning. Det har utskottet un-

Ändrad lydelse av taxeringsförelagningen

derstrukit vid otaliga tillfällen, och det skälet har även varit avgörande för utskottets ställningstagande i denna fråga.

I motsats till herr Andersson i Essvik har jag ingen erfarenhet som taxeringsordförande, och jag kan därför inte bestrida riktigheten av herr Anderssons påstående att förmögenhetsredovisningen är värdelös för arbetet i en taxeringsnämnd. Men beror man inte detta kategoriska omdöme på att herr Andersson i Essvik har suttit i en taxeringsnämnd i 20 år, att han är född och uppväxt inom taxeringsdistriktet och därför känner varje deklarerant utan och innan? Herr Andersson har kanske av denna orsak inte alls något behov av förmögenhetsdeklarationer, men det hindrar ju inte att tusentals andra taxeringsordförande här i landet kan ha en helt annan uppfattning om värdet av dessa deklarationer. Herr Anderssons påstående därvidlag — i ett spörsmål där åsikterna är så diametralt motsatta som här — tycker jag därför inte kan vara avgörande för ställningstagandet i en så pass stor och betydelsefull fråga som detta ändå är.

Vad som gjort bevillningsutskottets majoritet i alldeles särskilt hög grad betänksam i detta fall är remissinstansernas så gott som enhälliga avstyrkande. Ingen torde nämligen kunna förneka, att man inom länsstyrelserna har en mycket stor fond av erfarenhet från taxeringsarbetet. Inte mindre än 14 länsstyrelser har avstyrkt, en har varit tveksam, och endast två har klart tillstyrkt förslaget. Men då är att märka, att när denna fråga var ute på remiss, så gällde det att ge svar på frågan huruvida förmögenheter upp till 25 000 kronor skulle vara befriade från redovisningsskyldighet. Det gällde inte 50 000 kronor. Hade det varit fråga om det, så är jag alldeles övertygad om att vi hade fått ett hundraprocentigt avstyrkande från alla de remissinstanser, som väsentligen har med taxering och beskattning att göra.

Vidare säger herr Andersson i Essvik att Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund har tillstyrkt det framlagda förslaget. Ja, det är riktigt, men även då gällde det förslaget om 25 000 kronor. Det gällde inte förmögenheter upp till 50 000 kronor. Man vet inte om förslaget tillstyrkts, om det hade gällt det större beloppet. Jag tycker att det är mycket förklarligt att utskottet inför alla vittnesbörd från dem, som liksom herr Andersson i Essvik har till laglig uppgift att sköta taxerings- och beskattningsarbete, har intagit den ståndpunkten att vi här bör avstå från att agera tills vidare.

Jag vill i sammanhanget också erinra om en annan märklig sak. På sidan 108 i Kungl. Maj:ts proposition nr 145 säges beträffande den nya arvsbeskattningen, att ingen uppgiftsskyldighet skall föreligga för gåvor. Att finansministern har kunnat göra det medgivet, beror på att han ansett att en tillfredsställande kontroll över gåvor kan ske genom självdeklarationerna. Förteckning över gåvor skall också av taxeringsnämnderna insändas till taxeringsintendenten. När herr Andersson i Essvik förklarar att förmögenhetsdeklarationerna är totalt värdelösa, så kan man väl ändå slå fast att de kan vara av en viss betydelse för kontrollen av sådana gåvor, som skall taxeras. Även ur den synpunkten kan det därför vara skäl i att dröja med avvecklingen av förmögenhetsdeklarationerna.

Det är kanske möjligt, som utskottet framhåller, att vi i samband med vidare behandling av frågan kan komma fram till kontrollregler, som gör förmögenhetsdeklarationerna helt överflödiga, och ingen skulle i så fall vara gladare för det än utskottet. Om man vill uppnå en rättvis och riktig taxering och beskattning, tror jag dock inte att det för dagen finns skäl att avstå från denna deklaration.

Besväret med att deklarerera förmögenhet kan dessutom för de allra flesta

inte vara stort. Visserligen har man nu krånglat till förfarandet med en särskild blankett för förmögenhetsdeklarationen, men detta förekommer väl bara i år. Blanketten för allmän självdeklaration är ju på vissa punkter typografiskt så spatiös, att det säkerligen är möjligt att få in några rader även för förmögenhetsdeklaration där — den behöver inte göras så specificerad, att den inte skulle kunna rymmas på de sidor som huvudblanketten upptar — och då blir besväret med förmögenhetsdeklarationen ännu mindre.

Jag skall inte fortsätta argumenteringen. Jag tror att vi tryggt kan gå utifrån, att när tid blir kommer denna reform att införas. För dagen bör den dock anstå.

Till slut vill jag bara säga att naturligtvis är det omöjligt — och ingen har heller satt det i fråga — att företagare skall befrias från skyldighet att lämna förmögenhetsdeklarationer, utan det är endast löntagare som avses. Jag anser denna reform vara en halvmesyr, ty förvisso vore det sympatiskt, om vi kunde komma fram till ett kontrollsystem som gjorde det möjligt att befria alla förmögenhetsägare upp till 50 000 kronor från skyldighet att lämna förmögenhetsdeklaration. Det kan inte förnekas att — såsom anfördes i en motion — det i viss mån är stötande, att vissa kategorier förmögenhetsägare skall deklarerera och andra kategorier förmögenhetsägare inte behöver deklarerera. Det är också ett skäl till att man bör överväga denna fråga ännu en gång, innan man fattar beslut.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundström säger att bevillningsutskottet i regel följer finansministerns försök till förenklingar i taxeringsförfarandet. Då måste det föreligga synnerligen starka skäl för att

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

bevillningsutskottet inte denna gång följt finansministerns förslag.

I mitt förra anförande uppmanade jag herr Sundström att redovisa några av de skälen. Det har han inte gjort. Han försökte vifta bort det med att jag, som varit taxeringsordförande så länge i ett distrikt, kände varenda människa utan och innan, men för andra taxeringsordförande förhåller det sig inte på samma sätt. Detta kan väl ändå inte vara något skäl! Jag skulle önska att herr Sundström eller någon annan preciserar taxeringsfall, där det kan vara av värde att bibehålla den hittillsvarande förmögenhetsredovisningen. Jag har ännu inte funnit något enda exempel, där det kan vara av något större värde.

När herr Sundström sedan även redovisar, vilka remissinstanser som gått emot Kungl. Maj:ts förslag, är det på sin plats att upplysa om att en del av de remissinstanserna hade missförstått frågan och utgått från att det gällde borttagandet av förmögenhetsredovisningen för alla inkomstkategorier. Detta måste väl vara skälet till att t. ex. Kristianstads län har sagt att det för deras vidkommande skulle bli fråga om 43 procent av de skattskyldiga.

Det exempel som herr Sundström anförde gällde gåvoskatten och det måste jag säga är ganska unikt. Skall jag tolka det som ett bevis på att herr Sundström inte på någon punkt kunde bevisa påståendena, när det gäller inkomsttaxering? Beträffande gåvoskatt är det ju riktigt som herr Sundström säger, att taxeringsnämndernas ordförande har skyldighet att lämna uppgift om de fall, där man kan misstänka, att skyldighet att erlägga gåvoskatt föreligger. Såvitt jag vet finns ingen offentlig statistik på i hur stor utsträckning detta sker. Jag har emellertid frågat länsstyrelsen i Västernorrlands län hur detta verkar där uppe. Det avges där årligen omkring 150 000 deklarationer. Det kommer in ungefär 30 anmälningar per år om gå-

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

voskatt. Länsstyrelsen har sedan att skriva till dessa och begära att de avger gåvoskattsdeklaration. Då visar det sig att ungefär en tredjedel av dessa anmälningar inte givit något resultat, och man kommer fram till den slutsatsen, att av 7 500 deklamationer är det en anmälan som leder till något resultat. Det skulle med andra ord innebära att omkring 7 500 människor måste redovisa sin förmögenhet för att man i ett fall kan komma fram till att någon gåvoskatt skall utgå. Därtill kommer det skäl, som torde vara det viktigaste, nämligen att anmälningarna troligen i största utsträckning härrör från dem som deklarerar för rörelse och jordbruk. Det finns ingen uppgift därom, men alla skäl talar för att det är så.

Herr **SUNDSTRÖM** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Essvik påstår att jag inte anfört några skäl för bevillningsutskottets ståndpunktstagande. Jag har eftersträvat att stapla upp det ena skälet efter det andra och anser mig ha lämnat en fullgod redovisning för vårt ståndpunktstagande. Som grund för påståendet att jag brustit i detta avseende anför herr Andersson att jag inte kan ange något specificerat fall där denna kontrollmöjlighet skulle ha varit till nytta. Om jag varit taxeringsnämndsordförande hade jag kanske haft några fall att bjuda på, men av sekretessskäl hade jag då sannolikt varit förhindrad att här i kammaren avslöja och redogöra för dessa fall. I detta hänseende får man väl lita till allmänna omdömen och uttalanden av dem som i likhet med herr Andersson i Essvik är engagerade i taxeringsarbetet.

Herr Anderssons uttalande att remissinstanserna missförstått själva frågan utgör väl ytterligare ett skäl att vila på hanen. Först och främst skulle remissinstanserna inte ha fått någon uppfattning om det riktiga beloppet, och nu gör herr Andersson i Essvik gällande att de inte heller på övriga punkter för-

stått vad frågan gäller. Under sådana omständigheter tycker jag som sagt att det är alla skäl att nu vänta och se.

Herr **ANDERSSON** i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill framhålla för herr Sundström att när jag talar om skäl så menar jag bärande skäl. Vad herr Sundström här redovisar kan enligt min mening inte vara några bärande skäl. Om man går emot ett sådant här förslag borde man väl i rimlighetens namn kunna presentera åtminstone ett exempel som styrker ens uppfattning. Jag har sökt bevisa vilket ytterst ringa värde herr Sundströms resonerang angående gåvoskatten har.

Jag kan givetvis inte göra gällande att exemplet från Västernorrland är utslagsgivande för hela landet. Det är möjligt att givmildheten är större på andra orter, exempelvis i Skara och trakten däromkring, men det innebär ju att herr Sundström utgör ett undantag från denna givmildhet då han inte ens vill vara med om att befria cirka två miljoner människor från obehaget med denna förmögenhetsredovisning.

Herr **RYDEN** (fp):

Herr talman! Jag tillhör reservanterna i denna fråga med hänsyn till att jag inte kan godkänna de synpunkter bevillningsutskottets majoritet anlagt, då kontrollsynpunkterna överbetonats. Orsaken till att detta förslag till förenkling avslås säges ju vara att förslaget skulle medföra minskade möjligheter till taxeringskontroll, och bevillningsutskottet tillägger »att skyldigheten att årligen redovisa förmögenheten torde ha en viss återhållande effekt, då det gäller olika åtgärder i skatteundandragande syfte, samt försvåra efterhandskonstruktioner för att förklara dylika manipulationer».

Det är en skön skattemassjals bekän-

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

nelse som här kommer till uttryck, och uttalandet visar att de fiskaliska intressena anses böra vara de avgörande för bevillningsutskottet. Jag tror detta är fel. Jag tror att vi måste tänka på att kontrollen skall vara ett medel och inte ett ändamål. Detta har utskottet emellertid inte tillräckligt beaktat.

Om vi inom näringslivet exempelvis skulle lägga upp lagerkort på 1,5 miljoner olika artiklar, kort som vi inte hade ett dugg nytta av utom möjligen i ett fåtal fall — herr Andersson i Essvik har ju beskrivit hur man på 7 500 fall möjligen kan få fram en uppgift av betydelse — skulle det nog gå ganska illa för vårt svenska näringsliv. Det är sådana ting vi inte får negligera utan måste ta större hänsyn till. Dessutom bör vi enligt min mening i utskottsarbetet tänka på att deklaranterna är medborgare lika väl som vi som sitter i utskottet och värda vårt förtroende. De behöver den lilla trivsel, som vi kan ge dem genom att de slipper att klottra ner en del uppgifter, som ingen i praktiken har nån glädje eller nytta av.

Utskottet betonar att de flesta länsstyrelserna går emot detta förslag. Jag skulle emellertid vilja säga att de fem länsstyrelser som tillstyrkt förslaget har anlagt den mest objektiva synpunkten på frågan. Det är ju taxeringsintendenter, som ligger bakom dessa remissvar, och det vore väl egendomligt, om de skulle vara nöjda med denna lilla förenkling.

Jag vill hänvisa till vad herr Andersson i Essvik anfört — jag kan inte finna att utskottets representant, herr Sundström, på något sätt kunnat motbevisa det — och jag vill vädja till kammaren att den här gången visa litet generositet, när det nu för en gångs skull har kommit ett förslag, som medför förenkling för deklaranterna. Det vore ingen riksolycka, om vi finge till stånd denna förenkling. Tvärtom! Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservation nr I.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Vi började dagens debatt i denna kammare med en deklara-tions- och taxeringsinterpellation, där interpellanten och undertecknad var ganska eniga om att taxeringsmyndigheterna inte skall gå närmare in på människornas privata angelägenheter än som ur taxeringssynpunkt är önskvärt och angeläget. Hela det förhållande, som har utbildat sig i förbindelserna mellan taxeringsmyndigheterna som fiskal organisation å ena sidan och allmänheten å andra sidan, måste ju alltid vara en avvägning mellan vad man rimligtvis kan begära av den enskilde medborgaren och hänsynen till ett effektivt deklara-tions- och skatteförfarande. Det skall naturligtvis också finnas någonting av förtroende mellan myndigheterna och den enskilde medborgaren på detta område. Detta förtroende har man väl delvis knäsat i det avsnitt av skatteför-fattningarna som anger, att därest den enskilde medborgarens inkomst under ett år understiger 1 200 kronor är han helt befriad från både deklaration och skatt. Man accepterar följaktligen, att den enskilde medborgaren deklarerar på heder och samvete, om han kommer över den inkomsten, och att han under-låter att deklarerera, om han inte kommer upp till den inkomsten.

Samma princip som gäller för in-komsttaxeringen bör rimligtvis kunna gälla även för förmögenhetsredovisning-en. Det är ju bekant för kammarens le-damöter att en medborgare, vars för-mögenhet icke överstiger 80 000 kro-nor, är befriad från förmögenhetsskatt; överstiger förmögenheten 80 000-kro-norsstrecket, påföres han förmögenhets-skatt. Nu har jag inte vågat gå så långt i den proposition som kammaren i dag behandlar, att jag varit konsekvent och satt 80 000-kronorsstrecket som gräns även för skyldigheten att deklarerera för-mögenhet, utan jag har i stället stan-

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

nat vid 50 000 kronor. Jag anser att samma princip, som tar sig uttryck i fråga om inkomsttaxering och deklarationsplikt, även här bör gälla, men jag har hesiterat för att gå ända upp i toppen. Stannar vi vid 50 000 kronor, bör taxeringsmyndigheterna med den personliga erfarenhet, som en allsidigt sammansatt taxeringsnämnd bör ha, med ganska god säkerhet kunna bedöma, huruvida vederbörande har undanhållit en beskattningsbar förmögenhet eller inte.

Vi känner alla till att det råder stark irritation bland medborgarna när det gäller att följa skattemyndigheternas deklarationsanvisningar. Varje år som dessa anvisningar förändras märker man påtagligt hur irritationen stegras. Denna irritation har varit särdeles markant under den sist förflutna deklARATIONSTIDEN, eftersom praktiskt taget varje medborgare varit skyldig att fylla i en speciell bilaga för förmögenhet, även om vederbörande inte haft någon skyldighet att betala förmögenhetsskatt. Här har sagts att 1 500 000 medborgare av myndigheterna ålagts att deklarerera sina banktillgodohavanden, även om det bara rör sig om några tusen kronor, och att deklarerera förekomsten av en liten fastighet, även om den är lågt taxerad. Han har skyldighet att deklarerera, om han innehaft en premieobligation. Skall han göra en tillfredsställande förmögenhetsdeklaration — och det skall han ju göra, så länge vi ålägger honom det — måste han även ta upp den aktuella dagskursen på premieobligationen. Här är det ju fråga om småfolk, som inte är så vana att handskas med papper, börsnoteringar och obligationsnoteringar och som får en obehaglig känsla av näringsgångenhet, när dessa besked avkrävs dem.

Många medborgare — det är väl snart en miljon — är innehavare av en privatbil, ofta en gammal bil med ett relativt lågt värde. Den bilen skall tas

upp i förmögenhetsdeklarationen, och den skall förmögenhetsmässigt avskrivas efter vissa regler, beroende på hur gammal den är och hur mycket den körts. Motororganisationerna står visserligen till tjänst med vissa tabeller för att innehavaren av en begagnad, kanske nedsliten bil skall kunna ta upp denna till rätt förmögenhetsvärde. Det spelar dock inte någon som helst roll om bilen tas upp eller inte, ty någon förmögenhetsskatt skall ju inte betalas för den, men ändå åläggs medborgaren att på detta sätt ta upp sin bil. Det är därför inte alls ovanligt, och inte heller onaturligt, att den enkla medborgaren blir irriterad.

Jag skall naturligtvis inte beskylla bevillningsutskottets värderade majoritet för att inte med tillräcklig oväld ha behandlat Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt. Men vi människor är nog så funtade, att vi har en benägenhet att bli så uppfyllda av det vi sysslar med, att vi på just det området blir enögda. Jag tror att detta i många stycken gäller taxeringsorganisationen: det finns ett fiskaliskt nit som ofta är uppammat av att man gång efter annan sysslar med skattefusk och blir så inställd härpå, att man tror att många människor är skattesmitare. Man mobiliserar därför en särskild energi för att bevaka de fiskala intressena.

Utän några jämförelser i övrigt vågar jag påstå, att det ligger någonting av detta bakom bevillningsutskottets utlåtande. Utskottets ledamöter sysslar år efter år med skattefrågor och blir så specialsakkunniga på detta område — mycket mera sakkunniga än vad en finansminister blir, som ju är tvingad att syssla med ett litet bredare register av frågeställningar.

När utskottets företrädare anför, att alla sakkunniga instanser gått emot denna förenkling, hänvisar man till taxeringsintendenterna vid länsstyrelserna. Nu finns det ju också andra sak-

kunniga, och dessa har haft en annan uppfattning. Det kan vara intressant att peka på vilka dessa sakkunniga är, som tydligen anser att man i princip bör arbeta för en liberalisering på detta område, och det gör bilden mera nyanserad. Det är fyra å fem länsstyrelser som, trots att taxeringsorganisationen inom länsstyrelsen naturligtvis haft ett avgörande inflytande, ändå ansett att denna riksskattenämndens framställning, som är grunden för Kungl. Maj:ts proposition, ändå innehåller så mycket vettigt, att man i princip bör följa den. Vidare är det Landsorganisationen, Sveriges akademikers centralorganisation, Tjänstemännens centralorganisation, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund. Dessa har i allmänhet inte vågat gå så långt som finansministern, alltså till 50 000 kronor, utan tänkt sig 25 000 kronor, men själva principen har de ändå godtagit.

Man kan således i själva remissvaren få följande intresseuppdelning: På ena sidan återfinnes ett renodlat taxeringsintresse, som hesiterar inför tanken på att här göra en liberalisering och gör detta på grund av de svårigheter som de förmenar skulle uppkomma för taxeringskontrollen. På andra sidan står representanterna för de medborgare som skall deklarerat, alltså den beskattade allmänheten, med ett inslag av länsstyrelser och taxeringsexperten. Jag tycker att man bör ha denna uppdelning klar för sig, när man refererar, hur de olika instanserna ställt sig i sina remissvar.

Dessutom vill jag säga, att om man detaljstuderar remissvaren från de länsstyrelser, som gått emot riksskattenämndens framställning, så skall man finna, att vissa av dem missuppfattat promemorians innehåll. De har trots att det här var fråga om en liberalisering på förmögenhetsredovisningens område

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

icke endast för löntagare utan även för rörelseidkare, hantverkare och jordbrukare. Läser man framställningen så, har man givetvis anledning att vara tveksam. När regeringen skrev sin proposition slogs det därför uttryckligen fast, att denna liberalisering skall gälla för löntagare som ju — vilket vi allsammans är på det klara med — är så pass ordentligt kontrollerade i fråga om sina inkomster, att det inte tarvas några motkontroller och specialkontroller för dem. Man kan inte jämställa löntagare, hantverkare, rörelseidkare och jordbrukare. Det kommer ingen arbetsgivaruppgift om vad rörelseidkaren, hantverkaren och jordbrukaren haft för inkomst. Där kan förmögenhetsredovisningen ha en helt annan betydelse, men den spelar inte på långa vägar samma roll hos löntagarna. Beträffande dem har taxeringsnämnden arbetsgivarnas årliga besked om inkomsten.

Utskottet har haft den uppfattningen — det framgår av skrivningen, och det framgick framför allt av debatten i första kammaren för några dagar sedan — att visst är det bra med förenkling och visst vore det bra att slippa förmögenhetsbilagan. Sedan tröstar sig utskottet med att säga att Kungl. Maj:ts och riksskattenämnden får väl försöka pressa in den här förmögenhetsredovisningen i huvudblanketten, så att den irritation som den extra bilagan har väckt i år inte mera skall behöva uppstå. Herr Sundström uttrycker det, som om det vore fråga om en irritation endast i år, som man inte skall behöva befara ett annat år.

Den här frågan undersökte vi ganska grundligt innan propositionen skrevs. Jag har ett besked från riksskattenämnden, vilken väl ändå får anses ha den största sakkunskapen i fråga om den tekniska utformningen av blankettväsendet i vårt deklara-tions- och skattesystem. I detta yttrande, som bara är ett par veckor gammalt, säger

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

nämnden: Om man vill stå allmänheten till tjänst med en ordentlig service i form av kommentarer till de olika krav som uppställs i deklarationsblanketten, om man vill stå allmänheten till tjänst med en klarare text och om man gör anspråk på en stilart, som är sådan att den kan läsas av folk med normal synskärpa, och om man gör anspråk på att blanketten skall kunna sättas in i en skrivmaskin för att fyllas i, då går det inte att pressa in en förmögenhetsredovisning i huvudblanketten.

Vi kommer att få dras med denna extrablankett. Vi kommer att nödgas uppvakta 1 500 000 människor och säga till dem: Var vänlig fyll i denna blankett! Ni skall inte betala någon skatt för det ni skriver här, men ni skall ändå fylla i den i alla fall.

Jag tycker det är något av en inkompetensförklaring, om man som resultat av den här debatten skall finna sig i detta även i fortsättningen.

Det kostar naturligtvis också en del pengar, men detta är kanske inte det väsentliga. Det väsentliga för min del är allt det besvär, som i onödan påtvingas deklaranterna. Hela denna tomgång i blankettifyllandet representerar emellertid en utgift för statsverket på 90 tusen kronor om året.

När man från exempelvis jordbrukarhåll har protesterat mot detta regeringsförslag, har man väl gjort detta från den utgångspunkten att här, säger man, råder icke den rättvisa medborgarna emellan, som man strävar efter. Man vill göra det lindrigare för löntagarna, men man vill bibehålla förmögenhetsredovisningen för jordbrukarna. Man säger att människorna skall mätas med samma skäppa och med samma mått. Då kan det inte vara riktigt att göra en sådan här skillnad.

Jag tror emellertid, att det är just skillnaden i utgångsläget man här får betrakta som en avgörande synpunkt.

Jag har redogjort för detta och skall inte upprepa min argumentation därvidlag.

Ett annat mycket vanligt inlägg i en sådan här debatt är att vi alla är ense om förenkling, men vi måste se till att få en så rättvis beskattning som möjligt medborgarna emellan. Jag har försökt tänka mig in i detta problem och kommit fram till att om man driver denna sats så, att vi till varje pris skall ha millimeterrättvisa medborgarna eller grupperna emellan, hamnar vi i ett deklarationskineseri, som är helt orimligt. Vill man ha vissa förenklingar, får man väl i Herrans namn finna sig i att medborgarna sinsemellan inte blir så på pricken lika behandlade. Om utgångsläget för vissa medborgargrupper är anorlunda och icke fullt jämförbart, menar jag att man icke behöver föra detta rättviseresonemang in absurdum.

Ger nu den här förmögenhetsredovisningen någon större möjlighet att kontrollera löntagarnas inkomster? Jag tror inte det. Skälen härför har herr Andersson i Essvik närmare utvecklat. Har man att göra med en deklarat, som är inställd på fusk, är han väl i allmänhet också så avancerad, att han inte uraktlåter att vara konsekvent i sitt fusk, att han inte sitter och fuskar på inkomsten och är ärlig på förmögenhetsredovisningen utan tar hänsyn till att förmögenhet och inkomst har ett samband. I allmänhet är deklaranterna ärliga. Gör de ett fel, beror detta på bristande kunskap, och sannerligen inte på någon medveten avsikt.

När man sålunda, herr talman, kommer fram till att vi, därest vi följer utskottsmajoriteten, blir tvungna att dras med en extrablankett i onödan, när man vidare slår fast att denna liberalisering är avsedd för sådana grupper i samhället, som redan har all erforderlig kontroll över sig och när det dessutom rent blankettekniskt är på det sättet, att man inte kan rädda sig med vad utskottsmajoriteten har tänkt, nämligen att gå tillbaka till enbart den gamla huvud-

blanketten, tycker jag, herr talman, att mycket talar för reservanternas linje, som i detta avseende följer Kungl. Maj:ts proposition.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte för avsikt att replikera i detalj, men jag vill säga att jag inte tror det är särskilt nyttigt att betrakta förmögenhetsredovisningen såsom ett intrång i privata angelägenheter, som finansministern här ville framställa den. Det är alldeles uppenbart att de, som har 60 000 kronor i förmögenhet att redovisa, lätt skulle få det intrycket, att man på ett alldeles särskilt sätt blandar sig i deras personliga angelägenheter, vilket för personer under 50 000-kronorsgränsen inte anses vara nödvändigt.

Jag tror inte heller vi skall betrakta det såsom något misstroende votum mot någon deklarat att man begär en dylik uppgift. När vi begär uppgifter från hantverkare och jordbrukare, som delvis har en annan ställning än löntagarna, så är det ju inte på grund av något minskat förtroende för vederbörande utan därför att man anser det vara nödvändigt för taxeringsarbetets riktiga bedrivande. På samma sätt är det med förmögenhetsuppgifterna för löntagare. Det viktigaste är inte alls att se till att de blir förmögenhetstaxerade, utan huvuduppgiften är ju enligt utskottets synpunkt att med hjälp av förmögenhetstaxeringen komma fram till ett riktigt taxeringsresultat. Att det innebär irritation att lämna uppgifter tror jag också är en uppfattning som man inte skall driva för långt, ty det är mycket olika meningar om vad som är onödiga uppgifter eller inte. Om alla uppgifter den enskilde anser onödiga skall stämplas såsom irritation, tror jag man kommer in på mycket underliga vägar.

Slutligen vill jag säga, att när man sätter upp det renodlade taxeringsarbetets företrädare, d. v. s. de fiskaliska intressena, gent emot medborgarna som

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

skall deklarerera, så är det ju en ganska naturlig och förklarlig motsatsställning. Men ingendera gruppens intressen kan ensidigt bli tillgodosedda, utan de fiskaliska intressena har sitt berättigande lika väl som deklaranternas intressen, och det gäller att mot varandra väga de åtgärder, som kan vidtagas.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Av utskottets talesmans sista inlägg framgick ganska tydligt, att det enda motivet för utskottet att vägra sin anslutning till detta förenklingsförslag är, att man måste ha en bättre kontroll på löntagarna än man har genom de arbetsgivarredovisningar som förekommer. Jag har den uppfattningen, att med det mycket utvecklade åliggande vi har för alla företagare att redovisa de anställdas inkomster till taxeringsmyndigheterna, är den kontrollen så tillfredsställande att man kan göra en begränsad liberalisering i fråga om den enskildes skyldighet att avge en förmögenhetsredovisning. Jag måste fråga utskottets talesman: Menar man i utskottets majoritet att den kontroll, som företagarna och arbetsgivarna i dag levererar genom sina löneuppgifter till taxeringsnämnderna, icke är tillfredsställande utan måste kompletteras med förmögenhetsredovisningen i alla de oändligt många fall där detta bara är en rent teoretisk historia?

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottet eftersträvar inte några ökade kontrollåtgärder, utan här är det bara fråga om att behålla de kontrollåtgärder, som finns och som de i taxeringsarbetet verksamma anser fortfarande vara önskvärda och nödvändiga. Därmed har jag också sagt att det inte är någon kritik emot arbetsgivarnas uppgifter för att de på något sätt skulle vara bristfälliga, icke tillförlitliga eller ineffektiva när det gäller att fastställa en inkomst. Men det är

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

också möjligt att förmögenhetsredovisningen kan ha sin betydelse för att få fram ett riktigt slutligt taxeringsresultat. Detta är vad utskottet har avsett.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Innan jag bemöter herr finansministern, skall jag först göra några allmänna reflexioner i anslutning till den kungl. propositionen.

Det är väl ingen som har något att invända mot verkliga förenklingar i deklara-tionsformulären och i taxeringsarbetet. Däremot kan man tvista om vad som är förenklingar. Vad först beträffar våra deklara-tionsformulär tror jag inte det finns många som anser att dessa har förenklats under de sista åren. Tvärtom anser nog många att de snarare har tillkrånglats. Detta som en följd av alla de schablonavdrag m. m., som tillkommit de sista åren och som har haft till uppgift att förenkla taxeringsarbetet. Försöken att förenkla taxeringsarbetet har alltså medfört en tillkrångling av deklara-tionsformulären och dessa formulärs text. I detta avseende reagerar såväl deklara-nterna som taxeringsnämnderna. Framför allt reagerar man emot att formulären ändras år efter år. Vi måste försöka få fram deklara-tionsformulär som åtminstone då det gäller den tekniska utformningen kan vara oförändrade under minst en femårsperiod. Det skulle nog också medföra en ganska stor besparing för statsverket, om man kunde gå in för deklara-tionsformulär som kunde användas under en femårsperiod.

Då man skall göra förenklingar vare sig det gäller deklara-tionsformulären eller taxeringsarbetet, bör som allmän regel gälla, att förenklingarna inte skall gå ut över taxeringskontrollen och en rättvis beskattning. Särskilt den sista synpunkten att inte en för långt driven förenkling äventyrar en rättvis beskattning, får vi hålla mycket styvt på.

Vad beträffar dagens aktuella fråga

har jag kommit till den uppfattningen att ett deklara-tionsförfarande i enlighet med vad som föreslås i den kungl. propositionen till viss del kommer att gå ut över taxeringskontrollen och en rättvis beskattning. Detta får nog taxeringsnämnderna klart för sig. De måste då försöka rätta till saken genom att sända ut en del förfrågningar till deklara-nterna. Det blir en merbelastning vid taxeringsarbetet och således ingen förenkling i detta avseende. Detta har också exempelvis överståthållarämbetet klart anfört i sitt remissyttrande. De deklara-nter som får motta sådana frågeformulär får arbete med att besvara frågorna, ett arbete som jag tror är större än om förmögenhetsförhållandena direkt hade fått redovisas i deklara-tionsformulären. Jag frågar mig därför vari de föreslagna s. k. förenklingarna egentligen består? Personligen tror jag, att om vi i dag inte följer utskottsmajoriteten, kommer vi ganska snart att få se nya exempel på utsända frågeformulär i stil med vad vi här tidigare i dag diskuterat i anslutning till finansministerns svar på herr Darlins interpellation.

Ytterligare ett skäl som talar för att vi bör gå på utskottsmajoritetens förslag är att propositionens förslag enligt min uppfattning innebär något som jag nästan skulle vilja kalla för en klasslagstiftning. Jordbrukare skall exempelvis alltid deklara sin förmögenhet, hantverkare och affärsmän likaså, medan arbetstagare, vare sig de är arbetare, tjänstemän, disponenter eller direktörer, inte behöver göra det, om inte bruttoförmögenheten överstiger 50 000 kronor. Skall vi ha en 50 000-kronorsgräns, herr finansminister, *bör den naturligtvis gälla alla grupper av skattskyldiga.*

Herr Andersson i Essvik efterlyste exempel på hur förmögenhetsredovisningen kunde ha betydelse för inkomsttaxeringsarbetet. Ja, jag har i ganska många år varit med i en taxeringsnämnd, och jag får säga, att det är mer

än en gång som just förmögenhetsredovisningen har blivit vägledande då det gällt att taxera ränteinkomster. Jag har haft många exempel på att avdrag har blivit korrigerade på grund av att vederbörande deklarat har måst redovisa sina skulder. Personligen är jag av den uppfattningen att även negativa förmögenheter, om jag får uttrycka det så, bör redovisas. Detta skall ju ske beträffande jordbrukarna. Varför skall det icke ske beträffande arbetstagare? När jag hade avlagt min agronomexamen, hade jag en ganska stor studieskuld. Jag yrkade avdrag för räntan på densamma. Jag angav då årligen i min deklARATION, att mina studieskulder var så och så stora. Naturligtvis jämförde då taxeringsmyndigheterna de yrkade ränteavdragen med skulderna. Myndigheterna kunde också konstatera, om man med de inkomster man hade kunde göra de amorteringar å studieskulden som uppgivits.

Jag anser således att man skulle kunna dra fram många exempel på att just förmögenhetsredovisningen har betydelse för en rättvis inkomsttaxering.

Herr Rydén var inne på att utskottet mest hade gått på de fiskaliska synpunkterna.

Ja man kan kanske säga att vi delvis har sett saken ur fiskalisk synpunkt, men jag anser inte att det är fråga om något fiskaliskt problem, när man avkräver de skattskyldiga vissa uppgifter i syfte att få till stånd en rättvis beskattning.

Vidare vill jag fråga herr Rydén, hur han kan förena den ståndpunkt han här intagit, alltså att det inte behövs någon förmögenhetsredovisning, med exempelvis de sparmotioner, som väckts från folkpartihåll och även från annat håll och som går ut på skattefrihet för vissa belopp som insättes på bank, eller med de motioner som innebär att man skulle få avdrag för amortering på skuld. Enligt vad jag förstår måste herr Rydén,

Andrad lydelse av taxeringsförordningen

med den inställning han här har, gå in för avslag på dessa motioner.

Finansministern sade att man bör ha förtroende för de skattskyldiga. Javisst bör man ha det, men varför skall då inte detta förtroende omfatta alla grupper? Varför har inte finansministern förtroende för jordbrukare, hantverkare och andra rörelseidkare, utan bara för arbetstagaren, arbetaren, tjänstemannen etc.?

Finansministern ansåg att eftersom vi inte beskattar förmögenheter som understiger 80 000 kronor, behövs det inte heller någon förmögenhetsredovisning för förmögenheter intill 50 000:—. Jag fick nästan den uppfattningen att finansministern därvid satte likhetstecken mellan en förmögenhet på 50 000 och en bruttotillgång på 50 000, men det kan man ju ingalunda göra.

Finansministern betonade i sitt anförande att flera av remissinstanserna hade tillstyrkt förslaget. Jag vill då först erinra om att, såsom här tidigare framhållits av herr Sundström, i det förslag som skickades ut på remiss nämndes en betydligt lägre siffra än 50 000 kronor. Hade denna siffra angivits i förslaget, som gått ut på remiss, frågar man sig hurudana remissvaren blivit. Det är då möjligt att de fem länsstyrelser, som nu inte haft någonting att invända, i sådant fall kommit med invändningar. Att sedan LO, TCO, SACO tillstyrkt förslaget, är väl inte så underligt, ty de är parter i målet — det är ju arbetstagarna som här får befrielse från att redovisa förmögenhet. Nu kan man visserligen säga att RLF, som inte är part i målet, också hade tillstyrkt förslaget, men jag misstänker att RLF tillhör de remissinstanser som finansministern här talade om och som hade misstolkat förslaget och trott att alla, vilka inte hade förmögenhet på 50 000 kronor, skulle bli befriade från redovisning. Det är naturligt att RLF under sådana förhållanden intagit den ståndpunkt som den gjort, eftersom man räknat med att flertalet

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

jordbrukare skulle bli befriade från att avlämna förmögenhetsdeklaration och det är just jordbrukarna, herr finansminister, som har det arbetsamt med att upprätta denna förmögenhetsdeklaration.

Finansministern var också inne på saken, att det är svårt för en löntagare att ange sin förmögenhet när denna exempelvis består av aktier och obligationer, ty då skall man använda kursvärdet på dessa. Jag tror inte att detta möter så stora svårigheter, ty människorna här i landet är numera ganska upplysta i sådana ting, och de allra flesta har tillgång till uppgifter om kursvärdena, bl. a. i dagspressen. Skulle man i alla fall anse att folk inte klarar denna sak, kan man väl för de mindre förmögenhetsägarnas del godkänna en deklaration som endast innehåller uppgift om det nominella värdet på aktier och obligationer, och detta måste väl varje förmögenhetsägare känna till. På premieobligationerna står ju angivet att de kostar 50 kronor även om de på grund av penningvärdeförsämringen etc. inte har större värde än 40 kronor. Även på aktier står ju det nominella värdet upptaget, låt vara att aktiernas kursvärde på grund av penningvärdeförsämringen ökat i stället för minskat. Att kursvärdena inte angivits i en deklaration, är alltså inte något som man behöver slå ned på, när det gäller förmögenheter som inte uppgår till det skattepliktiga beloppet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RYDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ett par uttalanden av herr Nilsson i Svalöv föranledde mig att begära ordet.

När herr Nilsson påstår att den förenkling det här gäller skulle utgöra någon sorts klasslagstiftning, då är väl herr Nilsson ute på litet väl sank mark. Jag har mycket svårt att förstå att en

förenkling, som har betydelse för 1,5 miljon löntagare skulle innebära en klasslagstiftning därför att den inte kan tillämpas även för rörelseidkarnas del. Löntagarna slipper ju inte ifrån att betala skatt på förmögenhet, utan bara att fylla i uppgifter, som man inte har någon nytta av.

Jag skall säga herr Nilsson i Svalöv, att om vi kan få igenom t. ex. resultatutjämnning för företagare och jordbrukare, kommer jag aldrig att beteckna det som en klasslagstiftning därför att inte löntagare kan komma i åtnjutande av denna sak.

Beträffande folkpartiets sparmotion trodde jag, att herr Nilsson i Svalöv förstod att om man vill ha ett skatteavdrag, på grund av att man gör en avsättning till sparkonto, sätter man upp det i deklarationen. Så enkelt var det med den saken.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Herr Nilsson i Svalöv gjorde ett par påpekanden, som jag vill kommentera.

För det första säger han, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle gå ut över kontrollen och att taxeringsnämnderna därigenom skulle nödgas sända ut frågor, som i sin tur skulle medföra ytterligare irritation.

Detta resonemang är byggt på fullständigt felaktig grund. Om det är riktigt måste det innebära, att vederbörande taxeringsnämnd utgår från att om förmögenheterna redovisas i deklarationen har den att godta detta utan vidare. Det förhåller sig ändå så, att om vederbörande taxeringsnämnd kommer till den uppfattningen, att den måste fråga om något, gör den det, oavsett om förmögenhetsredovisning föreligger eller inte. Vad herr Nilsson här resonerar om är alltså utan värde i detta sammanhang.

För det andra kom slutligen ett exempel, som jag tidigare har efterlyst under debatten, nämligen ett exempel på att inkomsttaxeringen skulle påverkas. Vad herr Nilsson i Svalöv anförde om ränteinkomster och ränteavdrag bygger också på den uppfattningen, att om någon som redovisar förmögenhet redovisar rätt sådan men felaktig ränteinkomst, så skall taxeringsnämnden ha möjlighet att ställa ränteinkomsten i relation till förmögenhetsredovisningen och på så vis komma fram till att den är felaktig. Finns det verkligen människor som avser att fuska med inkomstdeklarationen och bär sig åt på det sättet? Det anförda exemplet är ett bevis för hur svårt det är att komma med ett sakskäl, som styrker just vad utskottet här vill, d. v. s. avslå förslaget.

Sist vill jag framhålla, att jag anser den gräns som här är satt vid 50 000 kronor vara väl avvägd, eftersom det återstår 30 000 kronor, innan man kommer upp till det beskattningsbara beloppet. Ur den synpunkten finner jag även att vi gott och väl kan ta vad reservanterna här föreslagit, vilket innebär bifall till propositionen.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! I enlighet med herr talmannens önskan skall jag bara säga ett enda ord och det skall bli till herr Rydén. Resultatutjämnung blir inte en klasslagstiftning, ty den finns redan för de andra inkomstkategorierna.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att påpeka, att frågan om att ta ut särskild skatt på förmögenhet verkligen är mycket gammal. Såvitt jag kunnat upptäcka beslöt man första gången vid 1800 års riksdag att utta särskild förmögenhetsskatt, och man utfärdade på grund därav ett kungligt påbud den 15 juni år 1800. Då skedde taxeringen kan-

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

ske inte alldeles så noggrant som i dag. Man hade vissa uppskattningsnämnder som gjorde uppskattningar av förmögenheten, men man ålade — och det är ganska intressant — dem som hade annan förmögenhet än fastighet att skriftligen ange sina tillgångar. Det skulle ske »redeligen på ära och tro». Också här tillkommer en ganska märklig sak. Det sades: Det är inte nödvändigt att respektive förmögenhetsägare specificerar sin förmögenhet. Det räcker med att de uppger en totalsumma på den behållna förmögenheten. Man behövde alltså inte uppge tillgångar och skulder och göra en specifikation.

Jag har ytterst velat anföra detta för att erinra om att det ärende, som vi i dag behandlar, är ett över 150 år gammalt problem. Även för så länge sedan hade man visst sinne för att man borde försöka att inte göra det alltför tillkrånglat, i det man inte krävde noggranna specifikationer utan lät den skattskyldige uppge en s. k. klumpsumma. Det är därför man är så förvånad över att den föreslagna lättningen i dag har bemötts så kallsinnigt av majoriteten i bevillningsutskottet.

Utskottets företrädare, herr Nilsson i Svalöv och herr Sundström i Skövde, har frågat, vari förändringen består. Finansministern har besvarat den frågan mycket tydligt. Förändringen består ju däri att mellan en och två miljoner deklareranter slipper fylla i en blankett, som inte leder till något som helst utslag ur taxeringssynpunkt.

Så vill jag säga några ord om kontrollen. Man säger, att det skulle bli en för dålig kontroll, men gentemot detta har svarats, vilket jag vill understryka, att ingen av företrädarna för utskottet har kunnat visa att det skulle bli någon sämre kontroll, till skada för effektiviteten.

Herr Nilsson i Svalöv var nyss inne på att detta skulle vara klasslagstiftning. Det är kanske en tillspetsad formulering.

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

ring, men även andra talare har sagt, att det skulle bli orättvisor. Vari skulle dessa bestå? Det har ingen kunnat förklara. I utskottets skrivning har man sagt att vi skulle få en kategoriklyvning. Detta är ett ganska märkligt uttalande. Praktiskt taget i hela vår skattelagstiftning finns det ju kategoriklyvningar. Den är uppbyggd för att passa olika näringsgrenar. Löntagare deklarerar efter en viss form, för rörelseidkare gäller andra regler, och ännu andra gäller för jordbrukare. Att det skulle vara någon-ting orättvist i detta, kan jag inte förstå. En inkomsttagare som inte har 1 200 kronor i årsinkomst har ingen skyldighet att deklarerar; och jag kan välja ytterligare ett exempel på denna kategoriklyvning från jordbruket: jordbrukarna kan deklarerar dels efter kontantprincipen och dels enligt bokföringsmässiga grunder. Detta är en kategoriklyvning bl. a. på det sättet, att avskrivningsreglerna är helt annorlunda för dem som deklarerar bokföringsmässigt än för dem som använder kontantprincipen. Jag har dock aldrig hört någon göra gällande, att det skulle vara särskilt orättvist, att man har den möjligheten till variation.

Det är alltså inte några särskilt bärande skäl under talet om att man här skapar en orättvisa. Vad är det t. ex. för skillnad mellan en löntagare och en rörelseidkare? Jo, rörelseidkaren kan få avge sin deklaration en och en halv månad efter den tid då löntagaren måste lämna sin; den förre behöver nämligen en längre tid för att klara av sin deklaration. Aldrig har jag hört någon göra gällande, att detta skulle vara en klasslagstiftning eller innebära en orättvis kategoriklyvning. Den bestämmelsen har tillkommit för att det hela skall fungera praktiskt, och jag anser att det är likadant i den fråga det nu gäller.

Därför tror jag, herr talman, att om man, utan förutfattade meningar och med beaktande av allt som yttrats i detta

ärende i dag, tänker på saken, bör man kunna komma fram till samma ståndpunkt som de vilka undertecknat reservationen. Jag ansluter mig till denna och ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr JANSSON i Aspeboda (cp):

Herr talman! När man i propositionen ser efter skäl för att gå med på bifall till densamma, möts man av orden »i syfte att förenkla deklarationsförfarandet». Vidare framhålls att det finns en grupp av människor om vilka skulle kunna sägas, att man inte alls har något intresse av att veta något om deras förmögenhet. Låt oss väga det anförda syftet mot besväret för deklaranter.

För den som ingen förmögenhet har, kan det inte vara något större besvär att skriva en nolla eller dra ett streck på vederbörlig plats i den blankett som har använts i år. Därmed skulle vi vara av med hela den stora gruppen.

Den grupp som skulle ha mest att vinna på förenklingen vore den, där förmögenheten icke överstiger 50 000 kronor. Men inte heller människorna i denna grupp har någon svår förmögenhetsdeklaration att göra. Jag måste nog säga, att den föreslagna förenklingen icke uppväger de nackdelar den kommer att föra med sig, om den skulle gå igenom.

Herr Sträng har sagt här, att vi skall ha förtroende för varandra. Javisst. Men läser man taxeringsförordningarna och ser vilka skyldigheter taxeringsfolket har, förstår man att det bör ligga i såväl statens som kommunernas intresse att man söker få fram en taxering som svarar emot dessa skyldigheter. Taxeringsnämnden skall också se till att deklaranter får sina rättigheter tillgodosedda. Det är målet för det taxeringsarbete vi utför.

Bestämmelsen om att inkomster under 1 200 kronor inte skall deklarerarar vilar såvitt jag förstår på helt annan

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

grund. Redan i ortsgrupp 3 har ensamstående ett kommunalt ortsavdrag på 1 290 och äkta makar ett ortsavdrag på 1 840 kronor. Redan detta är ett skäl att inte besvära den gruppen.

Vad som vållat en del irritation är den nya blankett som i år kommit ut, blanketten 1 g. Den var inte så lyckad. Det anmärks på att man så ofta inte får rum på huvudblanketten. Det har emellertid använts betydande utrymme på första sidan, nästan 20 procent av hela sidan, för anmälan till taxeringsnämnden av eventuella skäl för jämkat ortsavdrag. Det går nog bra i mindre distrikt att bedöma begäran om sådan jämkning. Nämnden känner där människorna. Men i de stora distrikten återstår för nämnden, i fall ingen i nämnden händelsevis kan upplysa om deklarerantens ekonomiska förhållanden, ingenting annat än att tillskriva deklareranten. Här har vi en ömtålig punkt, som vi i taxeringsnämnderna måste titta på noggsamt för att å ena sidan göra rätt åt deklareranterna men å andra sidan inte släppa igenom orättmätiga krav på jämkat ortsavdrag. Detta är inte lätt, men man får göra så gott man kan.

Det har pekats på en lång rad av svårigheter vid deklarereringen, såsom att exempelvis en deklarerant skall behöva tala om, att han har några aktier. Det skälet ger jag inte mycket för. Det är inte så vanligt att det finns mycket aktier, och dessutom står ju bankerna efter telefonsamtal ögonblickligen till förfogande med att svara på vad den eller den aktien var värd den 31 december.

Så kommer jag till upplysningarna om den eventuella bilen. Det kunde synas som om det inte skulle vara nödvändigt att tala om att man har en bil. Men det finns fall där ingen haft någon tanke på att det funnits några besparingar och så ett, tu, tre får man se att det har skett ett bilköp. Man kan därav dra slutsatsen att det funnits dolt kapital. Sådant har hänt.

Herr Rydén nämnde ordet skattmas-

skäl och fiskaleri. Jag vill bestrida att en taxeringsnämnd som rätt fattat sin uppgift arbetar enbart med fiskaliska utgångspunkter. Den försöker i stället få fram vad som är rätt för båda parter. Att detta sker i alla taxeringsnämnder, kan jag naturligtvis inte gå i god för, ty jag skall säga er att man möter deklareranter som det är rätt besvärligt att få rätsida på. Jag talar av erfarenhet i det fallet.

Det är en kostnadsfråga att göra en större blankett, men om man ändrar uppställningen finns det utrymme på blanketten. Man kan ta av utrymmet på första sidan, där deklareranten skall göra nämnden uppmärksam på att han behöver jämkat ortsavdrag. På andra sidan under E finns det nio rader. Det är meningen att man där skall ha plats för att tala om namn och adress på arbetsgivarna. Jag har tittat på en del blanketter redan, men jag har inte ännu hittat någon som har utnyttjat denna del till fullo. Skulle det finnas en och annan som har haft mer än nio arbetsgivare under året, har han väl alltid tillgång till papper och penna, så att han kan skriva en särskild bilaga.

Jag har inte givit upp hoppet om att få bort blanketten 1 g. Jag finner att den är något besvärande vid upprättandet av deklARATIONEN.

Det kan emellertid finnas förmögensägare som till och med på en särskild blankett har svårt att få plats att precisera vad de har i förmögenhet, men även detta kan avhjälpas med ytterligare en bilaga på ett vanligt papper. Jag tror inte att vi får överdriva svårigheterna. Om vi finge tillbaka redovisningen för förmögenhetsbeskattningen på huvudblanketten, skulle deklarereringen betydligt förenklas för många, ty just den extra bilagan har i viss mån förvillat många, och det blir en viss dubbelskrivning.

Det måste vara ett högst obetydligt besvär att ange på blanketten om jag har 5 000 eller 10 000 eller 15 000 kro-

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

nor och en eller annan obligation. Men för taxeringsnämnderna har just förmögenhetsdeklarationen under årens lopp varit ett gott stöd. Hur många s. k. rävsaxar har inte över hela vårt land skickats ut, och hur många är det inte som gått ut just till dem som inte har rörelse? Det var någon som efterlyste ett exempel på detta. Jag gör mig inte skyldig till någon indiskretion om jag berättar om en yrkesarbetare inom byggnadsbranschen som inte hade fast arbetsgivare och som inte hade någon aning om att vi höll ögonen på honom. Det var för några år sedan, innan den nuvarande förmögenhetsbeskattningen kom till. Jag bad honom sätta upp sin förmögenhet, men han svarade, att taxeringsnämnden inte hade med den saken att göra. Jag gav honom i all välmening det rådet att han skulle göra det, men han gjorde det inte. Efter en tid gifte han sig och köpte en gård, och han plockade då fram ett kapital som inte stod i proportion till hans inkomst under året. Hur hade han fått det kapitalet? Han sade att han hade sparat pengarna, men vi gick tillbaka till deklARATIONERNA under de senaste fem åren, såsom vi brukar göra i sådana fall, och kom på vissa saker och ting. Följden blev inte så behaglig för honom. Detta hade han kunnat undvika, om han hade uppgett sin förmögenhet.

Jag skulle kunna dra fram flera exempel inom hithörande spörsmål, men det sagda får vara nog. Jag har tillräckligt många belägg för vilken nytta vi har haft av den nuvarande ordningen i detta avseende. — Herr Andersson i Essvik skakar på huvudet; jag förstår honom, ty han känner ju var och en i sitt distrikt, men det gör vi inte överallt.

Om vi nu inte kan få den förenkling det här är fråga om, som för med sig så oändligt litet extra besvär för deklareranterna men som ändå är av betydelse för skattemyndigheterna, vågar jag gå med utskottets majoritet och yrka av-

slag på propositionen. Jag gör det inte därför att jag inte skulle känna till förhållandena, och jag gör det inte i något fiskaliskt nit. Den åtgärd vi nu vidtar kommer knappast att uppskattas av deklareranterna, men en och annan deklarerant kommer kanske så småningom underfund med att det kan bli fråga om någonting som kan benämnas fiskaliskt nit.

Jag har i utskottet gjort anmärkningar på ytterligare en punkt, som finansministern och även andra har berört, nämligen inkomstuppgifterna. Vi tvivlar aldrig på en uppgift från en arbetsgivare, men det händer att arbetsgivarens uppgift och den skattskyldiges uppgift inte är lika, och då har vi ingenting annat att göra än att undersöka saken, att skriva några rader och be om en förklaring. För kort tid sedan antog vi emellertid en skatteförordning som innebär frihet från skyldighet att lämna inkomstuppgift beträffande belopp upp till 500 kronor för dem som har schablontaxerad annan fastighet. Jag anmärkte då på den saken och ville att utskottet skulle göra någonting åt den, men bevillningsutskottets dåvarande ordförande, herr Olsson i Gävle, sade att jag fick komma igen med en motion. Nu har vi inte hunnit få så stor erfarenhet av detta att jag kan lägga fram en motion, men det kunde vara skäl att här vidta någon åtgärd. Jag tänker exempelvis på sådana som tjänar kanske 499 kronor. Den som fått arbetet utfört har på grund av schablontaxeringen inget intresse av att lämna uppgift till taxeringsnämnden om detta, eftersom han inte har rätt att dra av beloppet.

I vilken utsträckning detta leder till trassel har jag ingen erfarenhet av, eftersom detta är en relativt ny sak, men nog gjorde jag mina reflexioner när vi införde denna lättnad. Å andra sidan har vi nyligen antagit en lag om bättre kontroll, och man håller som bäst på

att utbilda taxeringsmän som skall hjälpa till med den.

Jag vill sluta med att säga, att jag inte kan komma till annat resultat än att det lilla besvär som deklaranterna skulle ta på sig är obetydligt i förhållande till den bättnad vi skulle vinna.

Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets förslag i denna del.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Jansson i Aspeboda gjorde den alldeles självklara reflexionen att inte alla medborgare är ärliga deklaranter. Jag är inte alls så blåögd, att jag har velat tro att alla svenska medborgare är ärliga deklaranter. Därför kan jag villigt erkänna, att det naturligtvis finns någonting av fiskalt nit — utan någon kritik i det uttrycket — inom den taxeringsorganisation som har i uppdrag att se till att finansministern får de slantar i sin kassa, som han så utomordentligt väl behöver. Vad jag ville säga när jag använde ordet fiskalt nit är, att om man på grund av sitt yrke i sin verksamhet dag för dag skall jaga icke ärliga deklaranter, så blir man litet ängslig i överkant inför en lättnad, som befaras försämra möjligheterna att kontrollera deklaranterna. Det är någonting av detta som ligger bakom kritiken i remissutlåtandena ifrån länsstyrelserna, men märk väl, herr talman, att vid remissbehandlingen har ändå Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund i princip godtagit den lättnad, varom det nu är fråga.

Jag vill sedan säga några ord till herr Nilsson i Svalöv. Jag tror att han lämnar en oriktig beskrivning när han gör gällande att deklARATIONERNA har blivit krångligare och krångligare ju mera vi i riksdagen har försökt oss på förenklingar och schabloner. Jag är den förste att erkänna att deklARATIONERNA kanske är litet för utförliga för de vanliga medborgarna — krångliga är kanske inte det rätta uttrycket — men detta

Ändrad lydelse av taxeringsförordningen

är en följd av det svenska nationaldraget att till varje pris vara noga med den inbördes rättvisan. Deklarationsformulärens utformning är bestämd av de partiella reformer, med vilka denna riksdag varje år har bättrat på vårt deklara-tions- och skattesystem.

Jag menar att herr Nilsson i Svalöv har kommit för långt på sned när han utifrån sin erfarenhet säger, att det blir krångligare och krångligare ju fler förenklingar vi gör. Han går så långt att han förmenar, att det också blir krångligare om vi befriar 40 procent av de svenska deklaranterna från skyldigheten att fylla i en extra blankett. Jag vill inte hålla med honom på den punkten, utan jag menar att det faktiskt är fråga om en förenkling.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Den erfarenhet jag fått som taxeringsnämndsordförande är, att taxeringskontrollsystemet relativt sett drabbar de mindre inkomsttagarna och de mindre förmögenhetsinnehavarna hårdast, helt enkelt därför att de i regel är så mycket lättare att kontrollera. Alltför ofta tvingas man att ta upp klara småsaker och svälja stora oklarheter. En bokgranskning i ett större företag är ju en ganska stor apparat. Jag har samma uppfattning såsom åklagare i falskdeklara-tionsmål, att de mindre brottslingarna ofta får stå i strykklasse i förhållande till övriga falskdeklaranter.

Jag anser att den mening, som reservanterna här har hävdad, ur nu angivna synpunkt är ägnad att skapa bättre jämvikt och bättre rättvisa. Jag tror också att vad som kan göras för att för enkla det för många komplicerade deklara-tionsförfarandet har en fördelaktig inverkan på deklara-tionsmoralen.

I övrigt skall jag inte förlänga debatten, utan jag nöjer mig med att i stort sett instämma i de argument som har framförts av bland andra finansministern.

Förordning om sjömansskatt, m. m.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Eriksson m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Essvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Eriksson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 108 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Eriksson m. fl.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 11

Förordning om sjömansskatt, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om sjömansskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Vi har av formella skäl ingen möjlighet att yrka bifall till den motion, som vi har väckt i denna fråga. Det är också uppenbart, att vi inte skulle haft några utsikter att vinna gehör för vår ståndpunkt, då här föreligger ett enhälligt utlåtande till förmån för regeringens proposition. Jag kan emellertid inte underlåta att här ändå säga några ord i sakfrågan.

Att frågan om en särskild sjömansskatt nu äntligen efter många och långa utredningar blivit löst, kommer att hälsas med tillfredsställelse av de svenska sjömännen. Utan tvivel kommer dock en hel del av dem att känna sig besvikna. Jag säger inte detta därför att det är så märkvärdigt i och för sig. Vid reformers genomförande uppstår det alltid missnöje bland dem, som blir undantagna eller får sämre förmåner än andra. Sådant är ingalunda märkvärdigt. Men i detta fall får man bedöma orsakerna till missnöjet med andra mått än vad som kan anläggas i andra fall.

Det svenska sjöfolket har ofta och med rätta lovprisats för sina insatser för den svenska folkhushållningen, särskilt under krig och avspärning. Storslagna monument har rests till de sjömäns ära, som förolyckades under såväl första som andra världskriget. I Göteborg påminner den ståtliga kampanilen om de sjömän, som i hundratal fick offra livet under det första världskriget. Men i stort sett har man stannat vid dessa hyllningar. Några mera påtagliga bevis för att uppskattningen i ord åtföljts av handling kan knappast företes.

Sjöfolkets arbete utföres — som väl alla känner till — under särskilt svåra och ogynnsamma förhållanden. Även om våra moderna handelsfartyg har åtskilliga goda anordningar för underlåtande av sjömannens liv ombord — t. ex. bättre bostäder, mera omväxlande

Förordning om sjömansskatt, m. m.

kost än förr samt tillfälle till viss fritidssysselsättning, om än i begränsad omfattning — så återstår dock det faktum, att sjömännen är tvingade till ett ensligt liv under förhållanden, som det stora flertalet av befolkningen i land betraktar som synnerligen obekväma.

Sjömansskatteförordningen är ett om än senkommet uttryck för uppskattning i handling av sjömännens viktiga uppgift. Men det faktum att en relativt stor grupp av sjöfolket inte blir delaktig av annan förmån än den att slippa deklarationsskyldigheten, visar att det ännu inte föreligger full förståelse för sjöfolkets arbete. Jag syftar här på den undantagsställning, som regeringen och utskottet tilldelat sjömän i östersjöfart och som innebär att någon skattelindring inte medges dem. Motiveringen för denna kategoriklyvning är av den art, att den verkar konstruerad i syfte att komma billigare undan med sjömansskattereformen.

Var och en måste inse, att sjöfolk i östersjöfart lever under i det väsentliga likartade förhållanden som annat sjöfolk. Det är i varje fall svårt att inse, varför sjömännen i östersjöfart på exempelvis Tyskland i detta fall skall ställas i en undantagsställning gent emot sjöfarande på England. Till detta kommer emellertid att uppdelningen i beskattningshänseende kommer att förorsaka åtskilliga besvär och ge anledning till krångel och tvistigheter.

För fartyg i regelbunden fjärrfart, som termen lyder, finns det givetvis inga större olägenheter av uppdelningen, men för fartyg i närfart — eller för att använda mitt tidigare uttryck, östersjöfart — blir detta utan tvivel fallet. Detta gäller då främst fartyg i trampfart. Därvid är frågan, vilken skattegrupp sjöfolket skall tillhöra, ytterst svårbedömbart. Frakterna för dessa fartyg slutas nämligen inte för någon längre eller varaktigare tidrymd. Fartygen kan därför komma och gå i fjärrfart el-

ler närfart, vilket komplicerar bedömningen av sjömännens skattesporsmål.

Någon mera betydande minskning av skatteintäkterna, om sjöfolket i östersjöfart kommer med under samma skattetablell som fjärrfartens sjömän — vilket vi påyrkat i vår motion — är det inte fråga om. Ett sådant enhetligt system skulle medverka till större enkelhet i skattesystemet och medföra mindre administrationskostnader. Dessutom skulle rekryteringen av anställda till östersjötrafiken underlättas, om en enhetlig skattetablell, i detta fall fjärrskattetablellen, tillämpades, ty den ger en viss skattelindring, vilket tabellen för östersjöfart inte ger.

Flera remissinstanser har företrätt samma mening som den jag här framfört. Länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar och Gotlands län, föreningen Sveriges kronokamrerare, kronokamreren i Malmö, sjömanshusdirektionerna i Hälsingborg och Malmö samt Svenska sjöfolksförbundet har vänt sig mot uppdelningen på två skattetableller och undantagsställningen för östersjöfarten.

Ett av de argument som departementschefen och utskottet anfört mot vårt förslag är, att om *en* skattetablell användes, så blir skatteuttaget större än vad som föreslås skola gälla enligt tabellen för fjärrfart. Jag ber om ursäkt, men detta slag av argumentering förefaller mig fullständigt obegripligt. Varför skulle uttaget behöva bli större därför att man har en i stället för två skattetableller? Här kan inte åberopas annat än kostnadsskäl — men vem har fastställt att kostnaden bara får hållas inom en viss bestämd ram?

Herr talman! Som jag tidigare sade, kan jag av formella skäl tyvärr inte yrka bifall till vår motion, men jag har velat framhålla det anförda för att påvisa, att det trots allt föreligger starka skäl för en annan behandling av sjömännen i östersjöfart än den som kommer dem till del genom regeringens och utskottets ställningstagande.

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom herr Senander inte har framställt något yrkande skall jag inte ingå på några längre argumentering. Jag skall allenast inskränka mig till att i likhet med herr Senander konstatera, att det är ett framsteg, när vi nu äntligen har fått en sjömansskattelag, och att den måste betraktas som ett uttryck för vår uppskattning av de stora insatser sjömännen gjort och även i framtiden kommer att göra för svenskt näringsliv. Att den har fått den utformning den har beror framför allt på att det är önskvärt att få en ungefär likartad lagstiftning för samtliga nordiska länder. Detta har varit skälet till att även andra ändringsförslag än herr Senanders har avvisats.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skattefrihet för belopp, som utgår på grund av vissa s. k. riskgarantier.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13**Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 118 i första kammaren av herr *Olsson, Erik, m. fl.* och nr 139 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.* hade föreslagits, att en

utredning med det snaraste måtte tillställas i avsikt att så snabbt som möjligt komma med förslag i den för många anställda och för samhället som helhet så betydelsefulla frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen.

Utskottet hemställde, att motionerna I:118 och II:139 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Domö*, utan angivet yrkande;

2) av herrar *Hagnell* och *Nilsson* i Östersund, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha annan, i reservationen angiven lydelse, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I:118 och II:139 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå, att en utredning med det snaraste måtte tillsättas för att så snabbt som möjligt komma med förslag i de för många anställda och för samhället som helhet så betydelsefulla frågor om full sysselsättning och trygghet i anställningen, för vilka i reservationen redogjorts.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Vi har fogat en reservation till detta utlåtande, och jag ber i anledning därav att få utveckla vårt resonemang där.

Vi diskuterar ganska ofta här i riksdagen de statsägda företagen och hur de sköts. Jag har alltid med intresse följt den debatten i riksdagen. Det har frapperat mig, hur man på borgerligt håll i alla situationer är ytterst kritisk mot de statliga företagen och de statliga företagsformerna. Man försöker att med alla medel rulla stenar i vägen för en sund och riktig utveckling av den statliga företagsamheten.

Jag anser det i princip riktigt att man granskar även dessa företagsformer, och jag vill tillägga som min per-

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

sonliga uppfattning att det i ett samhälle av Sveriges typ är riktigt, att man har både statsägda och privatägda företag. Jag tror att det finns både dåliga och bra företag i detta fall. Man ställer sig då den frågan: Är det inte riktigt att även de privatägda företagen får underkasta sig samma insyn och kontroll som de statliga?

Oavsett vilken politisk uppfattning man hyser tycker jag det är ett rättvisekrav, att båda företagsformerna får underkasta sig en viss insyn från samhällets sida. Det är just denna fråga reservanterna och motionärerna velat aktualisera. Vi anser, att båda företagsformerna bör jämföras i detta avseende. Om det skall vara en noggrann granskning inom den ena företagsformen, bör — åtminstone är det vår uppfattning — den andra formen med samma rätt kunna granskas i samma utsträckning, särskilt med tanke på hur beroende staten, samhället och individen är av varandra i ett modernt samhälle. För att nå detta syfte vill reservanterna ha en utredning om ökad insyn i de privatägda företagen, och jag tycker det är ett ganska skäligt krav, att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillsättande av en utredning med denna målsättning. Enligt vårt förmenande bör en sådan utredning också undersöka möjligheterna att, när den privata industrien sviker en i övrigt industrifattig landsända, kompensera denna med annan industriell verksamhet. Det yttersta syftet med denna reservation skulle alltså vara en ökad insyn i de privata företagen och en undersökning av möjligheterna att kompensera industrifattiga landsändar, som drabbas av företagsnedläggande, varigenom vi skulle kunna komma fram till en hög sysselsättning och en ökad trygghet i arbetet för de anställda.

Mot bakgrunden av detta mera principiella resonemang har reservanterna pekat på ett konkret fall, nämligen ned-

läggandet av sulfittfabriken i Järpen. Jag har haft tillfälle att syssla med denna fråga under ganska många års tid och har haft upprepade resonemang med de anställda uppe i Tegefors, där man uttryckt sin djupa oro inför framtiden och beträffande möjligheterna att skaffa sig en tryggad bärgning. Jag har också många gånger haft samtal med företrädare för de kommunala myndigheterna, representerande olika politiska partier. Från det hållet har man uttryckt sina djupa bekymmer för den avindustrialisering som äger rum i mitt län, och i nästan samtliga fall har till mig riktats frågan: Vad kan samhället göra i en situation som denna? Jag har måst upplysa de frågande om att samhället i realiteten inte har så stora möjligheter att gripa in och försöka avhjälpa alla de bekymmer för en ort, som en privatindustri kan ställa till med.

Jag är medveten om att detta konkreta fall, Tegeforsfabriken och dess nedläggande, kanske inte intresserar kammarens ledamöter i så stor utsträckning, ty det kan ju anses vara bara ett långt uppe i Norrland inträffat fall bland många andra. Trots detta vill jag i mycket korta drag relatera vad som skett i detta speciella fall.

Tegefors sulfittfabrik har en mycket skiftande historia bakom sig. Den startade redan 1888 och var då den fjärde sulfittfabriken i landet. Den har sedan dess varit i många olika händer. Under vissa perioder har det varit engelska intressenter som stått bakom driften där uppe. Det har varit amerikanska intressen, det har varit norska intressen, och även bankintressen har varit inkopplade på denna drift. Fabriken har brunnit ned ett par gånger men byggts upp på nytt, och den har framför allt varit känd för sina kvalitetsprodukter. Jag tror att jag utan tvekan kan säga, att tegeforsmassan har sålt sig själv på exportmarknaden, enligt experterna mycket beroende på att man där har

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

tillgång till så fint vatten, vilket är en viktig sak vid tillverkningen av sulfitmassa.

År 1950 köpte Marma-Långrörs aktiebolag fabriken med tillhörande fasta anläggningar och skogar. Som alla vet tillhör Marma-Långrör Kinnevikskoncernen. Det har konstaterats, att det vid bolagets övertagande av fabriksanläggningen fanns en dold reserv i varulagret på cirka 4 miljoner kronor. Det har vidare konstaterats, att ett femtiotal man då hade rationaliserats bort, samtidigt som den årliga massaproduktionen höjts. Detta tyder ju på att man lyckats komma fram till en ökad produktivitet. För det tredje hade man sedan lång tid tillbaka försäkrat sig om frikraft till betydande värden. Man har, om jag inte är fel underlättad, 1 000 kWh om året i frikraft, vilket kapitaliserat torde betyda åtskilliga miljoner kronor. Till fabriksanläggningen hör dessutom egna skogar. Dessa täcker emellertid inte råvarubehovet, utan fabriken är hänvisad att göra virkesköp hos de privata skogsägarna.

Det var väl inte så underligt, om man med dessa förutsättningar för ögonen tyckte, att Tegeforsfabriken borde ha samma förutsättningar som andra fabriker av jämförbar storlek att fortsätta driften. Det visade sig emellertid, att så inte var fallet. Den nye ägaren satte i gång med en ganska omfattande experimentverksamhet. Man körde björkved ända nerifrån hälsingekommunerna upp till Undersåker för att försöka experimentera fram en pappersmassa av lövved. Det är sannolikt, att de dyra transportkostnaderna och experimentverksamheten över huvud taget belastade Tegeforsfabrikens omkostnadskonto. Det gick inte heller många år, förrän oroande rykten om en nedläggning av sulfittfabriken började cirkulera. Nog är det väl ändå förstaeligt, att en lekman frågar sig, om det mitt under en högkonjunktur för den svenska sulfitmässan var nödvändigt att börja fun-

dera på att lägga ned denna fabriksenhet. Det är också helt naturligt, att dessa rykten i första hand skapade oro hos de kommunala myndigheterna, som ju ändå till sist får ta ansvaret för arbetskraften och dess placering. Man hade byggt upp ett litet trevligt samhälle uppe i Järpen, som hade dimensionerats med tanke på att fabriksdriften skulle fortsätta; man trodde på framtiden, och så kom ryktena om en nedläggning. Man förstår den oro, som de kommunalt ansvariga från olika partier hyste inför dessa rykten.

Ryktena bekräftades vid företagsnämndens sammanträde den 2 oktober 1956 i Söderhamn, då företagsledningen meddelade att driften skulle läggas ned den 1 april 1957. Bolagsledningen sade sig vidare ha företagit mycket ingående och omfattande utredningar om den fortsatta driften. Det märkliga i detta sammanhang är, att ingen av de kommunala instanserna fick ta del av dessa utredningar och med dem som underlag diskutera framtiden med bolaget. Kommunens representanter var inte heller kallade till det företagsnämndssammanträde, där det definitiva beskedet om sulfittillverkningens nedläggning kom.

Som orsak till att man var beredd att upphöra med driften anmälde företagsledningen för det första, att de ekonomiska förutsättningarna var otillfredsställande, främst på grund av otillräckliga råvarutillgångar, och för det andra att fraktförhållandena var mycket ogynnsamma.

När de kommunala myndigheterna fick kännedom om nedläggningen och fick klart för sig, att de tydligen inte skulle få ta del av bolagets utredningar, beslöt man att själv göra en utredning i fallet. Man anmodade Landskommunernas förbund att låta verkställa en utredning om Tegeforsfabriken. Den utredningen har gjorts av en man, som under många år varit högste chef för Tegeforsfabriken och som känner företaget utan och innan. Han kom fram till

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

vissa slutsatser, som står i direkt strid med den uppfattning som bolagsledningen har. Jag kan inte underlåta att säga att jag finner det märkligt, att inte utskottet kunnat kosta på sig ens ett sammandrag av Landskommunernas förbunds utredning i det här stycket.

De kommunala myndigheterna arbetade vidare med denna affär, trots att informationerna från företaget var bristfälliga. Man uppvaktade arbetsmarknadsstyrelsen och socialministern, och man begärde att bolaget skulle ge besked om fabriken var till salu, eftersom man visste att det fanns spekulanter. Om Tegeforsfabriken gick med förlust, borde ju bolaget vara angeläget om att avyttra den! Det har inte kommit något besked på den framställningen. Man begärde vidare uppskov med rivningen tills råvaran körts upp, och man hemställde om sammanträde med bolagsledningen. Så småningom fick man ett kort meddelande från bolagsledningen, att det inte kunde bli något uppskov med rivningen av fabriken, och först den 4 september i fjol, fyra dagar efter det att rivningsarbetena hade påbörjats, bekräftade bolaget att man mottagit kommunens framställning om sammanträde. (Jag vill här inskjuta att företaget hade beslutat att uppskjuta rivningen från den 1 april till den 1 september 1957.) Först sedan man börjat riva ut maskinerna var således bolaget villigt att resonera med de kommunala myndigheterna, som dock i den situationen tyckte, att hela diskussionsunderlaget hade gått kommunen ur händerna.

Företaget har beslutat att starta ett provisoriskt träsliperi, där arbetsstyrkan så småningom skall reduceras från de 150 man, som man hade när sulfittfabriken var i gång, till 65 man. Jag vill härmed uttala min tillfredsställelse med att man har försökt planera en ersättningsindustri i stället för den nedlagda sulfittfabriken. Även om träsliperiet ännu så länge betecknas som ett provi-

sorium, hoppas jag och många med mig, att det kommer att bli permanent.

Man har gjort en framställning till arbetsmarknadsstyrelsen om att få disponera företagets investeringsfond och fått tillåtelse härtill. Men arbetsmarknadsstyrelsen har klart sagt ifrån, att investeringsfonden får utnyttjas endast under förutsättning att sliperiet blir permanent.

Av arbetskraften har några av de äldsta pensionerats. Av de övriga har 28 man erbjudits att flytta till Vallvik. Endast 8 accepterade detta erbjudande.

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens remissyttrande var läget den 15 februari i år, att av de 48 man som friställts hade 20 fått annan fast anställning utom länet och 4 inom länet. 4 hade tillfälligt säsongarbete, 7 var placerade i beredskapsarbete, 1 var sjuk och 12 anmälda hos arbetsförmedlingen.

Ärade kammarledamöter! Så blev det alltså till sist de lokala myndigheterna och deras organ, som fick försöka reda ut svårigheterna i samband med omställningen. Jag förstår fullt ut Undersåkers kommunalnämnds mot bolaget ganska fräna remissyttrande i samband med motionen, där man bland annat säger följande: »I ett tidigt stadium framhöll kommunalfullmäktiges ordförande för bolagsledningen kommunens oro för utvecklingen. Härpå svarades, att bolaget inte behövde taga någon hänsyn till kommun och samhälle; kunde de hålla sina anställda skadeslösa under ett år ansåg sig bolaget ha fullgjort sina förpliktelser. Dylika uttalanden finner nämnden tyda på bristande socialt ansvar och förbättras knappast av att samme industriledare vid ett senare tillfälle framförde förhoppningen att kommunen icke skulle få alltför stora besvärigheter i samband med omläggningen.»

Det framgår fullt klart av kommunalnämndens yttrande, att nämnden är

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

missnöjd med de informationer som den har fått från företagsledningen, att man har varit beredd att diskutera frågan sakligt och lidelsefritt på ett tidigt stadium men inte fått tillfälle att göra detta.

Jag vill här skjuta in en personlig deklaration, så att inga missuppfattningar skall uppstå på denna punkt. Helt naturligt är jag beredd att deklarerera, att de företagsekonomiska förutsättningarna givetvis måste finnas, om en industriell verksamhet skall kunna upprätthållas. Jag tillhör inte den grupp av människor, som tror att man med konstlade medel kan hålla liv i ett företag.

Bolaget påstår sig genom årslånga utredningar ha funnit att sådana förutsättningar inte finns för sulfittillverkningen i Tegefors. Detta är icke till fullo bevisat. Landskommunernas förbunds utredning, som utförts av en man som varit chef för företaget i många år och alltså under lång tid haft tillfälle att följa driften, påstår motsatsen. Det finns alltså motstridiga uppfattningar i det stycket.

Landskommunernas förbunds utredning utmynnar i att de företagsekonomiska förutsättningarna fanns för att hålla liv i fabriken, och då måste man fråga sig: Varför har inte bolaget publicerat de utredningar, som man säger sig ha gjort? Varför har man lämnat så bristfälliga informationer till kommunalnämnden, som ändå till sist får ta ansvaret för de anställda som inte kan omplaceras? Det skulle nog ha gagnat både företaget och samhället, om man hade förfarit på så sätt.

Många anser, att det kanske inte är riktigt att ta bara ett konkret exempel och med detta som underlag yrka på en statlig utredning. Jag tror för min del, att det ute i landet finns ett flertal fall av ungefär samma omfattning som Tegefors, som skulle kunna bredda underlaget för en sådan utredning.

Jag anser, att i ett modernt samhälle

ett företag inte får bli en stat i staten, som utan sociala hänsyn kastar ut anställda och kommuner i ottrygghet och bekymmer. Detta exempel aktualiserar även kravet på en mera aktiv lokaliseringspolitik, som ger samhället ökade befogenheter att på ett tidigt stadium gripa in för att om möjligt kvarhålla någon industriell verksamhet i de industrifattiga landsändarna.

LO, som anlagt uteslutande principiella synpunkter på de berörda motionerna, säger i sitt remissyttrande bland annat följande:

»Med de ovan framförda synpunkterna har LO velat understryka motionärernas önskemål om en förbättrad insyn i företagsamhetens villkor och förhållanden. LO finner det vara en självklar princip att alla företag skall vara jämställda i detta hänseende. De anställda vid alla slags företag, oberoende av ägande- och förvaltningsformen, bör ges tillfälle till en så fullständig insyn som möjligt. På ett motsvarande sätt bör också allmänheten och det allmänna beredas möjlighet till insyn.» I princip är alltså Landsorganisationen inne på samma tankegångar som reservanterna.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till den reservation, som anmälts av herr Hagnell och mig.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag finner det ganska beklämmande, att vi skall behöva diskutera denna fråga mot den bakgrund som herr Nilsson i Östersund nyss skisserade. Jag och många med mig har en helt annan bild av det sätt, på vilket ifrågavarande företag klarat en kinkig situation, än den herr Nilsson beskrev.

Det är självklart, att företagarna i dag är helt införstådda med att vi på alla håll inom produktionslivet är mycket beroende av hur de ömsesidiga förbindelserna sköts av företagare och anställda i olika ställningar. Jag hade

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

tänkt att vi skulle slå ett kraftigt slag för att verkligen få bättre förhållanden inom företagen, och jag har under många år arbetat för ökad förståelse mellan produktionslivets parter. Jag har mer än trettio års industriell erfarenhet, och under denna tid har jag bland annat haft att syssla med en så pass allvarlig sak som att behöva lägga ned en rörelse som haft mellan 200 och 300 anställda på grund av att staten infört sådana varuskattebestämmelser, att ifrågavarande industri över huvud taget inte vidare kunde drivas. Dessutom har jag fått vara med om att på grund av omöjligheten att få byggnadstillstånd inom den ort, där man helst ville utöka rörelsen, få söka sig till andra platser för att där använda lokaler, som begagnats av nedlagda industrier. Jag har därför nu erfarenhet av att på fyra ställen driva en industriell produktion, som rätteligen borde ha varit koncentrerad till en och samma plats. I ett av fallen är vårt företag dessutom den huvudsakliga arbetsgivaren på orten, och jag vet alltså ganska väl vad det betyder att på en plats ha ansvaret för största delen av de arbetssökande, som går till industriell verksamhet.

Med detta som bakgrund vill jag bara säga de mina vänner här i kammaren, som har en helt annan uppfattning på denna punkt, att det hade gagnat vårt samarbete bättre, om ni erkänt att ni begått ett fel genom att lägga fram en negativ redogörelse för avvecklingen av en industri, när skötseln av denna avveckling i stället borde ha rönt en viss uppskattning för att inte säga beröm från er sida.

Jag behöver knappast upptaga kammarens tid med att i detalj redogöra för hur felaktiga påståendena är i motionen, där det säges, att från den tid, då ryktena om nedläggning började cirkulera, och fram till själva avvecklingen bevärdigades de anställda knappast med någon som helst information. I utlåtandet har redovisats för hur det ena företags-

nämndsammanträdet efter det andra hållits, varvid redogörelser lämnats för situationen och de åtgärder som företagsledningen ansåg måste vidtagas. Det har också visats, att rörelsen icke varit lönsam efter den tidpunkt bolaget övertog rörelsen, men icke desto mindre syftar motionärerna till åtgärder som skulle göra det möjligt att föra verksamheten vidare, även om detta inte kunde ske med lika god vinst! Dessa uppgifter förtjänar ju knappast att tas upp till bemötande.

Det har också sagts, att kommunen inte bevärdigats med några meddelanden, inte kallats till några sammanträden o. s. v. Jag måste då fråga mig: Måste inte många av de anställda i detta företag, som har en så dominerande ställning på ortens arbetsmarknad, ha kommunala uppdrag? Här har ju till och med sagts, att ordföranden i kommunalnämnden varit närvarande vid det första sammanträdet, då man redogjorde för företagets syn på problemet. Nu sägs det i annat sammanhang — jag har i varje fall läst det i protokollet från första kammarens debatt — att ordföranden var närvarande men inte kallad i egenskap av representant för kommunen. Han råkade vara närvarande eftersom han var ledamot av företagsnämnden. Måste man alltså tvunget ha skriftliga kallelser till kommunen och utan sådana inte på något sätt kunna hänsyn till de upplysningar, som en person i kommunal ansvarsställning får vid ett nämndsammanträde, hur skall vi då hos arbetsmarknadens parter kunna räkna med att företagsnämnderna i framtiden skall ha någon som helst betydelse? Det är ju dock så, att dessa representanter för företagets anställda, som är valda till företagsnämndsledamöter, inte bara skall bevaka sina egoistiska intressen i fråga om att få de bästa lönerna och arbetstillfällena, utan de skall väl nämndens sammanträden för att i företagets och de anställdas intressen

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

skapa förutsättningar för en framtida god rörelse. Dessa ledamöter i nämnden hade bort ta upp saken med kommunen, om de nu fann någon anledning att anmärka mot det sätt, på vilket företaget förde informationen vidare.

Jag vet mycket väl, att det är en stor brist inom företagsnämndernas verksamhet, att man har så svårt att förstå varandra och få det hela att fungera på ett verkligt bra sätt. Men jag vill uppriktigt beklaga, att man på detta sätt till och med från riksdagsledamöters håll skjuter så kraftliga skott mot möjligheterna att förverkliga ett förtroendefullt arbete inom företagsnämnderna, ty på annat sätt kan jag inte bedöma vad som skett, då man tagit det här redovisade fallet som bakgrund för önskemål om utredningar angående ökad insyn i privatägda företags verksamhet.

Jag vill sammanfatta de synpunkter jag kommit fram till efter ingående studier av detta fall genom att citera ett kort stycke ur en ledare i skogsindustriarbetarnas tidning *Sia* nr 6 för detta år. Redaktören och ansvarige utgivaren Sigurd Klockare behandlar just denna sak sedan man på föregående sida lämnat en ingående redogörelse över förutsättningarna för den fortsatta driften och det sätt på vilket man skött avvecklingen. Han säger: »Så långt vi kan se tar bolaget tillbörliga sociala hänsyn. Den lokala opinionen har emellertid på olika sätt tagit sig irrationella uttryck i ortspressen samt i en riksdagsmotion. Sedan nu upprepad och fullständig information lämnats kan ingenting erinras mot företags ambitioner för vilka redovisas på föregående sida. Även en modernisering av sulfittfabriken skulle ha medfört en liknande minskning av antalet arbetare som nu skett vid omläggning till slipmassetillverkning.»

Man skulle kunna läsa vidare, men jag tror detta kan vara tillräckligt för att belysa, hur man på ledande fackligt håll inom just den bransch det här gäl-

ler ser på den moderna industriens sätt att genom rationalisering säkra en sund och normal möjlighet till sysselsättning för framtiden. Ingen kan väl ha intresse av att man konserverar en gammalmodig fabriksrörelse, vilket bara kommer att leda till ytterligare bekymmer längre fram.

Mycket mer skulle kunna sägas, men eftersom kammaren befinner sig i tidsnöd tror jag det kan vara klokt att inte i onödan dra upp ytterligare argument.

Jag kommer då fram till hur jag ser på saken mot bakgrunden av det här redovisade fallet. Det begärs i reservationen, att man skall få en mera direkt insyn och en utredning, som skulle syfta till att skapa något slags statligt organ med ekonomiska och personella resurser att ta hand om företag, som inte längre skulle kunna klara sig. Många företagare skulle nog tillsammans med mig känna sig mycket lyckliga, om man, så fort man känner det kritiskt, skulle kunna blåsa en liten signal till en statlig institution, som toge hand om ansvaret och avlastade bekymren. Men varken jag eller andra företagare här i landet tror att detta på något sätt är en realistisk möjlighet till lösning av de problem av denna art, som gång efter annan uppstår. Jag tror nog, att vårt lands invånare skall vara tacksamma mot den ojämförligt största delen av företagsamheten för att det finns insiktsfullt folk i ledningen, som gör sina avväganden och vågar ta ställning i kritiska situationer, även om det skulle innebära väsentliga omkastningar. Jag saknar inte exempel på hur det kanske skulle ha gått ganska illa om vi lytt råd från välmenande anställda, som inte kunnat förstå de åtgärder vi velat genomföra. Jag tror, att det inte finns någon som helst garanti för att det skulle vara lyckligare, om man överläte åt förtroendevalda kommunalmän eller statliga organ att när ett företag kommit i en svår situation å industrichefens vägnar avgöra vilka åtgärder man skall

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

vidta och att man då, såsom motionärerna tycks mena, skall fortsätta att driva en rörelse, även om man kan utgå ifrån att det inte blir lönsamt.

Jag vill innerligt hoppas, att man söker uppnå förståelse mellan arbetsmarknadens parter. Denna framstöt har sannerligen inte underlättat detta, men jag hoppas, att vi så snart som möjligt skall kunna dra ett streck över denna beklagliga sak och från nya utgångspunkter kunna föra samarbetet mellan anställda och företagare framåt så att man aldrig mera skall behöva diskutera sådana missförstånd och sådana felaktiga upplysningar, som tydligen ligger till grund för framställningarna i denna motion.

Jag skall inte heller uppehålla mig vid de olika synpunkter som utskottet har framfört. Det räcker med att jag hänvisar till vad utskottet har sagt, och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill göra några anmärkningar i anledning av herr Löfgrens inlägg.

Jag vill börja med att säga, att jag hade väntat mig denna lovsång över den fria företagsamheten från herr Löfgrens sida. Jag kan emellertid inte instämma i den.

Han säger, att han är beklämd över att frågan kommit upp. Vidare gör han gällande, att det finns uppenbara felaktigheter i motionen, och han hoppas, att vi skall komma ifrån motioner av denna typ. Såvitt jag har mig bekant finns det, herr Löfgren, inga felaktigheter i den motion vi har lagt fram. Uppgifterna är kontrollerade. Jag tycker också det är riktigt att man ger Sveriges riksdag tillfälle att diskutera, huruvida det är motiverat med en ökad insyn även i den privata företagsamheten. Man begär väl ändå inte något

brott, om man tar upp en fråga av denna typ och låter en fri demokratisk debatt utspinna sig kring insynen i de fria företagen.

Jag vill sedan passa på att beröra en annan sak i herr Löfgrens yttrande. Han sade, att ordföranden i kommunalnämnden hade varit närvarande vid företagsnämndens sammanträde. Det var inte på det sättet. Det var ordföranden i municipalnämnden i Järpens municipalsamhälle, som var närvarande vid företagsnämndens sammanträde. Han är samtidigt verkställare i ifrågasvarande fabrik och var troligen kallad i denna egenskap.

Sedan säger herr Löfgren, att frågan gagnades bäst om man finge till stånd ett förtroendefullt samarbete. Vi har just efterlyst ett förtroendefullt samarbete i första hand mellan företaget och de anställda men även mellan företaget och kommunen. Jag vill bara referera en liten passus i kommunalnämndens yttrande. Där sägs: »I ett tidigare stadium framhöll kommunalfullmäktiges ordförande för bolagsledningen kommunens oro för utvecklingen. Härpå svarades, att bolaget inte behövde taga någon hänsyn till kommun och samhälle.» Det är alltså på detta sätt man i förevarande fall har velat utveckla ett förtroendefullt samarbete mellan samhälle och företag.

Sedan vill jag säga, att jag inte är beredd att hänga någon medalj vid den privata företagsamhetens bröst i detta fall, ty faktum kvarstår, att man har lagt ned en tillverkning och att detta resulterar i att arbetsstyrkan reduceras från omkring 150 man till 65 man. Skall man belönas för sådana insatser? Det vill jag inte vara med om.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det inte tjänar mycket till att herr Nilsson i Östersund och jag försöker övertyga varandra. Jag har redan tidigare på-

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

visat uppenbara felaktigheter i motionen. Herr Nilsson håller fast vid att uppgifterna är kontrollerade och korrekta. Men ingen kan väl bestrida att i er motion står bl. a. följande: »Under de långa år, som gick från det att ryktena började gå om att företaget skulle läggas ner till dess nedläggandet nu skett, har de anställda knappast bevärdigats från företagsledningen sida att erhålla information i den betydelsefulla fråga, som gäller deras framtida välfärd.» Vidare står det längre ner: »Den nonchalans gentemot de anställda, som ägarna av detta verk... visat, framträder i bjärt kontrast gentemot de finansiella resurser, som den stora koncernen har och som borde kunna inriktas också på sådana åtgärder, som skulle kunna leda till en tryggad sysselsättning för de anställda...»

I den lilla hänvisningen borde man kanske ha redogjort för vad företaget har gjort för att gottgöra och hjälpa de anställda, när företaget kom i denna svåra situation. Jag hinner kanske inte göra det och vill inte ta upp tiden med långa redogörelser. Det framgår emellertid, att en arbetare, som varit anställd i 20 år eller mera och som fyllt 60 år, fick en avgångspremie på 350 kronor per anställningsår. En arbetare med motsvarande anställningstid, som var i åldern 55—59 år, erhöll 300 kronor per anställningsår. De högsta avgångspremierna uppgick till mellan 17 000 och 18 000 kronor per person. Premier utbetalades även till dem, som avböjt av bolaget erbjuden annan anställning inom koncernen. Till den som accepterat anställning vid bolagets anläggning i Hälsingland utbetalades flyttningsbidrag med 1 000 kronor till gift anställd och 600 kronor till ogift. Därjämte erhöll man fri transport av flytt saker.

När det dessutom i fackförbundets tidskrift säges, att om det hade byggts en sulfittfabrik av modernt slag, hade arbetsstyrkan i varje fall fått reduceras

till lika många man som nu kunnat beredas sysselsättning vid den nya industri som tillkommit, så tycker jag verkligen att man har anledning att kräva litet grand rättvisa åt just de synpunkter som jag här framfört.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Detta ärende har på ett alldeles särskilt sätt väckt mitt intresse. Herr Hagnell och herr Nilsson i Östersund har med anledning av en driftsomläggning vid Tegeforsfabriken i Järpen kastat sina falkögon på det privata näringslivet samtidigt som man kräver en utredning av de faktiska förhållandena beträffande denna driftsomläggning. I den till utskottsutlåtandet fogade reservationen specificeras en del allmänna problem, som skulle bli föremål för utredning. Denna specifikation återfinnes på s. 12 i utskottsutlåtandet, och det är närmast punkterna 1 och 2 som jag nu ville något kommentera.

Reservanterna begär en utredning om hur man från samhällets sida skall kunna undanröja eller åtminstone minska möjligheterna för alltför egenmäktiga företagsledningar att handla på ett sätt, som inte längre passar in i de krav, som i ett modernt demokratiskt samhälle bör ställas på det privatägda näringslivet. Vidare säger man, att det bör undersökas, om inte den offentliga insynen i privatägda företag bör öka väsentligt för att ge anställda, kommuner och landsting och statsmakt ett bättre utgångsläge, när det gäller att bedöma förutsättningarna för ett upprätthållande av den fulla sysselsättningen i de fall då det privata initiativet inte räcker till för att hålla näringslivet i gång. Målet för kommitténs utredning skulle enligt motionärernas mening vara, att de enskilda företagen, vilka har lika stor betydelse för sina anställda och för de berörda kommunerna som t. ex. de statsägda företagen, bör bli föremål för lika omfattande insyn, som fallet är med dessa samhällsägda företag.

Utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen

Det är stora ord, ja, man skulle kunna säga bröstoner, som reservanterna här tar till. Vet inte herrarna, att insynen i de statliga affärsföretagen är högst minimal? Om det från arbetarhåll finns anledning till anmärkning mot ett statligt företags sätt att handla i sådana frågor, är det inte möjligt vare sig genom uppvaktningar av vederbörande företagsnämnd, kommunala myndigheter eller någon riksdagsledamot från den berörda platsen eller genom interpellationer i riksdagen och andra åtgärder att få någon hjälp från statsmakternas sida, d. v. s. av regeringen. Insynen är alltså i realiteten lika med plus minus noll.

Vidare frågar jag: Har Tobaksmonopolets beslut att flytta Gävlefabriken till Malmö alldeles undgått herrarna? För min del har jag haft anledning att sätta mig in i tågordningen för denna driftsömläggning, och då jag läst det föreliggande utskottsutlåtandet har jag måst komma till den uppfattningen, att Marma-Långrörs AB skött frågan om sin driftsömläggning på ett vida bättre sätt än vad Tobaksmonopolet gjort, detta trots att det i Tobaksmonopolets styrelse sitter en socialdemokratisk riksdagsman.

Den första varningen om driftsömläggningen vid Gävlefabriken kom den 7 juni 1957. Då kände inte stadens myndigheter till någonting om saken — de hade inte blivit kontaktade. Frågan om driftsömläggelsen togs upp vid ett företagsnämndssammanträde i stil med det som hölls i Järpen, då municipalfullmäktiges ordförande var närvarande, men till sammanträdet i Gävle hade inte kallats någon representant för de kommunala myndigheterna. Den 19 juni gjordes på initiativ av ledande personer inom drätselkammaren i Gävle en uppvaktnings hos styrelsen för Tobaksmonopolets fabrik. Denna uppvaktnings skedde en timme innan styrelsen höll det sammanträde, varvid man fattade beslut om sammanslagning av fabriken i

Gävle och Malmö. Vid detta tillfälle hade den för tre månader sedan tillsatte nye verkställande direktören inte ens sett fabriken i Gävle, vilken anses vara Europas förnämsta tobaksfabrik.

Av de dåvarande 200 arbetarna hade ett mycket stort antal under en lång följd av år innehaft anställning vid fabriken. Det fanns bland annat anställningstider på 35 år och mera för ett 25-tal arbetare. 20 och 10 år var också vanligt förekommande. Jag skall inte trötta kammaren med långa utläggningar om tobaksarbeterskornas — ty det är huvudsakligen fråga om kvinnlig personal — lidandes historia när det gäller denna förflyttning. En del av arbetarna får efter förhandlingar nu förtidspensioner, genom vilka de gör avsevärda förluster. En del får engångsbidrag, beräknade efter 200 kronor per anställningsår. De måste då ha haft minst tio års anställning. Till dem som har fem års anställning kommer bidrag att utgå med 100 kronor per anställningsår.

Givetvis har samtliga arbetare fått erbjudande om arbete i Malmö, men att flytta 70 mil efter så långa tjänstetider som flertalet har är inte så lockande. I Järpen gällde det att gå över länsgränsen till Hälsingland; här gäller det att gå från Gävle ända till Malmö. Familjeskäl är också avgörande. Många är gifta, och många är över 45 år gamla. För dem har det inte varit möjligt att tänka sig förflyttning. Löfte om bostäder i Malmö har inte kunnat uppfyllas. Inte heller har av bolaget lovad ersättningsindustri ännu kunnat beredas. Det har snart gått ett år. Den 1 juli skall fabriken läggas ned. Ingenting är ordnat för de flesta av de 165 arbetarna. Man räknar med att kunna behålla ett 40-tal vid ett lager och ett försäljningskontor, som man skall ha kvar. Oron och olusten tilltar för varje dag.

Det märkliga är också, att i fallet Teggefors både arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen anser anledning inte föreligga till en sådan utredning som

Upphävande av lagen ang. förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg

begäres. De har alltså ingenting att erinra mot det sätt, varpå Marma-Långrörskött driftsomläggningen. I Tobaksmonopolets fall går både arbetsmarknadsstyrelsens chef och länsstyrelsen emot en sådan hastig förflyttning av fabriken, som det här är fråga om. De finner den alltför brådstörtad.

Vi har på olika sätt vädjat till regeringen om hjälp till uppskov, men både herr Henning Nilsson och jag har fått till svar här i riksdagen, att »efter inhämtat yttrande från AB Svenska tobaksmonopolet beslöt regeringen den 6 december 1957 att framställningarna inte skulle föranleda vidare åtgärd och att frågan därmed är slutbehandlad av regeringen».

Det var det besked vi fick från högsta instans, statsmakten. Ja, mina herrar, så kan det gå till i ett statligt företag. I jämförelse med detta framstår Marma-Långrör som en mönsterarbetsgivare, trots att bolaget tillhör det fria näringslivet.

Jag kan också passa på att tala om, att tobaksarbetarna inte haft det stöd de påräknat från sin fackliga centralorganisation. De har även uppvaktat LO:s kvinnoråd men ej fått den hjälp de önskat. Jag tycker nog, att det vore lämpligare för socialdemokratiska riksdagsmän, som arbetar för socialisering av näringslivet, att först sopa rent för egen dörr, innan de går till attack i sådana här frågor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herrar Hagnell och Nilsson i Östersund; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Östersund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herrar Hagnell och Nilsson i Östersund.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Östersund begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 136 ja och 55 nej, varjämte 17 av kammaren ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Upphävande av lagen ang. förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av lagen den 26 juni 1936 (nr 336) angående förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord med anledning av detta utskottsutlåtande.

Den fråga jag tar upp ligger kanske något vid sidan. Vi är alla överens om att lagen skall upphävas, eftersom det nuvarande förbudet så gott som satts ur

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

kraft med det dispensförfarande som förekommit.

Departementschefen säger dock i propositionen, att om denna går igenom är det meningen att samtidigt skärpa bestämmelserna angående sjövärdighetsbesiktningen av utländska fartyg som övergått i svensk ägo. Det är den saken jag här skulle vilja understryka, då den är av utomordentligt stor vikt. Detta har också framgått av olika remissyttrandena. Framför allt ber jag att få hänvisa till Sjöfolksförbundets yttrande.

Departementschefen framhåller, att man med ett tillägg till 34 § i tillsynskungörelsen kan få en skärpning av bestämmelserna. Jag skulle bara här vilja framhålla som ett önskemål, att man överväger att i detta tillägg ta in, att klassbesiktningen av fartyg måste sammanfalla med sjövärdighetsbesiktningen. Jag tror att det är nödvändigt om kontrollen verkligen skall bli effektiv. Det är nämligen en viss fara i att här insmugit sig en praxis att besiktningarna inte sker samtidigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15**Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vägtrafikförordningen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 14 februari 1958 dagtecknad proposition, nr 69, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648);

2) förordning om ändrad lydelse av 27 § förordningen den 25 oktober 1940 (nr 910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

dels ock jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till

3) lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott.

De förslag, som upptogos i propositionen, hade i första hand till syfte att befrämja trafiksäkerheten på vägarna.

I anledning av propositionen nr 69 hade inom riksdagen väckts femton motioner, bland dem de likalydande motionerna nr 339 i första kammaren av herr *Edström* och fru *Hamrin-Thorell* samt nr 437 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Jämtlands Sikås m. fl., i vilka hemställdes »att riksdagen måtte besluta att körkort skall vara provisoriskt under två år, räknat från dagen för dess utfärdande, och benämnas *nybörjarkörkort*».

Vidare hade utskottet till behandling i förevarande sammanhang förehaft tre under den ordinarie motionstiden vid riksdagens början väckta motioner. I de likalydande motionerna nr 271 i första kammaren av herr *Hermansson* och nr 342 i andra kammaren av herr *Björkänge* hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag av innebörd att en hastighetsgräns för motorfordon på 90 km/tim. införes på försök under viss tid».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen i anledning av de vid förevarande proposition, nr 69, fogade förslagen till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) samt förordning om ändrad lydelse av 27 § förordningen den 25 oktober 1940 (nr 910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. även-

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

som motionerna I: 334 och II: 430, I: 335 och II: 431, I: 338 och II: 438 samt I: 340 och II: 435 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört;

B. att riksdagen måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott;

C. att förevarande motioner

1. I: 271 och II: 342,
2. I: 334 och II: 430,
3. I: 337 och II: 436,
4. I: 338 och II: 438,
5. I: 339 och II: 437,
6. I: 341 och II: 433,
7. II: 346 samt
8. II: 434,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. beträffande körkortsgivningen:

av herrar *Edström* och *Jönsson* i Jämtlands Sikås, vilka ansett att vissa delar av vad utskottet härom yttrat bort ersättas med text av i reservationen angiven lydelse, bland annat följande:

Under åberopande av det anförda föreslår utskottet — med bifall till motionerna I: 339 och II: 437 — dels att 32 § 2 mom. vägtrafikförordningen kompletteras med en bestämmelse om att körkort skall gälla som nybörjarkörkort under två år från dagen för utfärdandet, dels ock att i 35 § samma förordning införes stadgande av innebörd att i paragrafen nämnd skyldighet för polismyndighet och vissa befattningshavare att skyndsamt besluta om körkorts omhändertagande utsträcker till att avse jämväl fall där innehavare av nybörjarkörkort haft del i trafikolycka och det på sannolika skäl kan antagas att han varit vållande till olyckan samt att oaktsamheten ej varit ringa.

I övrigt tillstyrker utskottet propositionen i förevarande del.

II. beträffande trafikregler m. m. av fru *Svensson*, utan angivet yrkande.

Härjämte hade ett särskilt yttrande avgivits av herr *Nils Elowsson*, *Nilsson* i Göteborg och *Johansson* i Södertälje samt fru *Svensson* i anslutning till vad utskottet anfört beträffande frågan om allmän hastighetsbegränsning.

Sedan utskottets hemställda föredragits anförde:

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Med anledning av den tidsnöd vi har i denna kammare skall jag bara med några korta ord uttala mig om andra lagutskottets utlåtande i anledning av propositionen om ändring i vägtrafikförordningen.

Även om denna proposition, som kommunikationsministern lagt fram, inte innehåller några revolutionerande nyheter, så syftar den dock till att främja trafiksäkerheten. Förslaget är ett välment försök härtill. En sak måste man emellertid ha klart för sig, och det är, att det inte går att bygga en tillfredsställande trafiksäkerhet på enmansutredningar. Jag tycker att man fick detta ganska klart för sig när vi behandlade denna proposition i andra lagutskottet. Det finns nämligen så många osäkra faktorer inom trafiksäkerheten som gör, att man måste ha ett tillräckligt stöd i undersökningar och forskningar på detta område innan man fattar ett beslut. Jag vill därför peka på vad andra lagutskottet säger om ökat stöd till trafikforskning, till trafikupplysning och till upprustningen av våra vägar.

Enligt utredningen kostar olyckorna de enskilda och samhället omkring en miljard kronor varje år. Till 100 miljoner kronor per år uppgår statens och kommunernas skattebortfall och utgifter för våra trafikolyckor. Som en jämförelse ställer jag dessa siffror emot de 100 000 kronor som forskningen fått eller de små belopp som gått till upplysningen för trafiksäkerheten i detta land.

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

Är detta rimligt, och har vi råd att låta bli att tillräckligt understödja denna verksamhet?

Nu säger kommunikationsministern i propositionen att det är uppenbart, att det finns ett behov av forskning och undervisning. Detta får emellertid den nu arbetande utredningen undersöka. Kommunikationsministern vet, utan att behöva gömma sig bakom en utredning, att det här redan finns sakliga undersökningar från statens trafiksäkerhetsråd, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande och dessutom erfarenheter från läkarkåren. Dessa undersökningar anger vilka behov som här föreligger.

Kommunikationsministern har i första kammaren uttalat sig helt positivt till andra lagutskottets utlåtande, och jag är glad över det. Då måste emellertid kommunikationsministern också ta konsekvenserna av detta uttalande. Detta har han hittills inte gjort. Jag tycker emellertid att kommunikationsministerns förslag är en framgång, om också liten. Jag vill särskilt poängtera den frihet som här ges de lokala myndigheterna att arbeta på detta område. Jag är glad över att herr statsrådet vill godtaga andra lagutskottets förslag om bifall till herr Gezelius' och min motion om körkortskörningen, där kommunikationsministerns ursprungliga förslag skulle medfört en icke alltid motiverad skärpning av straffet.

Det finns också en annan sak som borde klaras upp i detta sammanhang men som tyvärr inte berörts i andra lagutskottets utlåtande beroende på att ingen av oss ledamöter tänkte på den. När en bilist måste skaffa sig ett nytt körkort efter en återkallelse måste han betala dubbel avgift för detta körkort. Den som gjort en straffbar förseelse kan måhända bära detta ytterligare straff, men den som på grund av sjukdom fått sitt körkort indraget och som alltså är oskyldig, kommer dessutom in i Polisunder rättelser och skyltar där oförskyllt med

sitt namn. Här måste enligt vad jag förstår en ändring ske, och jag hemställer därför till kommunikationsministern att han är vänlig och tittar på saken.

Till sist vill jag säga, herr talman, att den kommunikationsminister som med kraft och allvar tar itu med trafiksäkerhetsproblemen, den kommunikationsministern kommer att gå till hävderna. Jag skulle faktiskt unna statsrådet Skoglund detta. Med tanke på händelseutvecklingen tror jag dock att han får raska på om han vill ha detta omdöme för framtiden.

Jag ber, herr talman, att få tillstyrka andra lagutskottets utlåtande.

Herr JÖNSSON i Jämtlands Sikås (fp):

Herr talman! Det utskottsutlåtande med förslag till ändringar i vägtrafikförordningen m. m., som kammaren nu har att yttra sig över och ta ställning till, syftar till att minska den höga olycksfallsfrekvensen i trafiken på våra gator och vägar. Enligt trafiksäkerhetsrådet kostar trafikolyckorna oss nu 700 å 1 000 miljoner kronor årligen. Därav framgår vilken stor och viktig angelägenhet ur både mänsklig och ekonomisk synpunkt en ökad trafiksäkerhet är. Trafikforskningen har beklagligt nog varit svältfödd och således inte kunnat ge oss den önskade kännedomen de olika faktorerna: vägen, fordonet och föraren i detta problem. Jag instämmer med herr Lothigius om behovet av trafikforskning. Inte minst kände vi saknaden av säkert material som bakgrund för bedömningen när vi skulle fatta beslut i utskottet.

Det är den mänskliga faktorns brister vi genom dagens beslut skall komma till rätta med. 1953 års trafiksäkerhetsutredning har kommit fram till att det stora flertalet bilförare och trafikanter är oklanderliga i trafiken; det är de s. k. olycksfåglarna som förorsakar det mesta. Oerfarenhet förenad med ungdomlig djärvhet och oförtänksamhet har också

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

visat sig ödesdiger. Utredningen förordade därför införande av s. k. nybörjarkörkort, vilket förslag inte medtagits i propositionen utan motionsvägen framförts. Fördelarna med nybörjarkörkort skulle vara dels att man finge en psykologisk effekt som verkade återhållande på vederbörande bilist och dels att man kanske skulle på ett tidigt stadium upptäcka och eventuellt avstänga de värsta olycksfåglarna.

Nu har utskottet ansett nackdelarna med nybörjarkörkort större än fördelarna och avstyrkt motionen.

Herr talman! Då jag i övrigt delar utskottets ställningstaganden, skulle det inte gagna mycket att här i kammaren ta upp någon längre debatt på denna punkt. Jag ber därför att efter det anförda få yrka bifall till den av herr Edström m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr I.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Utskottets ordförande kommer efter mig. Det är hans uppgift att redovisa skälen för utskottets ståndpunkt. Jag tänker i detta avseende inte lägga mig i hans ämbete.

Jag står som medverkande till utskottets så gott som enhälliga utlåtande om jag undantar det särskilda yttrande som jag jämte ett par kamrater i utskottet har bifogat. Jag vill gärna erkänna att departementschefen har i vägtrafikförordningen företagit en del välbehövliga putsningar, som jag menar svarar till den ökning som trafiken har undergått. Departementschefen har ur utredningens förslag sovrat ut vad som är väsentligt. Därpå tyder också att ett så gott som enhälligt utskott nu accepterat propositionens förslag.

Det kanske också i detta sammanhang bör sägas, att 1953 års trafiksäkerhetsutredning lagt fram vad som är väsentligt i dess arbete och att departementschefen haft god vägledning av vad utredningen föreslagit. Utredningen har

noga gått igenom och synat de problem som sammanhänger med en tryggare trafik.

Även om nu inte alla utredningens förslag anses kunna genomföras, så bör det när vi behandlar denna proposition ändå sägas, att utredningen har utfört ett gott arbete, som kommer att vara till gagn framdeles då vi skall planlägga det framtida trafiksäkerhetsarbetet.

Jag har, såsom jag nämnde, avgivit ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande. Jag är ingalunda ensam om min mening angående en hastighetsbegränsning. En både betydande och sakkunnig grupp bland remissinstanserna har förordat en sådan begränsning, så jag kan väl säga att jag är i gott sällskap i det avseendet. Jag menar emellertid nu att jag inte envist skall fasthålla vid den mening jag tidigare har givit till känna om en *generell* hastighetsbegränsning. Jag fäster nämligen stor vikt vid vad departementschefen säger i propositionen om att hans ställningstagande i vad det gäller hastighetsbegränsningen endast avser den situation som nu är för handen och som kan överblickas och att frågan bör tagas upp på nytt, om ändrade förhållanden föranleder därtill. Jag tycker att departementschefen därmed håller dörren öppen för ytterligare diskussioner. Man får väl nu pröva sig fram och se vad det kan bli för resultat av de förordningar om lokala hastighetsbegränsningar som länsstyrelserna kan komma att utfärda. Jag har sålunda ingenting att tillägga på denna punkt.

När vi nu behandlar vägtrafikförordningen — jag vet inte vilken gång i ordningen — har jag till sist bara en sak att tillägga. Då jag tar del av trafikens många problem och studerar olycksriskerna i samband med trafiken, får jag en obehaglig erinran om det fatala missstag som begicks 1955, när förslaget om högertrafik avvisades. Man börjar troligen redan nu känna en rätt bitter smak av den seger som vänstertrafikanhängar-

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

na då jublade över, och den framgången kommer säkerligen att bli ganska dyrbar framdeles.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! På få områden sker en så snabb förändring som inom trafiken. När det därtill är så att nära nog alla invånare i ett land på ett eller annat sätt kommer i kontakt med trafiken vid något tillfälle är det ganska lättförklarligt att det sker ett och annat som man gärna skulle vilja undvika. Det har också gjorts åtskilliga försök att komma till rätta med de olycksrisker som sammanhänger med trafikutvecklingen. Som ett sådant får man också se det som i dag föreligger.

Även om jag inte finner allt det som utskottet här föreslår vara fullt tillfredsställande, föreligger dock åtskilligt som är välkommet. Speciellt i ett avsnitt av utskottets skrivning ber jag att få uttala min glädje över den positivitet som där kommer till uttryck. Jag syftar till det avsnitt i utlåtandet som står att läsa överst på sidan 33 med följande lydelse: »Vad som i dagens läge gör bedömningen av vilka åtgärder som skall vidtagas för att ernå större trafiksäkerhet på våra vägar särdeles vanskligt är att våra kunskaper om de närmare orsakerna till trafikolyckornas uppkomst är ytterst begränsade.» Det avsnittet i utskottets skrivning tycker jag lovar åtskilligt för framtiden, och jag tror att vi har anledning att ta fasta på vad som där står. Den uppfattning som här kommer till uttryck vittnar om att man är klart medveten om dagens brister men också ger ett erkännande av att man inte har det materiel till förfogande, som är nödvändigt för att kunna föreslå de effektivaste åtgärderna.

I propositionen har föreslagits den ändringen i 48 § vägtrafikförordningen att det däri skulle heta »Förare som

från parkeringsplats, fastighet, tomt, äga eller annat dylikt område vill passera eller svänga in på väg, skall lämna företräde åt fordon på vägen». Detta är en åtgärd som redan nu i stor utsträckning anses fullt naturlig, och därför är det lika naturligt att en sådan förordning får stöd i lagtexten. Utskottet har också helt delat den uppfattningen. Vi motionärer i denna kammare har i samma avseende velat gå än längre och ansett, att denna föreskrift även borde gälla för städernas genomfartsleder. Men detta har inte vunnit utskottets gillande. Ändå är det så att motorförarna i båda fallen är i precis samma situation. En förare med omdöme rusar inte in i vägbanan från en parkeringsplats utan hänsyn till trafiken lika litet som så sker från en mindre gata in på en genomfartsled.

Nu har det föreslagits att en förare, som kommer från en parkeringsplats eller dylikt och inte tar hänsyn till trafiken, kan straffas. Men om samma manöver sker från en mindre gata, är det inte lika klart. Därvidlag åberopas vänsterregeln.

Utskottet säger att det knappast skulle bli av något större värde vid sidan av det nu existerande huvudledsbegreppet. Ja, herr talman, det beror på vilken betydelse man lägger i begreppet »större». Att det skulle minska skadefallen i trafiken är uppenbart. Att det skulle innebära betydligt större säkerhet i trafiken finner jag vara lika klart. Att den föreslagna förändringen inte skulle ha någon nackdel kan man naturligtvis inte påstå, men meningen måste väl vara att skapa så stor säkerhet som det är möjligt att skapa, och sedan får vi väl mäta de nackdelar, som kan uppstå, gentemot fördelarna. Vid en sådan jämförelse är jag övertygad om att fördelarna väger betydligt över. Vi får i detta sammanhang inte bortse ifrån det faktum att sedan huvudledsbestämmelserna slopats i städerna har motorfordonstrafiken mer än fördubblats. Därvid är

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

också att beakta att den ökning som skett i antalet fordon undder de senare åren till stor del har en annan trafikriktning än den tidigare befintliga. Belastningen på huvudleder och genomfartsleder har således genom denna trafikens strukturförändring blivit betydligt större än vad som samtidigt har skett på mindre gator och vägar. Detta är naturligt en följd av att många av de nya fordon, som kommit till under de senaste åren, inte har samma nyttokarakteristik som de tidigare i trafiken befintliga. Det förtjänar även att beaktas att andra länder med stor motorfordonstäthet har vidtagit just sådan förändring som här föreslås. Den är genomförd i USA, i Tyskland och i England. Beträffande vårt eget land kan sägas att samtliga Skånes trafiknämnder har anslutit sig till denna ordning och önskar få den genomförd.

Även om det inte med i procent angiven statistik kan bevisas, kan man ändå påstå att huvuddelen av våra motorförare handlar så i trafiken som om denna reform redan vore genomförd. Detta kan man när som helst gå ut i staden för att få klart påvisat. Man kan därför konstatera att den hänsynsfulla trafikanten redan nu anser att det bör vara såsom här är skisserat, under det att den hänsynslöse begagnar sig av den rätt som lagen ger, då denna skänker företräde åt den från vänster kommande. Om den från vänster kommande alltid hade obestriddig rätt, skulle inte mycket vara att tillägga. Men så är inte fallet. Redan i nu gällande vägtrafikförordning säges, att trafikant skall taga hänsyn till trafiken på den större trafikleden. Men detta, herr talman, att »ta hänsyn» måste i lagtext betraktas som ett diffust begrepp, som mera skapar förvirring än klarhet. Att mängder av kollisioner inträffat just av denna orsak kan otaliga polisutredningar verifiera. Det är, herr talman, just detta osäkerhetstillstånd som motionärerna har velat eliminera i fast

övertygelse om att man inte kan bemästra de ständigt växande trafikproblemen med små och försiktiga förändringar, när trafikens själv svarar för stora och våldsamma sådana.

Herr talman! Jag skall inte ställa något yrkande, eftersom jag finner det meningslöst efter det enhälliga ställningstagande som utskottet har gjort. Jag finner en tröst däri att utskottet har förutsatt en vidgad forskning. Jag är övertygad om att denna forskning kommer att ge till resultat att man framgent kommer att få göra en förändring. I Skåne, där vi har en mycket stor biltäthet, har vi kommit dithän, och jag är övertygad om att som vanligt brukar det vandra så nått uppåt, så att man kommer till klarhet även i Mellansverige om hur det bör vara.

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation, som avser motion nr 433 i denna kammare. Jag och mina medmotionärer har i denna motion framfört önskemål om att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 69 måtte uttala sig för att ett nytt stycke av huvudsakligen rådgivande karaktär tillföres 60 § vägtrafikförordningen. Innehållet i och syftet med bestämmelsen skulle vara att gångtrafikanterna bör vidtaga åtgärder som gör dem bättre synliga för andra trafikanter under mörker.

Vi har ansett denna fråga vara av synnerligen stor vikt. Antalet offer för den s. k. mörkerdöden steg under förra året såsom vi alla vet med nära 100 procent jämfört med år 1956 — antalet dödsoffer var 110 respektive 57. Denna utveckling har vi ansett vara så oroväckande, att vi velat rikta riksdagens och departementschefens uppmärksamhet på dessa förhållanden, som för övrigt 1953 års trafiksäkerhetsutredning i sitt första betänkande pekade

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

på. Trafikintensiteten blir allt större, och det finns ingen som helst anledning att tro, att detta slag av olyckor är någonting övergående.

I en interpellation i höstas i dessa frågor efterlyste jag sådana ljusanordningar på våra bilar, som skulle göra det möjligt för föraren att på längre avstånd upptäcka gångtrafikanten och därmed ha åtminstone någon möjlighet att undvika olycka. Jag har såvitt jag förstår fått det bästa tänkbara svar i och med att kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ändrat bestämmelserna, så att det s. k. asymmetriska mötesljuset numera är tillåtet för bilarna även i vårt land. Jag har haft tillfälle konstatera att det verkligen är en fördel väl värd den summa på omkring 70—80 kronor som det kostar att erhålla dessa nya insatser i strålkastarna. Som vi säger i motionen har det alltså vad bilbelysningen beträffar gjorts ett stort framsteg för att komma till rätta med olycksorsakerna då det gäller mörkerdöden.

Vad beträffar gångtrafikanternas möjligheter att göra sig bättre synliga i trafiken under mörker så finns det numera mycket effektiva och prisbilliga saker av ljusreflekterande material att bära på kläderna. Det är en billig försäkring, som faktiskt ger vederbörande chansen att få leva något längre än om han inte vidtager denna försiktighetsåtgärd.

Vi har i motionen sagt att vi är medvetna om svårigheten att införa författningens skyldighet för fotgängare att på detta sätt skydda sig i trafiken. Men vi är också starkt medvetna om önskvärdheten av en viss fasthet — några rådgivande rader för polisen att hänvisa till då han träffar på människor, fullständigt oskyddade, ute på våra mörka vägar. Vi har trots att detta skulle kunna bidra till att rädda åtminstone några människoliv.

Utskottet har varit helt ense med motionärerna då det gäller motionens syftning. Det har starkt understrukt

önskvärdheten av att fotgängarna verkligen söker skydda sig i trafiken genom att göra sig bättre synliga. Men utskottet har ändå med en mycket positiv och välvillig skrivning avstyrkt motionen. Man har inte ansett det lämpligt att i vägtrafikförordningen intaga bestämmelser av ifrågavarande karaktär, och man säger att detta problem bör lösas genom upplysning och propaganda.

Jag vill, herr talman, här understryka att jag hyser det största förtroende för de resultat, som upplysning och propaganda kan åstadkomma även i dessa frågor. Vad vi ville var bara att ge denna upplysning det stöd, som vi trodde att en rådgivande bestämmelse i vägtrafikförordningen skulle vara.

Vi avsåg också att med denna bestämmelse understryka nödvändigheten av att alla trafikanter på våra vägar bidrar till att öka trafiksäkerheten.

Jag har emellertid, herr talman, ansett det lönlöst att med en starkare reservation här i dag yrka bifall till motionen. Jag väljer i stället att vädja till departementschefen att ha uppmärksamheten riktad på detta problem och söka finna någon väg som tillsammans med upplysning och propaganda verkligen ger ett snabbt resultat och därmed också räddar många människoliv.

Det finns i denna proposition andra avsnitt, där jag har satt ett litet frågetecken i kanten. Det gäller bl. a. skyldigheten att stanna före passerandet av järnvägsövergång. Det har ansetts medföra alltför stora svårigheter och betydande kostnader att införa generell stoppskyldighet vid landets cirka 30 000 järnvägsövergångar. Man har därför valt att genom länsstyrelsernas försorg med lokala föreskrifter och stoppmärken successivt införa denna stopplik vid mera trafikerade järnvägsövergångar. Detta förfaringsätt kan givetvis vara en smidigare form för att nå samma resultat. Vi får i varje fall hoppas att det är så. Departementschefen har också

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

sagt att frågan om införandet av en allmän regel om stoppskyldighet vid järnvägsövergång måhända kommer att tas upp till förnyad prövning. Vi får alltså vänta och se resultatet av det beslut vi i dag fattar i denna fråga.

Ett annat avsnitt i propositionen är hastighetsbegränsningen. Här har jag förenat mig med herr Nilsson i Göteborg m. fl. i ett särskilt yttrande, där vi också hänvisar till departementschefens uttalande i propositionen, att frågan om hastighetsbegränsning bör tas upp till förnyat övervägande, om förhållandena därtill föranleder.

Man har därmed givit motorismens folk ännu en chans att visa sig vuxet den förmån och det ansvar som den fria hastigheten innebär.

Herr talman! Jag har således intet yrkande.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall bara beröra ett par detaljfrågor.

Herr Lothigius yttrade något om att de som fått sitt körkort indraget på grund av sjukdom publicerades i Polisunderrättelser tillsammans med dem som hade fått körkortet indraget på grund av brott. Den uppgiften torde grunda sig på något missförstånd. Detta publiceras inte i Polisunderrättelser. Statens kriminaltekniska anstalt utger varje månad en förteckning över återkallade kör- och trafik kort. Där anges särskilt, om återkallelsen skett jämlikt 33 § 2 mom. vägtrafikförordningen. Förteckningen anger sålunda särskilt om återkallelse skett på grund av sjukdom.

Jag kommer sedan till en annan fråga i detta sammanhang. Jag har tillsammans med herr Alexanderson i första kammaren en motion om inrättande av ett centralt register för bl. a. körkortslösa motorförare, som gjort sig skyldiga till olovlig körning. Motionen har tillstyrkts av utskottet.

Anledningen till att jag nu yttrar mig

här om är att i motionen alternativt som registreringsmyndighet föreslagits överståthållarämbetet eller statens kriminaltekniska anstalt. Utskottet har inte närmare yttrat sig om vem det tänkt sig som registreringsmyndighet. Jag skulle för egen del vilja förorda, att registreringen förläggas till statens kriminaltekniska anstalt. Som skäl härför vill jag anföra att där föres övrig central polisregistrering. Vidare publicerar som nämnts anstalten redan nu månadsvis en förteckning över personer, vilkas körkort har indragits. Vidare kan man säga att tendensen synes gå i riktning mot en centralisering till statens kriminaltekniska anstalt av brottsregistrering över huvud taget. I början av 1956 tillsattes riksåklagaren som särskild utredningsman för översyn av brottsregistreringen. Arbetet beräknas bli slutfört med utgången av innevarande år. Såvitt jag har mig bekant övervägs att förlägga den registrering, som nu omhänderhas av fångvårdsstyrelsen — alltså det allmänna straffregistret — till statens kriminaltekniska anstalt, bl. a. för undvikande av det dubbelarbete, som nu sker genom att dels åklagarna lämnar uppgift till polisregistret i statens kriminaltekniska anstalt och dels domstolarna lämnar uppgift till fångvårdsstyrelsens straffregister. Slutligen vill jag påpeka att det inte föres något centralt brottsregister inom överståthållarämbetet.

Om nu allmänna straffregistret skall förläggas till statens kriminaltekniska anstalt, så förefaller det vara litet tveksamt huruvida det är riktigt att föra in t. ex. straff för olovlig körning i detta register, som ju är förbehållet de mera allvarliga brotten. Denna registrerings karaktär torde inte heller i nämnvärd grad rubbas i det kommande lagförslaget om centralt polisregister. Visserligen har såvitt jag vet övervägts att i större omfattning än hittills registrera brott mot 18 kap. 13 § strafflagen, alltså vissa sedlighetsbrott och brott som inne-

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

bär våld eller hot mot person — även om straffet är lägre än vad som nu regelmässigt motiverar införande i allmänna straffregistret av förmögenhetsbrott. Men dessa ifrågasatta ändringar torde snarast ytterligare markera att registret är avsett för den samhällsfarligare kriminaliteten.

Övervägande skäl synes tala för att den nu föreslagna registreringen sker i ett särskilt register och då lämpligen vid statens kriminaltekniska anstalt.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Denna debatt visar tydligt en allmän uppslutning kring den kungl. propositionen och utskottets utlåtande, även om man från en del håll har fört fram ytterligare några detaljfrågor. Jag skall inte heller avvika från denna uppslutning, utan jag vill gärna erkänna att jag är i stort sett belåten med alla de förslag, som den kungl. propositionen innehåller. Jag skulle dock ha önskat ytterligare en del åtgärder, vilka jag tillsammans med några kamrater varit med om att framföra motionsledes.

Våra motioner har emellertid inte kunnat biträdas av utskottet, och det förstår jag mycket väl, eftersom man i utskottet inte har haft några möjligheter att bedöma förslagen med utgångspunkt från statistiska undersökningar och forskning på trafikens område utan mera har fått lita på det egna omdömet. Det har både här och på många andra håll omvittnats, att avsaknaden av statistiskt och vetenskapligt material är en mycket kännbar brist, när det gäller att ta ställning till de svåra trafikfrågorna. Hela trafikförordningen vilar faktiskt mera på omdöme än på vetenskapliga och statistiska fakta. Varje gång en trafikfråga kommer upp, konstaterar man att den största bristen i våra trafikföreskrifter just är, att de inte vilar på vetenskapliga resultat om olyckornas egentliga orsaker och på en tillförlitlig statistik på trafikens område.

Vi vet därför inte, om det är vägen, bilen eller den mänskliga faktorn som är den största olycksorsaken. Hela trafiklagstiftningen vilar därför som sagt mera på omdöme än på ett tillförlitligt undersökningsmaterial.

Jag vill därför bara ta upp ett av de uppslag, som jag motionsvägen varit med om att framlägga. De övriga skall jag inte beröra, eftersom det är meningslöst att här ställa något yrkande.

I en av de motioner jag varit med om att underteckna har vi hemställt om fartbegränsning vid järnvägsövergångar, så att hastigheten 50 meter framför övergången och fram till järnvägen generellt skall nedbringas till 30 kilometer i timmen. Nu säges i förordningen att farten bör nedbringas till 40 kilometer i timmen, men det är ingen generell regel. Och varför vill vi ha denna generella fartbegränsning? Jo, därför att då tvingas i varje fall de flesta bilister att växla ned till en lägre växel, och då behärskar man bilen på ett helt annat sätt, vare sig det gäller att snabbt stanna eller att öka farten hastigt för att klara av en viss situation. Jag tycker nog att det motivet är fullt bärande. Och om olyckorna vid våra järnvägsövergångar varit kartlagda och vetenskapligt utforskade, så är jag övertygad om att man kunde fastslå att många, för att inte säga de flesta olyckor skulle ha undvikits med en sådan generell hastighetsbegränsning. Jag kan dock inte bevisa någonting där. Men utskottets motivering, att alla de tusentals hastighetsbegränsningstavlor som skulle erfordras drar för stora kostnader, kan jag rakt inte acceptera. Om mitt resonemang att man genom en hastighetsbegränsning till 30 km skulle undvika många olyckor — och det är ju de svåra olyckorna som inträffar vid järnvägsövergångarna — så får enligt mitt sätt att se kostnaderna för anslagstavlorna inte åberopas som skäl mot att förslaget genomföres, ty om det gäller att spara människoliv, så är ju inga

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

kostnader för höga. Dessutom är de materiella skadorna vid dessa olyckor så stora, att de nedlagda kostnaderna på mycket kort tid skulle betala sig.

Jag skulle på liknande sätt kunna motivera även de övriga motionsyrkandena, men då jag som sagt i brist på material ingenting kan bevisa och då det i motionerna inte heller finns några förslag till lagtexter, har jag inget yrkande och skall inte heller förlänga debatten med att ta upp alla de andra detaljerna.

Herr Nilsson i Göteborg, som tydligen är för en generell hastighetsbegränsning, var i dag så pass moderat i sitt tal om den generella hastighetsbegränsningen, att jag inte skall ta upp denna fråga till debatt. Men den som läst alla remissutlåtanden till den utredning, som föregått denna proposition vet att detta är ett mycket komplicerat problem och att åtgärder i denna riktning kan få rakt motsatta verkningar mot de åsyftade. Jag skall i dag nöja mig med att säga detta, eftersom det inte föreligger något yrkande på den punkten.

Jag ber till sist bara att än en gång få konstatera att den stora bristen i vårt trafiksäkerhetsarbete, vare sig det gäller att bedöma hur vägtrafikförordningen skall utformas, hur bilarna skall vara beskaffade, vilka fordringar man skall ställa på våra vägar och på bilförarna eller hur trafiksäkerhetspropagandan skall utformas, är avsaknaden av forskning och statistik över inträffade olyckor. Jag vill därför ännu en gång, i likhet med vad de flesta övriga talarna redan gjort, betona att det blir ett oavvisligt krav, som växer till ökad styrka, allteftersom trafiken ökar, att tillräckliga medel beviljas för en sådan forskning på detta viktiga område. Jag hoppas livligt att nästa års riksdag skall ta hänsyn till detta faktum vid beviljande av medel för denna sak.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag har inte tagit till orda med anledning av de inlägg som gjorts tidigare under debatten, eftersom ju alla mer eller mindre fullständigt har anslutit sig till den av utskottet tillstyrkta propositionen. Jag har närmast begärt ordet för att göra en allmän kommentar till det föreliggande utskottsutlåtandet och den proposition varpå det bygger.

Jag vill redan från början understryka att arbetet på att åstadkomma en ökad trafiksäkerhet inte är en fråga av i dag. Trots att det är en gammal fråga, som återkommit vid den ena riksdagen efter den andra, är ändå förhållandena på våra vägar ur trafiksäkerhetssynpunkt alltfjämt otillfredsställande. Alltfjämt är det därför nödvändigt att vi vidtar åtgärder för att åstadkomma en förbättring i detta avseende. Detta arbete måste med nödvändighet bli långsiktigt, och det måste utföras med beaktande av alla omständigheter som föreligger i dag och som kommer att föreligga under åren framöver. Här får givetvis också trafiksäkerhetsforskningen på sitt sätt ge sitt bidrag.

Under de gångna åren har åtskilliga förslag lagts fram för riksdagen, och beslut har också fattats på trafiksäkerhetens område. Årets proposition angående vägtrafikförordningen gäller huvudsakligen frågor som sammanhänger med den mänskliga faktorn. Andra lagutskottet har vid sitt arbete med propositionen i huvudsak gått med på vad som har föreslagits. Jag hälsar detta med tillfredsställelse. På ett par punkter har visserligen utskottet påyrkat några ändringar, men det rubbar inte propositionens grundtanke. Jag har därför inte något emot att utskottets hemställan, sådan den föreligger i dag, genomgående godtages av andra kammaren liksom den förra veckan godtogs av medkammaren.

Utskottet har i något sammanhang i

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

sitt utlåtande understrukt vikten av att den enskildes intressen i vederbörlig mån beaktas. Jag är, herr talman, helt enig med utskottet härom. Man jag vill samtidigt understryka att grundtanken i propositionen har varit att söka eliminera de s. k. olycksfågelnarna i trafiken. Jag kan i detta sammanhang erinra om att man på vissa håll i utlandet har gått så långt, att en förare, som gjort sig skyldig till ett visst antal trafikförseelser mister sitt körkort för alltid. Det kan måhända anses att ett sådant förfarande är alltför hårt, men å andra sidan är det system som tillämpats i vårt land alldeles för släpphänt. Flertalet körkortsindragningar rör sig om fyra till sex månader; bara i sällsynta undantagsfall är det fråga om ett år eller mera. Om propositionens förslag oförändrat vunnit beaktande, skulle det givetvis ha kommit att hårdare drabba de speciellt olycksbelastade förarna och göra det i högre grad än de tidigare gällande reglerna, men detta torde å andra sidan vara nödvändigt, om vi skall kunna få möjlighet att här i landet rensa ut de farligaste förarna ur trafiken. När det gäller att utforma de föreslagna reglerna, sådana de framträder i propositionen, har departementet sökt åstadkomma en avvägning mellan den enskildes intressen och det allmänna säkerhetskravet. Generellt uttryckt kan det ju här inte bli fråga om att det ena intresset skall vika för det andra. Det måste alltid bli fråga om en avvägning och i sista hand en kompromiss, och det är den som föreligger i propositionen.

Utskottet har förordat införandet av ett centralt register. Herr Eliasson i Stockholm var inne på den frågan, framför allt i egenskap av motionär. Det centrala registret skulle ha till uppgift att registrera ådömda straff för olovlig körning men också att registrera beslut om återkallande av körkort. Förslaget har säkerligen sina förtjänster, herr talman, men det torde näp-

peligen kunna genomföras på det sätt motionärerna och utskottet tänkt sig utan att hänsyn tages till kostnadsfrågan och frågan var ett sådant register skall förläggas. Jag vill inför kammaren säga, att jag personligen har ett starkt behov av att på denna punkt intaga en avvaktande hållning, intill dess jag fått möjlighet att företaga en undersökning av frågorna om detta registers förläggning och om kostnaderna för förslagets genomförande.

Trafiksäkerhetsarbetet får givetvis inte anses avslutat med de reformer kammaren nu är beredd att antaga. För min del lutar jag närmast åt uppfattningen att det behövs ett permanent organ med uppgift att följa trafiksäkerhetsfrågan även i fortsättningen, att beakta den utveckling som sker på bilismens område och vidtaga åtgärder från tid till annan. Vi märker ganska snart att motorismens snabba utveckling i vårt land skapar nya frågeställningar, som kräver ett avgörande i den ena eller andra riktningen. Av detta skäl tillsatte jag också för några månader sedan en utredning, som fått till uppgift att framlägga förslag till den framtida organisationen av trafiksäkerhetsarbetet. Detta får emellertid inte betyda att de frågor i den Mossbergska enmansutredningen, som propositionen inte tagit med, skall ligga på is tills den nu påbörjade utredningen är slutförd. Jag hävdar tvärtom mycket bestämt att det gäller att raskt arbeta vidare och se vilka ytterligare reformer som kan genomföras på detta område.

Herr talman! Ett avgörande moment i strävandet mot en ökad trafiksäkerhet är att förarna visar ett större mått av ansvar, omdöme och hänsyn till andra i trafiken än vad hittills varit fallet. En förbättring av trafiksäkerheten kan nämligen inte nås enbart genom reformer av trafikförfattningarna. För att man skall nå ett mera synbart resultat kräves samordnade åtgärder av alla dem som har med vägtrafiken att göra.

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

Det intresse, som numera på alla håll visas för trafiksäkerhetsfrågan, är i detta hänseende ett mycket gott tecken och gör att vi inte behöver se alltför pessimistiskt på möjligheterna att i framtiden nå fram till målet: tryggheten på vägarna.

Herr BJÖRKÄNGE (cp):

Herr talman! När man läser vad utskottet på s. 32 i det föreliggande utlåtandet skrivit om trafikolyckorna, får man uppfattningen att utlåtandet skulle utmyнна i ett tillstyrkande av alla förslag som kunde bidra till att minska dessa olyckor. Det heter där: »Vidare ger den nu föreliggande statistiken för år 1957 vid handen att olyckorna under detta år icke oväsentligt ökat i antal. Även om det som ett helhetsomdöme om de senare årens utveckling kan sägas, att antalet olycksfall i trafiken relativt sett — d. v. s. om man tar hänsyn till den fortgående ökningen av antalet motorfordon i landet och den avsevärt stegrade trafikintensiteten — gått ner, så är dock siffrorna i absoluta tal sett skrämmande. Enligt en undersökning angående trafikolyckornas samhällsekonomiska konsekvenser, som statens trafiksäkerhetsråd låtit utföra, kostade oss trafikolyckorna under fjolåret genom direkta och indirekta produktionsförluster i samband med person- och egendomsskador nära en miljard kronor. Under senare år kan omkring 1 000 människor antas ha årligen omkommit i trafiken och 30 000 till 40 000 skadats, varav omkring 2 000 blivit mer eller mindre svårt invaliderade. Därtill kommer betydande kostnader för sjukvård i anknytning till skadefallen, myndigheternas och försäkringsbolagens arbete med trafikolyckorna samt de direkta egendomsskadorna. Till allt detta bör så läggas mänskliga lidanden som olyckorna förorsakar och som icke kan mätas i pengar eller andra enheter.» Men trots att man är så väl medveten

om de förluster i människoliv, ekonomiska förluster och de lidanden som förorsakas genom trafikolyckorna, vill man inte ens på försök införa en hastighetsbegränsning; det är ju detta som den motion jag har avlämnat syftar till.

En trettioårig erfarenhet i trafiken ger vid handen att det är de höga hastigheterna som till stor del är orsak till olyckorna. I varje fall kan man påstå att olyckorna blir så mycket svårare, då hastigheten är för hög. De flesta olyckor inträffar som bekant vid omkörningar. Skall man köra om ett fordon som går över 90 km i timmen behövs det så lång tid innan man kan hinna förbi, att det av denna anledning kan uppstå en hel del situationer som kan leda till olyckor.

I denna församling tar man som regel synnerligen starkt intryck av kungl. kommittéens utredningsarbete. 1953 års trafiksäkerhetsutredning har förordat införande av en allmän hastighetsbegränsning för bilar och motorecyklar såväl inom som utom tätbebyggda samhällen. Dessutom har utredningen konstaterat, att det klart framgår att hög hastighet är en av de viktigaste, kanske den allra viktigaste olycksframkallande faktorn i vägtrafiken. Det kan inte vara föremål för tvekan, säger utredningen, att om fordonen i allmänhet framföres med hög hastighet, antalet olyckor av svår beskaffenhet blir större än om hastigheten är lägre.

När en sådan utredningskommitté bestämt uttalar sig på detta sätt, tycker man att utskottet borde ha tagit litet större intryck därav. Men utskottet har på denna punkt sagt att det instämmer i departementschefens förklaring, att han »icke kan tillstyrka utredningens förslag om införande av en allmän hastighetsbegränsning». Utskottet kan därför inte finna det motiverat — såsom det yrkas i min motion — att införa hastighetsbegränsning på försök under viss tid, varför man avstyrker motionen.

Utskottet instämmer således i följande

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

uttalande av departementschefen: »För egen del anser jag mig icke kunna tillstyrka utredningens förslag om införande av en allmän hastighetsbegränsning. Jag vill emellertid betona, att detta mitt ställningstagande endast avser situationen sådan den nu kan överblickas och att frågan bör tagas upp på nytt, om ändrade förhållanden föranleder därtill.»

Jag vill då passa på att fråga departementschefen, eftersom han är närvarande, vilka ändrade förhållanden han åsyftar. Räcker det inte med att vi har ett tusental dödsfall om året i trafiken? Räcker det inte med alla invaliderna och alla de egendomsskador vi har i trafiken för närvarande? Hur långt skall det över huvud taget behöva gå beträffande olycksfallsstatistiken, innan departementschefen anser att han kan ta upp denna fråga på nytt och se till att en hastighetsbegränsning genomföres.

Jag måste säga att det är ädelt att hoppas att bilförarna verkligen skall visa hänsyn i trafiken, att de skall köra så försiktigt och så sakta som det gärna är möjligt. Har vi inte nu i så många år hoppats på detta? Ändå har vi denna skrämmande — det är utskottets eget uttryck — statistik över olyckor i trafiken. Jag tror, herr statsråd, att det räcker med den olycksfrekvens vi redan har. Jag tror det är nödvändigt att man redan nu slutar upp med att lita på bilförarna och inför en bestämmelse, som tvingar dem att sänka hastigheten åtskilligt.

Jag skall därför till sist tillåta mig — ehuru detta anses vara alldeles felaktigt — att emot ett enhälligt utskotts-förslag ställa ett yrkande om bifall till denna motion. Jag gör det därför att det kan vara rätt intressant att konstatera hur pass många här i kammaren, som har satt sig in i dessa frågor. Det kan också vara intressant att se hur de kammarledamöter, som anser det vara riktigt att inte begränsa hastigheten i trafiken, i en framtid kommer att reagera. För

min del är jag alldeles övertygad om att så småningom måste vi ändå bita i det sura äpplet och begränsa hastigheten.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till motionen nr 342 i denna kammare.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björkänge tog upp frågan om hastighetsbegränsningen och yrkade bifall till motionen härom. Jag vill då fråga: Var skall denna hastighetsgräns sättas — vid 70, 80 eller 90 km/tim.? Vilken gräns vi än skulle välja — lägre än 70 km kan vi väl knappast gå — blir skadorna vid en frontal kollision ändock så betydande att skillnaden knappast är nämnvärd, och för huvudparten av våra vägar kommer gränsen att ligga vid en för hög hastighet.

Och hur blir det vid omkörningar? Har hastighetsgränsen satts så lågt som vid 70 km/tim. — den gränsen är knappast tänkbar, men låt oss anta att den tillämpas — och ett fordon skall köra om ett framförvarande, som håller 68—69 km/tim., uppstår det en dragkamp mellan dem. Hur svårt blir det inte för föraren av det bakomvarande fordonet att komma förbi, när fordonen har ungefär samma hastighet! Omkörningssträckan blir betydligt längre än vid fri hastighet, irritationsmomenten blir många och anledningarna till olyckor ökar. De bilsakkunniga som sysslar med detta mycket svårösta problem, är dock ense om att generella hastighetsbegränsningar inte minskar olyckorna.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har svårt att förstå kommunikationsministerns något negativa inställning till registrering av återkallade körkort och registrering av dem som blivit ådömda straff för olovlig körning. I propositionen föreslås ju i syfte att höja trafiksäkerheten bland annat

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

skärpt körkortsprövning och viss skärpning av straffpåföljden vid upprepade olovlig körning. Jag frågar mig: Hur skall man veta om en persons körkort tidigare varit återkallat, och hur skall man veta om man skall skärpa straffet för den som en eller flera gånger kört utan körkort, om det inte finns ett register?

Kommunikationsministern säger att han ställer sig avvaktande tills det bestämts, var registret skall förläggas. Men frågan om registreringsmyndigheten kan väl inte vara avgörande för om vi behöver ett sådant här register. Nu sitter ju riksåklagaren som ensamutredare av frågan om allmänt brottsregister. Hans arbete beräknas visserligen inte vara avslutat förrän med detta års utgång, och vägtrafikförordningen är ju avsedd att träda i kraft den 1 juli i år. Men innan dess bör väl riksåklagaren kunna avge yttrande om var det i utskottsutlåtandet förordade registret lämpligen skall förläggas.

Kommunikationsministern framhåller också att han ställer sig avvaktande till dess att kostnadsfrågan avgjorts. Ja, skall detta register förläggas till statens kriminaltekniska anstalt, kan det verkligen inte bli fråga om några avskräckande kostnader. Kriminaltekniska anstalten för ju redan nu en förteckning över återkallade kör- och trafik kort, vilken ges ut månads- och årsvis, och den komplettering som här ifrågasatts kan inte komma att dra sådana kostnader, att man av kostnadsskäl behöver hysa några betänkligheter.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag upprepar vad jag sade om registret, att jag tror det ligger åtskilligt av värde i det förslag som motionärerna framfört och som utskottet accepterat. Vad jag vände mig mot var att man inte vet, vilka kostnader som kommer att åsamkas statsverket.

Det är ändå inte en så liten uppgift det här är fråga om. För närvarande tas omkring 200 000 körkort varje år här i landet, och man räknar dessutom med att det kan bli dubbelförfrågningar. Man får alltså vara inställd på en korrespondens med centralregistret i omkring 250 000 fall. Härtill måste läggas de förfrågningar som kommer att ske vid åtal.

Allt detta gör att jag finner problemet vara av den storleksordningen, att det nog finns anledning för mig att undersöka saken litet närmare, innan jag säger ja och amen till förslaget.

När jag ändå har ordet vill jag säga till herr Björkänge, att meningarna om förhållandet mellan hastighet och trafikolyckor är i hög grad delade — man kan ju inte på basis av remissinstansernas yttranden få fram någon bestämd mening. Den statistik som för närvarande föreligger och som vi har att hålla oss till — den kan vara ofullständig, det medger jag gärna — ger vid handen, att det är ett begränsat antal trafikolyckor som sammanhänger med hög hastighet. För övrigt råder inte för närvarande en alldeles fri hastighet. Varje förare har ändå sitt ansvar, när han sitter vid ratten.

Fru **THUNVALL** (s):

Herr talman! Debatten angående vägtrafikförordningen har kommit att beröra andra delar än vad jag här hade tänkt snudda vid. Jag tycker, att den punkt, som fru Svensson här tidigare berört angående mörkerskyddet är så väsentlig, att jag skulle vilja säga några ord ytterligare i den frågan.

För den som är bosatt utanför ett upplyst och tätbebyggt samhälle — alltså på den direkta landsbygden såsom jag är — är det ganska lätt att konstatera, att de gående kan utgöra en stor fara för biltrafiken. Det är ju ofta så, att en promenad utefter en landsväg är den enda förbindelsen och möjligheten, om man vill besöka en granne i något

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

ärende. Vi vet, att trots den upplysning och propaganda, som har bedrivits på senare år och där man uppmanat dem som färdas på våra vägar, att själva skaffa sig ett skydd i form av någon reflexanordning, så har man ännu inte nått det resultat man kunde önska. Skolpropagandan har åstadkommit mycket, och firmor och försäkringsbolag har verksamt bidragit till att göra den propagandan effektivare, det är sant. Våra skolbarn har väl nu i allmänhet någon form av reflexanordning, i varje fall på sina skolkläder. Men hur är det för övrigt? Har vi ett mörkerskydd på alla barnens ytterkläder eller på våra egna kappor, rockar eller kavajer?

Det är förskräckligt, om det skall behöva bli många flera mörkerolyckor, innan vi alla kommit underfund med att man ganska effektivt kan eliminera riskerna för en olycka genom att inköpa och bära ett mörkerskydd, när man färdas på våra landsvägar efter mörkrets inbrott. I min hemtrakt har ett sådant enkelt men effektivt mörkerskydd försålts rätt mycket, men i varje fall vuxna människor har varit rätt likgiltiga att skaffa det för egen räkning. För några månader sedan hände det emellertid, att en man påkördes och dödades, då han färdades på en mörk landsväg där i trakten. Omedelbart efteråt blev det en mycket stor efterfrågan på mörkerskydd på hans hemort, och såväl yngre som äldre människor började bära det till skydd för sig själva och till större trygghet för bilförarna. Man ansåg således, att den olyckan kanske kunde ha undvikits, om mannen haft mörkerskydd.

Herr talman! Utskottet understryker visserligen angelägenheten av att gående på olika sätt underlättar för andra trafikanter att upptäcka dem under mörker, men jag vill ändå uttala min besvikelse över att utskottet inte ansett det möjligt att införa i vägtrafikförordningen en bestämmelse av i varje fall rådgivande karaktär och av innehåll

att gående som använder cykelbana eller körbana bör bära någonting som kan tjänstgöra som reflexanordning och därigenom bli bättre synlig för andra trafikanter. Tillsammans med all den propaganda som i övrigt står att få skulle en sådan åtgärd enligt min mening kunna göra stor nytta.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! En tillfredsställande trafiklagstiftning är nödvändig i ett modernt samhälle med framåtskridande teknisk utveckling. Antalet motorfordon ökar oupphörligt, och dessa ställer allt högre krav på vägarnas beskaffenhet, trafikövervakning och framför allt forskning.

Vägtrafikstadgan tillhör de förordningar som Kungl. Maj:t utfärdar med stöd av sin ekonomiska lagstiftningsmakt jämlikt § 89 regeringsformen, men då vägtrafikförordningen flera gånger har varit underställd riksdagens yttrande har så måst ske även denna gång. Jag vill sålunda betona att detta är en sak, varom regeringen har att besluta, och riksdagen har bara att yttra sig i frågan. Det avsnitt som rör ändringar i trafikstrafflagen faller dock under riksdagens lagstiftningsmakt.

Andra lagutskottet har i allt väsentligt ansett sig kunna tillstyrka departementschefens förslag. Endast beträffande några detaljer har utskottet ansett sig böra ifrågasätta ändringar. Utskottet uttalar, att den rådande trafiksituationen inte är tillfredsställande. Trafikolyckorna har under den senaste tiden ökat i antal icke oväsentligt och trafiksituationen har alltså försämrats. Utskottet har därför ansett det angeläget att en förbättring i detta avseende kan åstadkommas. Det är således inte likgiltigt hur vägtrafikförordningen utformas. Behovet av en vittgående trafiksäkerhetsforskning framhålls också av utskottet. En bättre trafikundervisning bör anordnas, och en upprust-

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

ning av vägväsendet är också erforderlig.

Med undantag av herr Björkänge har de talare som har yttrat sig här antingen yrkat bifall till utskottets förslag eller inte ställt något yrkande, varför min uppgift som utskottets talesman måste vara rätt så enkel.

Beträffande statsrådets uttalande om registreringen vill jag understryka den synpunkt som herr Eliasson redan tidigare har framhållit, nämligen önskvärdheten av att domstolarna får tillgång till detta register för att kunna bedöma frågorna och verkställa sin viktiga funktion. Nu får statsrådet naturligtvis på detta område liksom alltid när det gäller dylika förordningar överväga vilka åtgärder han anser sig kunna vidtaga i detta fall.

Till herr Björkänge, som har yrkat bifall till sin motion om hastighetsbegränsning, vill jag säga att utskottet i detta fall inte har kunnat dela motionärernas uppfattning att en generell hastighetsbegränsning skulle vara önskvärd i nuvarande situation med den kännedom vi för närvarande har om trafikväsendet. Däremot har vi uttalat oss för att myndigheterna bör kunna vidtaga lokala begränsningar där så erfordras.

Fru Svensson och fru Thunvall har här talat för att man skulle införa något slags rådgivande bestämmelse i förordningen rörande lyktor eller reflekterande medel på kläder etc. Inom utskottet har vi inte ansett att man kan våga sig på att föreslå en straffsanktionering på detta område, ty det skulle ju komma att innebära att envar, som glömt sin bindel eller sitt reflexmedel, skulle förfalla till straff. Om man skulle införa en sådan straffsanktionering kan man vidare tänka sig att bilförarna skulle känna sig mera frigjorda under körningen på grund av denna bestämmelse, att man nödvändigt skall kunna se fotgängarna.

Herr talman! Jag tror inte jag gör de

ärade talarna orätt om jag tillämpar en metod, som lär ha tillämpats av Persson i Stallerhult när han var statsutskottets ordförande och åtskilliga reservanter sablat ned statsutskottets förslag — jag är ju inte nu i den situationen. När de med spänning väntade på vad Persson skulle säga sade han: »Herr talman! Jag ber få säga att jag är av rakt motsatt uppfattning mot föregående ärade talare på alla punkter. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Jag är nu inte av rakt motsatt uppfattning, ty jag instämmer med de flesta av de ärade talarna och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Herr Björkänge förklarade sig ämna begära votering, därför att han ville se vilka som skulle rösta för och emot en hastighetsbegränsning. Han menade också att den som röstade emot hastighetsbegränsningen hade inte satt sig in i vad frågan gällde.

Det kan jag absolut inte hålla med honom om. Jag tror att vi som anser att en hastighetsbegränsning icke är nödvändig har precis lika stort fog för vår övertygelse som han. Undertecknad kör mellan 5 000 och 6 000 mil om året på våra vägar, varför jag anser mig rätt väl insatt i dessa förhållanden.

Herr Björkänge hänvisade till att kommunikationsministern under nuvarande förhållanden inte ville gå in för en hastighetsbegränsning och frågade: Vad är nuvarande förhållanden? Jag förstår inte riktigt vad herr Björkänge menar. Vi kan inte spika fast vägtrafiken vid läget i dag. Har han inte kommit underfund med att förhållandena på vägtrafikens område ändras ganska snart? Bara för några år sedan var 50—60 km i timmen en mycket hög hastighet. Nu bygger vi vägarna för en betydligt högre fart. Skall vi införa en gräns, såsom herr Carlsson i Stockholm föreslog, av 70—80 km i timmen, kan

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

vi slopa allt vägbyggande. Tänk vad vi då skulle spara pengar! Men jag är inte säker på att förtjusningen skulle bli så stor ute på landsbygden, om det skulle anses fullkomligt onödigt att lägga ned stora summor på att räta våra vägar och ge dem en annan kvalitet. Också bilar-
nas kvalitet har ändrats. En bil tål i dag en betydligt större hastighet utan att trafiksäkerheten på något sätt efter-sättes. Såsom herr Carlsson i Stockholm också nämnde, är det inte alltid hastig-
heten, som vållar olyckorna, utan ofta dåligt omdöme hos förarna. Men det gäller inte bara förarna. Vad jag reage-
rat emot i den debatt som förts här i dag är, att man ensidigt riktar sig mot bi-
listerna. Det finns också andra trafi-
kanter. Bland mopedisterna har vi en mycket stor procent som just på gamla dagar, när de inte orkar trampa cykel, skaffar sig en moped och överskattar dess möjligheter att accelerera och kom-
ma undan en hotande olycka. Jag hör till dem som varit orsak till utsläc-
kande av ett människoliv i förväg, och jag kan försäkra att det inte är någon angenäm historia, alldeles oavsett att utredningen visade att bilföraren var utan skuld. Det var just en mopedist som utan kännedom om några som helst vägtrafikförordningar gav sig ut över en stor landsväg. Här visade utredning, att ej ens en så låg hastighet som 35 km/tim. på en raksträcka om flera km kunnat förhindra olyckan. Det är alltså ej enbart hastigheten, som äventyrar tra-
fiksäkerheten. Vi kommer inte åt dessa andra faroelement utan en mycket dyr-
barare trafikundervisning än den vi nu har.

Jag tycker att propositionen besjålas av en sådan anda att man inte kan annat än betyga kommunikationsministern en vägfaran-
des tacksamhet. Han vill här gå fram långsamt utan några våldsamma ingrepp, och det tycker jag är alldeles riktigt. Tänk vad det skulle gå fort un-
dan här i kammaren om alla proposi-

tioner från Kungl. Maj:t vore så väl av-
vägda!

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-
fall till utskottets förslag och avslag på herr Björkänges motion. Slutligen vill jag instämma i fru Svenssons beklagan-
de av att frågan om reflexanordningar inte har kunnat föranleda någon utskot-
tets åtgärd.

Herr BJÖRKÄNGE (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ord-
förande säger, att han och utskottet anser det vara riktigt med lokal hastig-
hetsbegränsning. Är man på det klara med att det är lämpligt med hastig-
hetsbegränsning här och där i landet, då är man också inne på min idé att det är klokt att begränsa hastigheten över huvud.

Herr Wachtmeister framhåller, att man numera bygger både vägar och bilar för betydligt högre hastigheter än tidigare. Det är riktigt, herr Wachtmeister, men människorna är precis lika-
dana. Man gör dem inte på något vis annorlunda än förr, och det är den springande punkten här. Jag vill inte på något sätt förorda lagar för bilar och vägar, utan jag menar att det är i fråga om människorna, d. v. s. förarna, som vi måste se till att de inte får fara fram hur som helst ute på vägarna.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björkänge menar att jag skulle ha gjort något medgivande till den generella hastighetsbegräns-
ningen. Det vill jag bestrida. Utskottet och jag anser bara, att likaväl som vi nu har lokala hastighetsbegränsningar i vissa områden kan man pröva att ut-
vidga dessa där det erfordras. Någon generell hastighetsbegränsning skall det emellertid inte vara.

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Då jag har underteck-
nat en motion nr 433 som fru Svensson

Ändringar i vägtrafikförordningen m. m.

tidigare åberopat, vill jag erinra herr Jacobsson i Tobo om att motionärerna icke har ifrågasatt införandet av några straffbestämmelser. Vi har bara stött oss på de uttalanden som gjorts av utredningen om trafiksäkerhet på sid. 260 och som på sid. 262 i första delen av sitt betänkande säger följande: »Utredningen har icke tänkt sig, att en sådan skärpning av föreskriften i 60 § 1 mom. vägtrafikförordningen, som nu föreslagits, i första hand skall syfta till att straffa fotgängare, som icke ställa sig föreskriften till efterrättelse. Liksom hittills skall en fotgängare, som bryter mot bestämmelsen, kunna straffas endast om han därigenom gjort sig skyldig till vårdslöshet. Men genom den skärpta regeln understrykas de särskilda faror, för vilka fotgängarna äro utsatta under mörker, och straffansvaret kan lättare göras gällande gentemot en fotgängare, som så färdas på vägen, att han utsätter sig själv och därmed även andra trafikanter för fara. Den skärpta bestämmelsen torde komma att få sin största betydelse såsom ett stöd åt den propaganda och upplysning, som bör komma till stånd genom NTF:s försorg rörande fotgängarna och deras risker i trafiken. Därutöver kommer regeln att få betydelse för polisens trafikövervakning därigenom att polismännen få anledning att genom råd och anvisningar till de gående förmå dem att verkligen begagna den högra sidan av vägen.»

Vi har velat ge polisen denna möjlighet att lämna råd och anvisningar, och vi har tänkt oss att polismännen i samband därmed skulle kunna uppmana fotgängarna att begagna de skyddsåtgärder som föreslagits i motionen. Vi har icke förutsatt att några straffbestämmelser skulle tillämpas för dem som icke bär dessa märken o. d. av ljusreflekterande material m. m.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Varken vid departe-

mentschefens eller utskottets behandling av ärendet har man kunnat tillägna sig den uppfattningen, att det i förordningen borde införas bestämmelser av det slag som utredningens förslag på denna punkt innebär. Det måste dock bli fråga om lagbestämmelser och icke om någon vanlig rådgivande verksamhet.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner i avseende å utskottets hemställan utom i fråga om motionen II: 342, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen av herrar Edström och Jönsson i Jämtlands Sikås. Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Beträffande motionen II: 342 gav herr talmannen härefter propositioner dels på bifall till utskottets hemställan om avslag å motionen dels ock på bifall till motionen; och fann herr talmannen den förre propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkänge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren i enlighet med andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20 avslår motionen II: 342 av herr Björkänge, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit ifrågasvarande motion.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom oppres-

Utredning beträffande den svenska reklamens omfång och kostnader, m. m.
ning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogos vart efter annat

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn,

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i livsmedelsstadgan den 21 december 1951 (nr 824),

nr 23, i anledning av väckt motion angående upptagande av ersättningsmedel för insulin i förteckningen över kostnadsfria läkemedel,

nr 24, i anledning av väckta motioner om undvikande att skyldighet för utländska medborgare att erlägga folkpensionsavgift i vissa fall får retroaktiv verkan, och

nr 25, i anledning av väckt motion om viss ändring av 10 § sjömanslagen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av motioner om viss ändring av 33 § expropriationslagen,

nr 17, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 4 § lagen om hyresreglering m. m., och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 69 och 77 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 426) om flottning i allmän flottled;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa prisutjämningsavgiftsmedel,

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, såvitt propositionen avser täckande av vissa kostnader vid

förutvarande Strömsholms hingstdepå, och

nr 21, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ytterligare ändamål, vartill de under anslaget till Gottgörelse till trädgårdsnäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt anväsa medlen måtte få disponeras; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner angående utredning av frågan om avståndskostnadernas inverkan på levnads- och produktionskostnaderna i Norrland.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 17

Utredning beträffande den svenska reklamens omfång och kostnader, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motion om en allsidig utredning beträffande den svenska reklamens omfång och kostnader, m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion II: 180 hade herr *Carbell* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning beträffande den svenska reklamens omfång och kostnader totalt och på olika varuområden, innefattande jämväl en analys av reklamens för- och nackdelar, jämte undersökning om åtgärder, som vore önskvärda och möjliga dels för att främja att största möjliga del av reklamen bleve nyttig för konsumenterna och dels för att minska förekomsten av eller motverka skadlig respektive för dyrbar reklam.

Utskottet hemställde, att motionen II: 180 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Utredning beträffande den svenska reklamens omfattning och kostnader, m. m.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! När jag väckte denna motion om en utredning beträffande den svenska reklamens omfattning och kostnader, m. m. var det inte därför att jag är motståndare till reklamen i och för sig. Det har i en del yttranden med anledning av remiss av denna motion framhållits att man misstänker en mera allmän animositet mot reklamen i samhället. Jag menar tvärtom att en sådan utredning måhända skulle kunna få fram det positiva i reklamen bättre och göra den nyttigare. Bakom motionen ligger iakttagelsen att onekligen en mycket stor kostnad används för reklamändamål, något mellan 600 och 1 000 miljoner kronor om året. Det är självklart att det under sådana betingelser är önskvärt att dessa pengar, som ju ändock kommer att belasta varuförmedlingens kostnader, används så effektivt som möjligt.

Det har vidare under de senaste åren förts en ganska uppsplitande diskussion om reklamen, dess medel, nyttighet m. m. sådant. Om man på alla håll är ense om att en ganska stor del av reklamen är otvetydigt nyttig för samhället och konsumenterna, framstår det som önskvärt att denna reklam får ett förstärkt förtroende och därmed möjligheter att göra större nytta än den eljest skulle göra. Det synes mig därför kunna vara ett gemensamt intresse för företagare, konsumenter och samhälle att dessa spörsmål blir ingående undersökta.

Jag har märkt den positiva skrivningen i slutet av utskottets utlåtande och vad jag närmast kommer att anföra får inte fattas som uttryck för nattsvart otacksamhet mot utskottet. Jag vill i korthet, herr talman, erinra om att utskottet har byggt sitt ställningstagande på uttalanden från kommerskollegium, statens konsumentråd, näringsfrihetsrådet, statens pris- och kartellnämnd — alltså en rad statliga institutioner — vidare av Sveriges gros-

sistförbund, Sveriges industriförbund, Kooperativa förbundet, Sveriges köpmannaförbund, Svenska annonsörers förening, Svenska försäljnings- och reklamförbundet, Tidningsutgivareföreningen, Sveriges lantbruksförbund m. fl. Utskottet bygger alltså på utlåtanden av statliga institutioner plus ett antal organisationer som i huvudsak representerar riksannonsörerna i svenska samhällen. Det har därigenom enligt min mening kommit att bli en missbalans mellan de intressegrupper, som utövar reklam, och konsumentgrupperna som reklamen riktar sig till.

Jag saknar bland remissinstanserna Landsorganisationen och TCO. Dess bättre har vi yttranden av dessa organisationer över motioner i ett angränsande ämne för några år sedan. Till en motion föregående år anförde TCO sålunda bl. a. följande: »Den forskning som hittills bedrivits i Sverige om reklamen har i främsta rummet syftat till att belysa dess företagsekonomiska aspekter. Däremot har reklamens inflytande på köpkraften och dess roll i samhällsekonomin icke blivit föremål för någon ingående vetenskaplig belysning. De värderingar av reklamen, som under senare år blivit allt vanligare, har därför av naturnödvändighet måst i rätt hög grad bli subjektivt färgade. Rent allmänt torde dock kunna sägas, att bl. a. den stora utbredning, som märkesvarorna fått inom vårt näringsliv medfört en förskjutning från priskonkurrens till reklamkonkurrens. Märkesvarornas större andel i försäljningen förstärker ytterligare behovet av en utredning. »I reklamen förekom ofta, framhåller TCO, vilseledande uppgifter. TCO slutar med att säga: »Med hänsyn till reklamens stora och med åren av allt att döma större betydelse i samhället synes det TCO vara önskvärt, att problemkomplexen kring reklamen närmare kunde utredas.»

LO har varit inne på samma tankegång. Jag finner här, herr talman, att

Utredning beträffande den svenska reklamens omfång och kostnader, m. m.

jag mot de visserligen hovsamma men dock avstyrkande yttrandena från de andra remissinstanserna kan ställa Landsorganisationens och TCO:s uttalanden för en utredning på området.

Med dessa utgångspunkter, herr talman, tvekar jag inte i denna frågan utan finner att jag har anledning att yrka bifall till motionen 180 i denna kammar.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag är visserligen inte motionär, och jag har inte heller deltagit i behandlingen av detta utlåtande i allmänna beredningsutskottet, men jag har i viss mån deltagit såsom ledamot i statens konsumentråd. Detta har haft tillfälle att yttra sig över herr Carbells motion.

Vi i konsumentrådet, där både LO och TCO är representerade, ansåg — vilket också finns refererat i utskottsutlåtandet — att en viss kartläggning av de problem som dragits upp i motionen var erforderlig. Vi ansåg däremot inte att man kunde tänka sig en särskild utredning som skulle spänna över alla berörda områden, allra helst som redan nu både undersökningar och utredningar var i gång. Även en forskningsdocentur finns inkopplad på vissa av dessa problem.

Emellertid har jag, liksom herr Carbell, blivit något förvånad över, att de yttranden som inhämtats från olika organisationer och instanser inte föranlett en mera positiv kläm från utskottets sida. Utskottet slutar ju nämligen med att hemställa, att motionen icke må föranleda någon riksdagens åtgärd. Enligt min mening borde utskottet ha kunnat komma fram till det slutet, att man i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna vad utskottet anfört. Vad utskottet anför är nämligen, tycker jag, ett tillmötesgående mot vissa av de synpunkter, som herr Carbell fört fram i sin motion.

Jag vill här särskilt understryka ett uttalande av utskottet, som borde ha lagts fram i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t. Det gäller behovet av ökade resurser till de instanser, som skall bevaka konsumentintressena. Jag tänker då främst på statens konsumentråd och statens institut för konsumentfrågor, vilka ju har till uppgift att bevaka konsumenternas intressen på olika områden inom samhällslivet. Utskottet säger här: »Det vore önskvärt, att de statliga organ som det åligger att aktivt verka för konsumenternas bästa erhöles ökade resurser för att kunna ägna reklamspörsmålen större uppmärksamhet. Det synes även kunna ifrågasättas om icke den på enskilt initiativ bedrivna sanerings- och upplysningsverksamheten kan förtjäna stöd i någon form från det allmänna.»

Detta positiva uttalande har jag ansett vara av behovet påkallat att särskilt peka på här i kammaren. Jag hoppas att kravet på ökade resurser faller i god jord i en framtid så att vi, som är inkopplade på dessa uppgifter inom konsumentrådet och andra instanser, verkligen får de medel som behövs för att det skall kunna uträttas någonfing positivt på området.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Fru SVEDBERG (s):

Herr talman! Vid behandlingen av denna motion har utskottet märkt, att en hel del utredningar redan finns i gång om reklamen. Detta har ju också framhållits av flera remissinstanser, och de har också hänvisat till den verksamhet på området som nu pågår för att utvidga dessa undersökningar. Det har vidare sagts att ämnet bättre lämpar sig för behandling av permanenta organ och forskningen än av en statlig utredning. Man kan ju också påvisa att det vid handelshögskolan i Stockholm redan finns en nyligen inrättad docentur

Utredning beträffande den svenska reklamens omfång och kostnader, m. m.

i ekonomisk psykologi som särskilt tar hänsyn till reklam och marknadsekonomi.

Jag tycker att utskottet har uttalat sig positivt över motionen, men så gott som alla remissinstanser har ansett att en utredning inte är av behovet påkallad — eu del har sagt att utredningen borde begränsas, och någon nämnd har uttalat att den mera borde ta hänsyn till konsumenten. Detta har också utskottet påpekat. Med hänsyn till utskottets positiva skrivning i anledning av motionen ber jag, herr talman, i all korthet att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Det är kanske inte enbart behovet av utredningar och konstateranden om vilka utredningar som pågår som är av särskild betydelse i detta sammanhang. Konsumentrådet har varit inne på den saken och sagt att de undersökningar, som tidigare har förekommit, i huvudsak har tagit sikte på rent företagsekonomiska aspekter men att konsumenternas syn på frågan icke har kommit till uttryck i den utsträckning som vore önskvärd.

Vi vet att reklamens uppgift är att sälja. Reklamen är varutillverkarnas och varudistributörernas dyra och effektiva apparat att åstadkomma en god försäljning. Som sådant instrument har den utomordentligt goda ekonomiska förutsättningar, och den anammar mycket snabbt de vetenskapliga rönen för att använda dem gentemot konsumenten. Konsumenten kan bli försvarslös när dessa stora möjligheter utövas.

Jag refererar ur en av de stora kvällstidningarna i Stockholm följande lilla ögonblicksbild från stockholmstrafiken: »Den stora reklamfirmans skåpbil lyser i färggranna dekorer i stockholmstrafiken. Ett metspö, en rev, en krok och många rara hullingar. På varje hulling sitter en färggrann sprattlande fisk. En konsument. Firmans slogan, präntad

över skåpbilen: DET ÄR PÅ BETET DET HÄNGER. På reklamen. Inte på varan?»

Här kan man väl konstatera, att konsumentens och företagarens intressen bryter sig. Företagaren har reklamen som försäljningsinstrument. Konsumenten borde kunna begära att den bleve ett konsumentupplysande instrument i betydligt större utsträckning, så att konsumenten finge bättre valuta för sina pengar.

När det sägs att möjligheter till forskning föreligger vill jag i det sammanhanget endast konstatera, att vissa utredningar, främst tillkomna i näringslivets intresse, föreligger. En sådan kartläggning och penetrering av frågeställningarna som motionären tänker sig skulle därför ge möjlighet till ett bättre utnyttjande också av forskningsresurserna och måhända kunna ge dem en bättre inriktning.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Carbell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flerta-

Utredning rörande prostitutionsproblemet

let av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Utredning rörande prostitutionsproblemet

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner om utredning rörande prostitutionsproblemet.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig så kort som möjligt.

Såsom motionär är jag ytterst tacksam för den ingående prövning och den positiva och välvilliga behandling som motionen i denna fråga har fått. Både motionärerna och utskottet anser ju att prostitutionen är ett allvarligt samhällsproblem, framför allt med hänsyn till att allt fler och allt yngre ungdomar omfattas av prostitutionen. Frågan har ju varit föremål för utredning undan för undan, men dessa utredningar har endast tagit sikte på de prostituerade och på sutenörerna. Utskottet kommer fram till att det behövs en revision av lösdri-varlagen, och det tycker jag är utmärkt bra. Lagen är ju hopplöst föråldrad med hänsyn till vårt nuvarande samhälle, men det är den som tillämpas på det vuxna klientelet.

Vidare uttalar utskottet att olika samhällsorgan bör på ett effektivare sätt ta hand om dessa människor, framför allt ungdomarna — man pekar i detta sammanhang på barnavårdsnämnderna, de nykterhetsvårdande organen och socialvården — för att hjälpa ungdomarna till bättre förhållanden och anpassa dem i samhället. Vidare framhåller man att det bör finnas bättre resurser, att polisen i olika avseenden behöver förstärkas och byggas ut för att man skall komma till rätta med det här problemet.

I motionen framhåller vi att det primära i detta ärende är efterfrågan, och jag anser att man på något sätt måste få en utredning beträffande kunderna. Det är ju inte bara en part det här gäller, utan två. I föregående utredningar har man siktat enbart på de prostituerade, och även nu glider man förbi kundfrågan.

Jag ifrågasätter inte alls en kriminalisering i det här fallet, men jag ifrågasätter om det inte här bör vara ett lika stort ansvar för båda parter. Som jag förut sade finns det allt fler ungdomar bland de prostituerade, under det att kunderna är vuxna och många gånger tillhör sådana skikt i samhället, som man skulle kunna begära ett visst ansvar av. Av den anledningen tycker jag, att ansvarsfördelningen blir egendomlig. Vidare framhålles i utskottsutlåtandet att i ett nytt förslag till brottsbalk kommer att införas en ny brottstyp, nämligen inbjudan till otukt, och det kan, såsom framhålles i en del remissyttranden, kanske vara av ett visst värde, att man kommer till insikt om att denna handling från kundens sida är asocial.

I den internationella konventionen på detta område, vilken Sverige inte har ratificerat men väl Norge, kommer det tydligt fram att ansvaret bör vara lika fördelat, och i diskussionen, som har förts omkring denna konvention, har man också velat lägga ansvaret lika på män och kvinnor.

Det hade varit av värde, om man för att komma någonstans i den här frågan hade begärt den utredning som motionärerna har påyrkat, nämligen en allsidig utredning genom psykologisk, social och juridisk expertis, men framför allt att det gjordes en klientelundersökning. I utskottets utlåtande pekas på att vi redan har utredningar beträffande de prostituerade men inte beträffande deras kunder, och jag anser att en utredning om den senare kategorien är lika viktig. När denna fråga kommer upp till

Utredning rörande prostitutionsproblemet

diskussion, vet vi nämligen inte vad det rör sig om i fråga om det klientelet, och man glider samtidigt undan, ty man vet inte hur man skall angripa den sidan av saken.

Jag förstår mycket väl att en lag i och för sig inte är allena saliggörande. Jag skulle här vilja peka på vad göteborgspolisens kriminalavdelning framhåller i sitt yttrande, nämligen att polismännen många gånger är upprörda över att män, som söker sina förbindelser på gatan, skall undgå allt ansvar. Det borde vara angeläget att framskapa en allmän opinion som fördömer männens beteende lika väl som kvinnornas. Jag tror att en upplysning och en opinionsbildning i detta avseende vore utomordentligt värdefulla.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! När en fråga av detta slag kommer upp, är det mycket frestande — i synnerhet som motionen kanske är litet slumpartat hopkommen — att göra en översikt av problemen och se vad som gjorts och vad man vill och önskar ha utrett samt att i samband därmed söka analysera problemen litet mera ingående.

Vi har i allmänna beredningsutskottet varit överens om att försöka banta ned utredningskravet så, att det blir möjligt att realisera. Vi har emellertid väntat på ett enhälligt och otvetydigt beslut i denna kammare, som pekat på vad man kan vänta skulle bli respekterat och genomfört i en lagändring.

Den föreliggande motionen är inte tillkommen på grund av någon aktuell, elakartad utveckling, utan den är en skrivelse, som med jämna mellanrum under detta sekel kommit riksdagen till handa. I motionen påpekas att prostitutionen fortfarande är ett samhällsont, att den lag vi använder för att bekämpa den är otidsenlig och att de sociala åtgär-

derna mot företeelsen inte är tillräckliga. Ja, lagen är i detta fall snart 75 år gammal. Den står som ett monument över en svunnen tid. Lösdrivarlagen ger polisen rätt att inskrida mot prostituerade, men endast mot dem som är medellösa, som underlåter att försörja sig hederligt och som genom sitt levnads sätt utgör en fara för allmän säkerhet, ordning och sedlighet. Polisen kan kalla upp en prostituerad och ge henne en skriftlig varning. Praxis har dock varit, att man först varnat vederbörande muntligen en eller flera gånger. Därefter kan den prostituerade dömas enligt lösdrivarlagen eller få en tvångsarbetsdom på upp till tre år. Sedan Landskronaanstalten lagts ned, avtjänas nu detta tvångsarbete på kvinnofängelse, och straffet följs inte av övervakning i vanlig ordning.

Sedan 1950 har tvångsarbetsinstitutet byggts ut och gjorts mera modernt än tidigare. Lagen tillämpas också sparsamt. Den har betraktats som en klasslag. Det är intressant att se, att man i dag inte trycker lika hårt som tidigare på frågan varför det skall krävas medellöshet för att en prostituerad skall kunna dömas efter lösdrivarlagen. Ävenså har lagen kritiserats för att den som döms till tvångsarbete inte får ha någon offentlig försvarare. Man har sagt att godtycket därigenom skulle få spelrum — och jag vill inte säga att så inte skett.

Fram till 1885 gällde en annan lag, som också den var inriktad på de medellösa och arbetslösa, även om dessa var oförvitliga människor. Lösdrivarlagen var vid sin tillkomst en skyddslag för de sämst ställda i samhället. Det var sålunda fråga om en sociallagstiftning, som emellertid ganska snart visade sig otillräcklig. Man krävde därför att lagen skulle revideras, och på den vägen är vi fortfarande år 1958.

Ett otal kommittéer har under årens lopp arbetat med dessa frågor. År 1903 tillsattes regleringskommittén, som satt i tio år. Resultatet av dess arbete blev,

Utredning rörande prostitutionsproblemet

att vi 1919 fick lex veneris och en bestämmelse varigenom den s. k. reglementeringen avskaffades. Samma fråga togs sedan upp av utredningarna om fattigvårdslagen 1922, 1926 och 1929. Det förslag man då kom fram till överarbetades sedan i departementet 1930, och året därpå lades det fram en proposition, som riksdagen emellertid avslog.

År 1937 kom så den kanske största utredningen på detta område till stånd. Stor betydelse tillmättes densamma. I den utredningen krävde man inte att lösdrivarlagen skulle avskaffas, utan att den skulle moderniseras samt att de sociala åtgärderna skulle byggas ut med kommunala övervakningsnämnder. Det var sålunda en helt annan linje än den som senare slog igenom, när man nästa gång efter nya motioner vid 1948 års riksdag tillsatte ytterligare en utredning. Då var man nämligen inne på en helt annan bog. Tiden hade då runnit förbi 1937 års uppfattning, och kommittén 1948 föreslog att lösdrivarlagen skulle slopas och ersättas med ändrade bestämmelser på olika områden plus en rad hjälpåtgärder. Man ville sålunda att alkoholisterna skulle omhändertagas enligt alkoholistlagen och att barnavårdslagen skulle tillämpas på yngre prostituerade. Man ville också ha bestämmelser för att ingripa mot prostitutionen, när denna invercade störande på ordningen på gatorna o. s. v. Vidare ville man tömma tvångsarbetsanstalterna, vilka dittills fungerat som otidsenliga och verkningslösa avstjälpningställen för en rad förkomna och misslyckade människor. 1948 års kommitté vågade emellertid inte rekommendera ett slopande av lösdrivarlagen utan ville avvakta psykopatvårdutredningens betänkande — vilket framlades 1952. Jag tycker att vi nu, år 1958, kunde anse tiden mogen att effektuera de bestämmelser som 1948 års kommitté gjorde.

Som fröken Elmén anförde, har utredningarna i stor utsträckning sysslat

med frågan om de prostituerade. Omfattande klientelundersökningar har gjorts, vilka motionärerna dock inte har ansett tillräckliga. Eftersom man inte är nöjd med vad som gjorts i det avseendet, skall jag här nämna några av de verkställda undersökningarna. År 1924 gjordes en undersökning på nära tusentalet kvinnliga tvångsarbeterskor, och 1937 gjordes en ny undersökning på hundratals intagna. Det var två psykiater som gjorde den undersökningen. Sedermera har man gjort en särskild undersökning beträffande Karlstadsfängelsets tvångsarbeterskor — det gällde sålunda de prostituerade som var intagna på fängelset — och 1948 års kommitté kompletterade dessa undersökningar på anstaltsklientel med undersökningar på varningsklientel. 400 kvinnor kom med i den undersökningen. Nyligen har en undersökning gjorts på yngre klientel på Stockholms barnavårdsnämnd, och man har även gjort en undersökning på sådana prostituerade, som är intagna på Stockholms sjukhus för könssjukdom. Så nog finns det tillräckligt med klientelundersökningar för att man skall våga ta ett beslut om nya lagåtgärder. Utskottet har därför enhälligt sagt, att det inte anser att nya klientelundersökningar, som skulle ta mycket lång tid, bör sättas i gång för att man skall ta ett praktiskt beslut.

Under de långa utredningstiderna har en visst förskjutning beträffande prostitutionen iakttagits. Yngre åldrar förekommer, som fröken Elmén sade, bland de prostituerade. Det betyder att lösdrivarlagen inte har tillämplighet på en stor del av dem, som vi är mest intresserade av att ta hand om. Där blir det barnavårdslagstiftningen, som vi hoppas i sin revidering — vi har fått löfte om att den skall vara klar ganska snart — skall ge oss möjlighet till ett bättre omhändertagande av de yngre prostituerade. På denna punkt behövs alltså ingen ny utredning.

En annan iakttagelse är att prostitu-

Utredning rörande prostitutionsproblemet

tionen i allt större utsträckning blir en inkörsport till grov kriminalitet, inte bara kundstöder utan allvarlig asocialitet tillsammans med sutenörerna. Här ställs ordningsmakten inför problem, som inte löses genom att man tar lösdrivarlagen till hjälp. Hotet om anstaltsdom räcker inte. Den måste kompletteras med positiva åtgärder. Socialpolis, ungdomspolis, är ord som redan myntats. Någon ny utredning tarvas inte heller här. Den nu sittande polisverksamhetsutredningen har redan kommit långt. Försöksverksamhet har satts i gång på sina håll, och frågorna inom det gebitet kan lösas med sittande utredningar.

Frågan om kanalisandet av prostitutionen har kommit igen gång efter annan. Men både utskottet och 1948 års kommitté avvisar detta och anser, att man via de förändringar, som förslaget till ny brottsbalk har beträffande sedlighetsparagraferna — motsvarande 18 kap. strafflagen nu — skulle kunna nå den störande prostitution, som finns på gatorna, och att man via en bestämmelse om inbjudan till otukt skulle kunna nå inte blott störande prostituerade utan även kunderna i den mån de blir ett problem på gatorna.

När fröken Elmén särskilt uppehållit sig vid att vi i utskottet tagit litet lätt på det problem, som kunderna utgör, tror jag man skall vara tacksam för att vi sett kallt på denna fråga, att vi inte förrirat oss in i en alltför stor sedlighetsriver, så att vi tagit oss vatten över huvudet genom att vilja avskaffa prostitutionen genom utskottsskrivning. Vi har sett förhållandena sådana de är. Vi tror att i den mån man vill komma åt kunderna på gatorna, kan man nå dem med de förändringar, som förslaget till brottsbalken innebär. Vi vågar och vill inte ge oss på något slags extra polisjakt på kunderna. Vi tror inte att det är någon mening med det. Vi har inte i utskottet haft sinne för sådana vad jag vill kalla överdrifter.

När vi bit för bit har skalat av utredningskravet i motionen, har vi funnit, att en hel del av det som är nämnt redan är föremål för utredning. Det gäller förändringarna i brottsbalken, det gäller frågan om barnavårdslagstiftningen, det gäller polisverksamheten, det gäller också den utredning, som nu arbetar för att ge ungdomsvårdsskolorna bättre resurser. Det gäller mentalvårdsutredningen, sjukvårdsutredningen och över huvud taget alla sociala åtgärder som medverkar till att förbättra samhällsförhållandena. Vi anser att så mycket är i gång, att vi inte i detta sammanhang behöver ha en extra utredning, som skulle omfatta hela komplexet.

Däremot anser vi att den lag som nu finns för att beivra prostitution, för att beivra lösdrivare, lösdrivarlagen, har spelat ut sin roll. Den har inte någon funktion att fylla, och i den mån den används motverkar den det syfte man vill vinna. Den är otidsenlig, den bör bort. Den kan också tas bort utan någon våda. Men den bör ersättas så att man på ett bättre sätt via nykterhetsvården, via socialvården och via barnavården tar hand om de fall, som är nödfall och där vederbörande inte får behandlas som brottsliga människor utan som människor som är i nöd, människor som man i ett socialt samhälle helt naturligt tar hand om.

Vi löser inte prostitutionsproblemet bättre genom att kräva större utredning, som skjuter problemet framför sig kanske i tio år. Vi löser det inte — det har vi inte heller tänkt oss i utskottet — genom att avskaffa den lösdrivarlagstiftning vi nu har. Vi löser det inte med aldrig så många nya nummer av SOU, men vi tycker att det innebär en hygglig lösning, att vi ändrar på denna lag som nu är 45 år gammal. Vi bör se litet kallt på denna fråga och försöka bringa lagstiftningen på detta område i överensstämmelse med övrig social lagstiftning. Vi bör se problemet som det

Läraryrkesutbildningskurser för läroverksingenjörer m. m.

lilla problem det i och för sig är, men samtidigt som det stora sociala problemet det är i det samhälleliga sammanhanget, vad gäller både kulturen på sexuallivets område och kulturen i övrigt. Vi kan inte lösgöra prostitutionsproblemet från det samhälle vi lever i.

Vi vill ha en förbättring, men vi tror inte att vi kan uppnå den genom en hatisk jakt på den ena eller andra parten eller genom att försöka lägga skulden på någon part. En grupp har vi emellertid varit överens om att man borde försöka komma åt lite hårdare den här gången, och det är sutenörerna. Vi fick veta i utskottet, att man i förslaget till ny brottsbalk har tänkt sig en skärpning i detta avseende, vilken skulle göra det lättare att komma åt sutenörerna. Vi i utskottet tyckte nog, att man skulle kunna gå ännu längre, och vi har också i utlåtandet tryckt på att vi anser att man via en straffskärpning skulle kunna vinna någonting. I de andra fallen ser vi emellertid icke någon möjlighet att vinna resultat med vare sig straffskärpning eller jakt på den ena eller andra parten.

Vi ser detta som ett socialt problem, och som sådant får det också lösas. Jag hoppas att detta är sista gången som riksdagen vädjar till Kungl. Maj:t att få lösdrivarlagen upplöst. Det räcker med trekvarts sekel för en sådan lag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19**Läraryrkesutbildningskurser för läroverksingenjörer m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1958/59 till läraryrkesutbildningskurser för läroverksingenjörer m. m.

Utskottet, som ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts i frågavarande pro-

position, nr 103, gjorda förslag, hemställde att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 14 mars 1958 förordade grunder för inrättande från och med budgetåret 1959/60 tills vidare på enhetsskolans högstadium av särskilda ämneslärtjänster i lönegrad Ae 19 för läroverksingenjörer med viss läraryrkesutbildning;

b) till Läraryrkesutbildningskurser för läroverksingenjörer för budgetåret 1958/59 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 320 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr Arvidson, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Bakom det föreliggande förslaget till utbildning av läroverksingenjörer för lärtjänster på enhetsskolans högstadium står en enig utredning, två ämbetsverk, Kungl. Maj:t och ett statsutskott, som varit enhälligt med undantag för min egen ringhet. Det kan förefalla dumdrigt att gå till strids mot en sådan övermakt. Jag tänker inte heller göra det. Jag har endast önskat framhålla några synpunkter i anslutning till den reservation som jag har fogat till utskottets utlåtande. Så mycket har väl ändå åstadkommit att utskottets skrivning har blivit mycket försiktig.

Det är här fråga om en försöksverksamhet och kanske också om en engångsföreteelse. Icke desto mindre är det min uppfattning, att denna utbildning är onödig; den är icke tillräckligt motiverad. Vi har inom det svenska skolväsendet lärarbrist, och den är, som tidigare i dag utvecklats av ecklesiastikministern, i särskilt hög grad kännbar i ämnena matematik, fy-

Läraryrkesutbildningskurser för läroverksingenjörer m. m.

sik och kemi. Vi är nog alla överens om att alla vägar bör sökas för att upphäva den lärarbristen. Den här föreslagna utbildningen av läroverksingenjörer är emellertid inte avsedd att täcka denna brist, och utskottet har också understrukit att vi får söka andra utbildningsvägar än dem det nu är fråga om för att täcka bristen på lärare i matematik, fysik och kemi. Här gäller det utbildning av lärare med en helt annan kombination. Det är fråga om utbildning för lärare i teknologi i förening med ett eller flera av ämnena matematik, fysik och kemi.

Teknologi i betydelsen teoretisk teknisk undervisning förekommer i enhetsskolan i klass 9 y i många sammanhang, men i allmänhet är teknologi här detsamma som yrkest teori, och undervisningen i detta ämne meddelas i allmänhet av den lärare som har hand om yrkespraktiken. Yrkest teori och yrkespraktik bör inte skiljas åt, och den som ger den teoretiska teknologiska undervisningen är alltså yrkesläraren. Det är inte utbildning för den uppgiften det här är fråga om. Den teknologi som den här utbildningen avser är teknologi i egentlig mening, och den är avsedd att förekomma på en enda gren i 9 y i enhetsskolan, nämligen den som kallas för gren nr 8 och som ännu knappast existerar. Man håller på att förbereda denna gren men är inte enig om hur utbildningen på enhetsskolan på detta område skall läggas upp. Denna utbildning är avsedd för begåvade elever, som är teoretiskt lagda och samtidigt har praktisk begåvning men som av en eller annan anledning icke väljer de mer speciellt teoretiska studielinjerna på enhetsskolans högstadium. Jag tror att det är utomordentligt betydelsefullt att det skapas utbildningsvägar av den här typen för att tillvarata den ström av begåvningar, som överraskande nog går till 9 y och som kräver sin egen behandling.

Dessa vägar är emellertid ännu inte

utformade, och såvitt jag förstår kommer det inom överskådlig framtid icke att bli fråga om något annat än ett fåtal tjänster i den kombination vi här talar om, nämligen teknologi plus något av de naturvetenskapliga ämnena. En sådan kombination förekommer för närvarande endast i en av våra skolformer, nämligen i den praktiska realskolan, där en del adjunktjänster är inrättade i denna ämneskombination. För att bli kompetent till en sådan tjänst fordras, att man är civilingenjör eller har motsvarande utbildning och dessutom rätt lång lärartjänstgöring. Det finns ju inte något provår för denna kategori. Det är rätt många civilingenjörer som tjänstgör i de praktiska realskolorna. De få tjänster som finns lockar i allmänhet ett betydande antal sökande, och de civilingenjörer, som av intresse för pedagogiska uppgifter gått över till verksamheten vid en sådan skola, har oftast rätt små utsikter att få ordinarie tjänst. Det finns alltså inte någon brist på kompetenta sökande med god utbildning i den ifrågakombinationen.

För enhetsskolans del anses det nu att man skall nöja sig med läroverksingenjörer som är vidareutbildade. För min del kan jag inte inse att enhetsskolan skall behöva nöja sig med tjänster av denna typ, då det är tänkbart att inrätta adjunktjänster och få dem besatta med kompetenta sökande. Det är en lyckligare lösning än att inrätta tjänster, för vilka en relativt otillfredsställande utbildning föreslås. Jag tror att enhetsskolan är i behov av ett visst antal adjunkturen i denna kombination, och jag tror att dessa adjunkturen skall kunna besättas med civilingenjörer. Jag förmenar alltså att behovet av den föreslagna utbildningen inte är ådalagat och att förslaget därför är omotiverat.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen,

Lärarutbildningskurser för läroverksingenjörer m. m.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Herr Arvidson började med att säga att han inte ville söka strid, och det är ju glädjande. Jag konstaterar att detta anförande var bra mycket mera nyanserat än de båda anföranden herr Arvidson höll i avdelningen och i utskottet.

Det nu föreliggande förslaget är inte något löst hugskott. Det bygger på ett förslag, som framlades av en av skolöverstyrelsen tillkallad utredningsman, och detta förslag har sedermera överarbetats inom den sakkunnigkommitté, vars förslag redovisas i propositionen och i utlåtandet. Vid denna överarbetning skedde en hel del. Bland annat förkortades utbildningstiden från tre till två terminer.

Förslaget måste ses som ett led i ett större sammanhang. Ursprungligen hette det, att de sakkunniga hade i uppdrag att lägga fram förslag om utbildning av lärare i yrkesämnena, främst för linje 9 y. Sedermera har uppdraget, bland annat på grund av uttalanden här i riksdagen, vidgats till att avse hela frågan om yrkeslärarutbildningen. Det är ett omfattande arbete. Det gäller att beräkna behovet, föreslå ökning av utbildningskapaciteten och lägga fram förslag om förbättringar av utbildning och undervisningsplaner, att över huvud taget få till stånd en tillfredsställande yrkeslärarutbildning. Bland annat har de sakkunniga av riksdagen fått i uppdrag att överarbeta det gamla förslaget om en central övningsskola eller eventuellt ett yrkeslärarinstitut. Det tar emellertid lång tid, och medan gräset växer är det risk för att kon dör. De sakkunniga har därför i en skrivelse till Kungl. Maj:t i höstas lagt fram förslag till en hel del omedelbara åtgärder, som har mer eller mindre provisorisk karaktär.

I den skrivelse, som redovisas i utskottsutlåtandet, går man igenom alla de olika grenarna av 9 y och undersöker huruvida vi har yrkeslärare för

budgetåret 1959/60 för dessa olika grenar. Därvid konstateras, som utskottet också framhåller, att antalet elever i 9 y det året kommer att öka till 6 700. Det är i år 2 500. Det gäller 12 olika yrkeslärarkategorier, och det visar sig att för en del av dem måste det ordnas yrkesutbildning nästa budgetår. De sakkunniga har lagt fram en lång rad förslag, som successivt behandlats under denna vårriksdag. Det nu föreliggande förslaget är det sista som återstår. Det avser, som herr Arvidson nu fått klart för sig, att få fram lärare i tekniska ämnen för den s. k. gren 8 av 9 y. De sakkunniga och utskottet understryker att det här är fråga om en försöksverksamhet.

Samtidigt som det behövs sådana här lärare i tekniska ämnen har det befunnits, att det endast i ytterst få skoldistrikt går att ordna heltidstjänstgöring för dem. Dessa lärare måste därför också undervisa i andra ämnen, och det ligger då närmast till hands att låta dem undervisa i bristämnen matematik och fysik eller kemi. Men det gäller också, herr Arvidson, att ordna pedagogisk utbildning. En del av dessa ingenjörer undervisar redan i våra skolor utan att ha någon pedagogisk utbildning.

Herr Arvidson anser att behovet inte är styrkt. Jag kan citera arbetsmarknadsstyrelsen, som säger, att det är »uteslutet att den erforderliga rekryteringen kan ske utan att gymnasiingenjörer mera varaktigt kan komma till användning för dessa undervisningsuppgifter».

Reservanten anser att man skall ha civilingenjörer och säger att vad dem beträffar råder det ingen brist. Som bekant råder det emellertid stor brist på både civilingenjörer och läroverksingenjörer. Det förefaller mig som om reservanten mera tänkt på matematik, fysik och kemi än på de tekniska ämnena. Jag är inte alldeles säker på att civilingenjörer under alla förhållanden är lämpligare som lärare än läroverks-

ingenjörer. I varje fall torde det vara uteslutet att få civilingenjörer att söka tjänster i Ae 19. Dessutom skulle man kunna säga att det är dålig hushållning med våra alltför få ingenjörer att använda civilingenjörer för uppgifter, där man kan använda läroverksingenjörer.

Herr Arvidson säger vidare att gren 8 b har upprättats i mycket ringa utsträckning och att man även i fortsättningen behöver endast ett fåtal lärare av denna typ. Ja, det kan hända, men det behövs i alla fall en del och i utskottsutlåtandet föreslås endast en utbildning i ganska begränsad omfattning. Men när denna utbildning behövs och dessa lärare behövs både med hänsyn till teknikerbristen och till det växande antalet elever i 9 y, som bör ha rika tillfällen att välja utbildningslinjer, måste vi försöka ordna så att flera ungdomar kan välja teknisk utbildning av den art man kan få inom enhetsskolan.

Det föreföll som om herr Arvidson var ense med utskottet om att den tekniska grenen av 9 y borde rekryteras av ungdomar med teknisk begåvning men som kanske i en del fall inte har möjlighet att klara språken på de övriga teoretiska grenarna av enhetsskolan — detta är ju en teoretisk linje. Det är viktigt att man gör klart att det finns möjligheter till teoretisk utbildning och goda framtidsutsikter också för en del av dem som väljer y-linjerna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att särskilda utskottets utlåtande nr 1 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 21

Interpellation ang. förfarandet vid upp- börd av skatt å motorbrännolja

Herr SUNDELIN (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Vid en nyligen i riksdagen förd debatt angående bilskatterna påtalades bland annat de stora restantier, som förefinns beträffande brännoljeskatten. Enligt uppgift uppgår antalet för motorbrännolja skattepliktiga till ca 19 000, av vilka ca 3 300 skulle restera för skatt. I kronor lär restantierna den 30 november 1957 ha uppgått till 9,2 miljoner. Med hänsyn till att den yrkesmässiga lastbilstrafiken i vårt land huvudsakligen bedrivs med tyngre, brännoljedrivna fordon torde en väsentlig del av dem, som resterar med brännoljeskatt, vara att återfinna bland åkeriägarna. Ifrågasättas kan om icke rådande förhållande — förutom svårigheterna att med nuvarande taxesättning bedriva åkerirycket med ekonomisk lönsamhet — även är beroende på det system, enligt vilket uppbörderna av brännoljeskatt nu är ordnad. Förandet av körjournaler, avgivandet av brännoljedeclarationer och därmed sammanhängande skattebetalningar förefaller onekligen vara en mindre smidig och ändamålsenlig anordning. Jag är fullt medveten om svårigheterna att ernå en enkel men samtidigt effektiv lösning av denna skattefråga men vill ändå med hänvisning till vad här ovan anförts hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation:

Är statsrådet beredd undersöka förutsättningarna för ernående av ett ändamålsenligare och smidigare uppborrdssystem med avseende å skatten för motorbrännolja ävensom vidtaga de åtgärder som en dylik undersökning kan ge anledning till?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1957 och 1958 vid dess nionde ordinarie möte fattade beslut; och

bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande avtal angående utövandet av statens tobaksmonopol.

§ 23

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 215, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

§ 24

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 157, angående pensionsreglering för statsanställda m. m. överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 25

Anmäldes följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 534, av herrar *Heckscher* och *Hamrin* i Kalmar, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret,

nr 535, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 124, med förslag till förordning om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m. m.,

nr 536, av herrar *Ståhl* och *Rydén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 131, angående statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget, och nr 537, av herr *Christenson* i Malmö, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 131.

Vidare anmäldes följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlätenskapsskatt, m. m., nämligen

nr 538, av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl., nr 539, av herr *Ohlin* m. fl., nr 540, av herr *Hjalmarson* m. fl., nr 541, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., och nr 542, av herr *Stiernstedt* m. fl.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 26

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman Isak Ragnvald Lassinantti, född den 20/9 1915, p. g. a. skada å fotleden intages för vård å Luleå lasarett, kir. avdelningen, den 21/4 1958. På grund härav är Lassinantti tills vidare sjukskriven. Luleå lasarett den 21/4 1958.

Sture Hedenstedt
Med. Dr. Las.läkare

Herr Lassinantti beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 21 innevarande månad tills vidare.

§ 27

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.53.

In fidem
Gunnar Britth